Slezská univerzita v Opavě
Filozoficko-přírodovědecká fakulta v Opavě
Institut tvůrčí fotografie

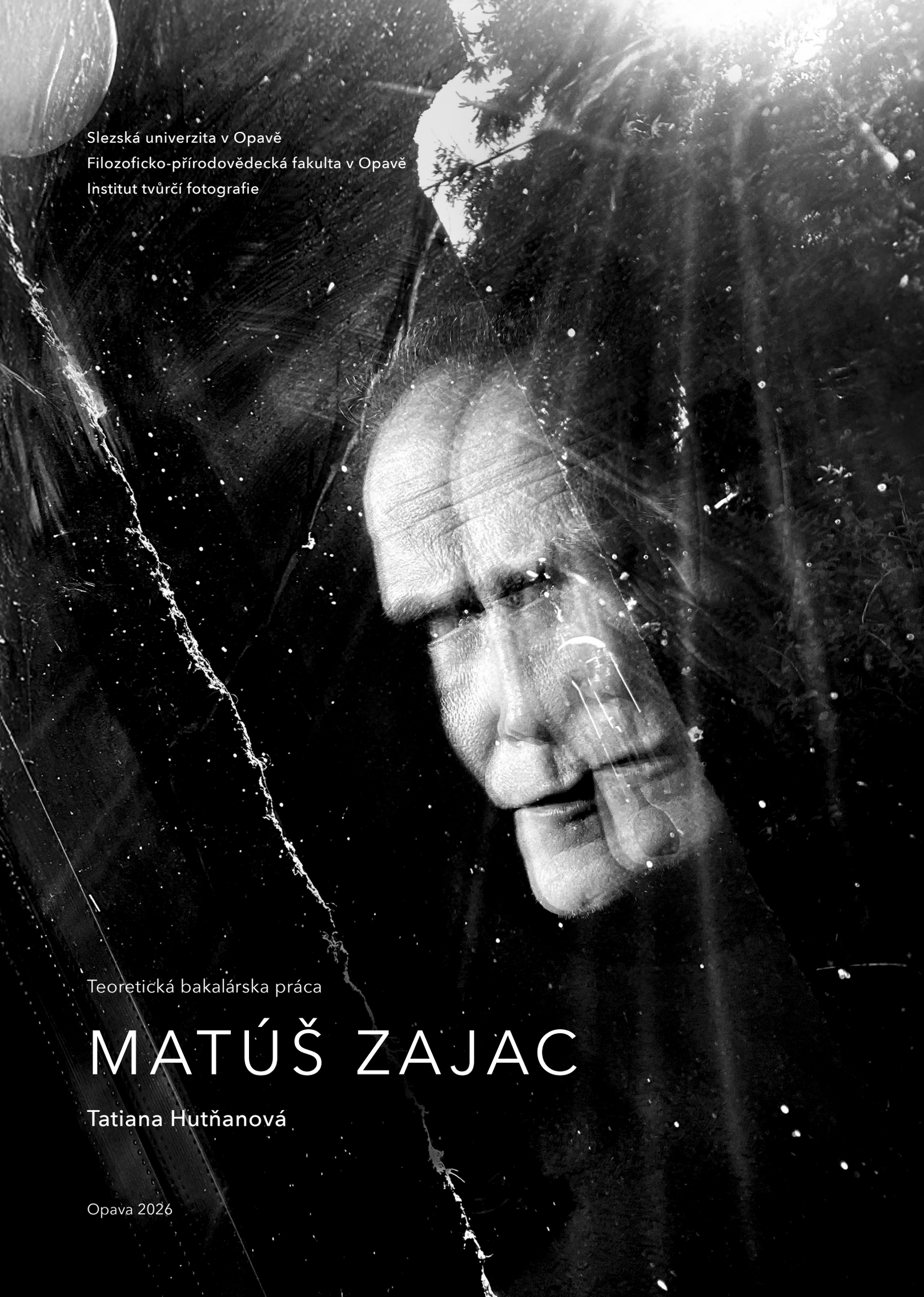

Teoretická bakalárska práca

MATÚŠ ZAJAC

Tatiana Hutňanová

Opava 2026

MATÚŠ ZAJAC

TEORETICKÁ BAKALÁRSKA PRÁCA

Tatiana Hutňanová

Vedúci práce: prof. PhDr. Vladimír Birgus
Oponent: MgA. Ing. Peter Korček, Ph.D.

Slezská univerzita v Opavě
Filozoficko-přírodovědecká fakulta v Opavě
Institut tvůrčí fotografie
Odbor: Tvůrčí fotografie

Opava 2026

SLEZSKÁ UNIVERZITA V OPAVĚ
Filozoficko-přírodovědecká fakulta v Opavě

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Akademický rok: 2025/2026

Zadávající ústav: Institut tvůrčí fotografie

Studentka: Tatiana Hutňanová

UČO: 68322

Program: Tvůrčí fotografie

Téma práce: Matúš Zajac

Téma práce anglicky: Matúš Zajac

Zadání: Cieľom práce je priblížiť život a tvorbu slovenského fotografa Matúša Zajaca. Zameriava sa na jeho umelecký vývoj, vybrané fotografické súbory a témy, ktorým sa vo svojej tvorbe venuje. Jej súčasťou je aj pohľad na prostredie a osobnosti, ktoré ovplyvnili jeho autorské smerovanie a prístup k fotografii. Práca vychádza z publikácií, fotografických materiálov, rozhovorov a osobných konzultácií s autorom.

Literatura:
ZAJAC, Matúš. Mimout. Bratislava: Miloš Hutár a Matúš Zajac photography, 2014. ISBN 978-80-971554-9-0.
ZAJAC, Matúš. In. Bratislava: Matúš Zajac photography, 2020. ISBN 978-80-89647-58-3.
ZAJAC, Matúš. Distant Proximity. Bratislava: Matúš Zajac, 2024. ISBN 978-80-570-5228-9.
ZAJAC, Matúš. Zlom. Bratislava: Matúš Zajac, 2025. ISBN 978-80-570-6883-9.
ZAJAC, Matúš. Osobné rozhovory s autorom. 2026.
ZAJAC, Matúš. Matúš Zajac: Documentary photography [online]. [cit. 2026-05-21]. Dostupné z: http://www.zajacphoto.com

Vedoucí práce: prof. PhDr. Vladimír Birgus

Datum zadání práce: 27. 5. 2026

Souhlasím se zadáním (podpis, datum):

.....
prof. PhDr. Vladimír Birgus
vedoucí ústavu

ABSTRAKT

Hlavným cieľom mojej bakalárskej práce je predstaviť a analyzovať tvorbu slovenského fotografa Matúša Zajaca so zameraním na vývoj jeho dokumentárneho a expresívneho fotografického jazyka. Práca sleduje okolnosti, ktoré formovali jeho autorský prístup, najmä rodinné a umelecké prostredie, skúsenosti s filmom, žurnalistickou fotografiou a jeho pôsobením v kultúrnom prostredí. Zameriava sa na spôsob, akým autor vstupuje do uzavretých komunít a sociálnych prostredí, ktoré zaznamenáva cez témy stojace na okraji spoločenského záujmu. Dôležitou súčasťou práce je predstavenie vybraných fotografických kníh a projektov, v ktorých sa dokumentárny prístup prepája s intimitou, psychologickou hĺbkou a subjektívnou výpoveďou.

KĽÚČOVÉ SLOVÁ

Matúš Zajac, dokumentárna fotografia, expresívny dokument, sociálne témy, subkultúry, slovenská fotografia

ABSTRACT

The main objective of this bachelor's thesis is to present and analyse the work of Slovak photographer Matúš Zajac, focusing on the development of his documentary and expressive photographic language. The thesis examines the circumstances that shaped his creative approach, especially his family and artistic background, his experience with film and journalistic photography, and his involvement in cultural life. It focuses on the way he gains access to closed communities and social environments, recording themes often overlooked by mainstream society. An important part of the thesis is the presentation of selected photobooks and projects in which documentary photography is connected with intimacy, psychological depth, and subjective expression.

KEYWORDS

Matúš Zajac, documentary photography, expressive documentary photography, social themes, subcultures, Slovak photography

PREHLÁSENIE

Prehlasujem, že som túto bakalársku prácu vypracovala samostatne a uviedla som v nej všetky použité pramene, literatúru a ďalšie zdroje, z ktorých som pri jej spracovaní čerpala.

SÚHLAS SO ZVEREJNENÍM

Súhlasím so zverejnením svojej bakalárskej práce v Univerzitnej knižnici Slezskej univerzity v Opave, v knižnici Uměleckoprůmyslového musea v Prahe a na webových stránkach Institutu tvůrčí fotografie FPF Slezskej univerzity v Opave.

POĎAKOVANIE

Veľké poďakovanie patrí Matúšovi Zajacovi za jeho ochotu, otvorenosť a čas, ktorý mi venoval pri osobných rozhovoroch. Ďakujem mu za zdieľanie spomienok, skúseností, fotografických súvislostí a materiálov, ktoré mi umožnili lepšie porozumieť jeho tvorbe, životnej ceste a autorskému prístupu.

Poďakovať by som sa chcela aj svojmu vedúcemu bakalárskej práce prof. Vladimírovi Birgusovi za vedenie práce, čas, ktorý jej venoval, cenné rady a podporu pri spracovaní zvolenej témy.

V Bratislave, 28.06.2026
Tatiana Hutňanová

OBSAH

ÚVOD – **13**

1. ŽIVOTNÁ CESTA A FOTOGRAFICKÉ FORMOVANIE MATÚŠA ZAJACA – **15**
1.1 Rodinné zázemie a formovanie osobnosti Matúša Zajaca – 17
1.2 Stredoškolské vzdelanie a prvé fotografické skúsenosti – 21
1.3 Profesijné začiatky a vysokoškolské štúdium – 33
1.4 Fotografické skupiny, spolupráce a ďalšie aktivity – 49

2. DOKUMENTÁRNA FOTOGRAFIA AKO SPÔSOB POZNÁVANIA ČLOVEKA – **57**
2.1 Vybrané fotografické súbory a projekty – 61

3. ANALÝZA AUTORSKÝCH FOTOGRAFICKÝCH PUBLIKÁCIÍ – **73**
3.1 Podoby viery (2011) – 75
3.2 Mimo/OUT (2014) – 83
3.3 Antón Srholec – Bezdomovec z povolania (2015) – 93
3.4 IN (2020) – 99
3.5 Distant Proximity (2024) – 109
3.6 Zlom (2025) – 115

4. MATÚŠ ZAJAC V KONTEXTE DOKUMENTÁRNEJ FOTOGRAFIE – **129**
4.1 Osobnosti formujúce slovenskú a českú dokumentárnu fotografiu – 131
4.2 Matúš Zajac ako predstaviteľ súčasnej expresívnej dokumentárnej fotografie – 139

ZÁVER – **147**

ZOZNAM VÝSTAV– **149**

MENNÝ REGISTER – **155**

POUŽITÁ LITERATÚRA A ZDROJE – **159**

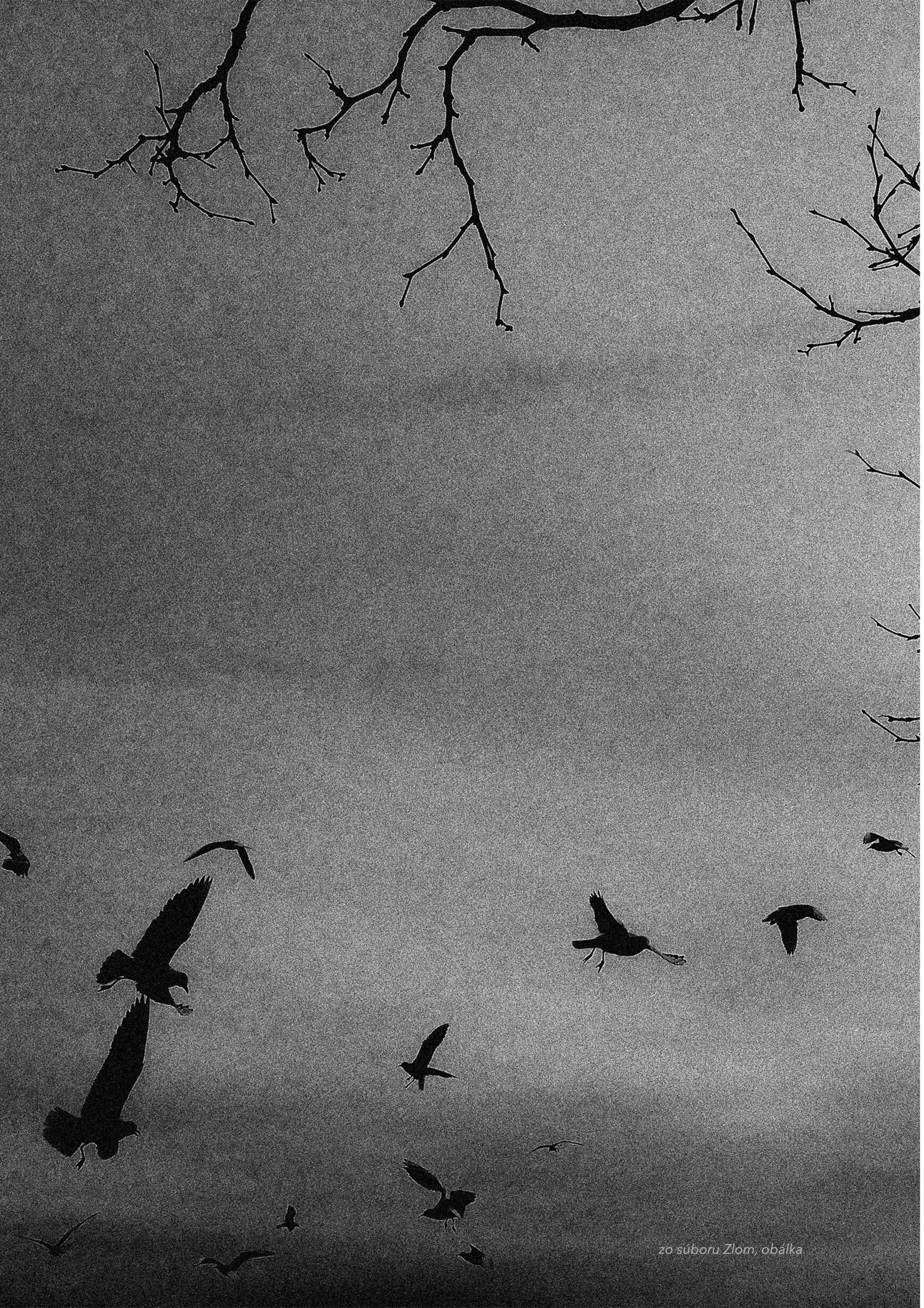

zo súboru Zlom, obálka

ÚVOD

Dokumentárna fotografia predstavuje jeden z najvýznamnejších fotografických žánrov, prostredníctvom ktorého autori zachytávajú človeka, spoločnosť a dobu, v ktorej žijú. Popri snahe autenticky zaznamenať realitu sa dokumentárna fotografia dlhodobo rozvíja aj ako priestor pre osobnú autorskú výpoveď, subjektívny pohľad a individuálnu interpretáciu zobrazovaných tém. Práve prepojenie dokumentárneho prístupu s osobnou angažovanosťou autora umožňuje zachytiť nielen samotné udalosti, ale aj ich psychologický, spoločenský a emocionálny rozmer. Takýto spôsob práce je charakteristický aj pre tvorbu slovenského fotografa Matúša Zajaca.

Matúš Zajac patrí medzi významných predstaviteľov súčasnej slovenskej dokumentárnej fotografie. Vo svojej tvorbe sa dlhodobo venuje témam viery, života sociálne vylúčených skupín, psychických ochorení, rodinných vzťahov či vlastnej skúsenosti s onkologickým ochorením. Jeho fotografie sa vyznačujú dlhodobou prácou na jednotlivých témach, rešpektom k fotografovaným ľuďom a prepájaním dokumentárneho prístupu s osobnou autorskou výpoveďou. Napriek tomu, že sa jeho tvorba objavuje v odborných článkoch, recenziách, rozhovoroch, podcastoch či sprievodných textoch jeho fotografických publikácií, doposiaľ nebola komplexne spracovaná v samostatnej odbornej monografii ani rozsiahlejšej akademickej práci. Informácie o autorovi sú rozptýlené vo viacerých zdrojoch a venujú sa prevažne jednotlivým projektom alebo výstavám. Aj z tohto dôvodu považujem spracovanie jeho tvorby za aktuálne a prínosné.

Tému bakalárskej práce som si zvolila nielen pre svoj záujem o dokumentárnu fotografiu, ale aj preto, že som mala možnosť spoznať Matúša Zajaca ako pedagóga počas štúdia na Súkromnej škole umeleckého priemyslu animovanej tvorby v Bratislave. Jeho prístup k fotografii, spôsob uvažovania o dokumentárnej tvorbe, ako aj dlhodobé venovanie sa spoločenským a osobným témam vo mne vzbudili záujem venovať sa jeho tvorbe podrobnejšie. Významným prínosom pri písaní práce bola možnosť uskutočniť s autorom sériu osobných rozhovorov. Počas nich mi podrobne priblížil vznik svojich fotografických projektov, tvorivé postupy, inšpirácie a okolnosti vzniku jednotlivých fotografických kníh. Rozprával o svojom detstve aj rodinnom a umeleckom zázemí. Zároveň sa venoval spomienkam na začiatky fotografovania, stretnutiam s významnými osobnosťami slovenskej aj českej kultúry i fotografie a skúsenostiam, ktoré formovali jeho autorský prístup. Tieto rozhovory predstavujú jeden z hlavných primárnych zdrojov práce a dopĺňajú informácie, ktoré v dostupnej odbornej literatúre nie sú zachytené.

Hlavným cieľom bakalárskej práce je predstaviť a analyzovať tvorbu slovenského fotografa Matúša Zajaca so zameraním na vývoj jeho dokumentárneho a expresívneho fotografického jazyka. Pozornosť je venovaná aj analýze vybraných fotografických publikácií *Podoby viery, Mimo/OUT, IN, Distant Proximity* a *Zlom*. Práca sa zároveň usiluje poukázať

na charakteristické znaky jeho tvorby, spôsob práce s fotografovaným prostredím a vývoj jeho autorského rukopisu v kontexte súčasnej slovenskej dokumentárnej fotografie.

Pri spracovaní práce boli využité odborné literatúry, analýzy fotografických publikácií a vybraných fotografií, porovnávanie jednotlivých autorských projektov, ako aj metóda pološtruktúrovaného rozhovoru s autorom. Významným zdrojom informácií boli okrem odbornej literatúry aj verejne dostupné rozhovory, podcasty, prednášky a ďalšie publikačné materiály, ktoré dopĺňajú interpretáciu jeho tvorby.

Práca je rozdelená do niekoľkých kapitol. V úvodnej časti približuje rodinné a umelecké zázemie Matúša Zajaca a okolnosti, ktoré ovplyvnili formovanie jeho autorského prístupu. Následne sa venuje vývoju jeho fotografického jazyka a charakteristickým znakom dokumentárnej a expresívnej fotografie. Ťažiskovú časť práce tvorí analýza jednotlivých fotografických publikácií, prostredníctvom ktorých je sledovaný vývoj autorovej tvorby od prvých dokumentárnych projektov až po jeho najnovšiu knihu Zlom. V závere práce sú zhrnuté získané poznatky a význam tvorby Matúša Zajaca v kontexte súčasnej slovenskej fotografie.

1. ŽIVOTNÁ CESTA A FOTOGRAFICKÉ FORMOVANIE MATÚŠA ZAJACA

1.1 Rodinné zázemie a formovanie osobnosti Matúša Zajaca

Pochopiť tvorbu Matúša Zajaca znamená vrátiť sa na začiatok. Nie k fotografii, ale k prostrediu, v ktorom vyrastal.

Matúš Zajac sa narodil 26. marca 1971 v Bratislave, kde dodnes žije a tvorí. Detstvo prežil v rodinnom dome, do ktorého sa celá rodina nasťahovala začiatkom sedemdesiatych rokov. Ako spomína jeho otec Peter Zajac, dom sa postupne menil spolu s rodinou. Spočiatku nebol ani dokončený a rodina ho postupne pretvárala na miesto, v ktorom prežila viac než polstoročie. Napriek tomu sa stal miestom, ku ktorému sa všetci po rokoch vracali ako k svojmu prirodzenému zázemiu.[1]

Vyrastal v netradičnej patchworkovej rodine, ktorá vznikla spojením Vášovcov, Jurkovičovcov a Zajacovcov. Starší súrodenci Ilja a Dušan (Dado) pochádzali z prvého manželstva Alty Vášovej s architektom Dimitrijom Jurkovičom, vnukom slávneho architekta Dušana Jurkoviča, zatiaľ čo Marek a Matúš boli spoločnými synmi Alty Vášovej a Petra Zajaca. Napriek rozdielnym priezviskám či rodinným väzbám však podľa spomienok Petra Zajaca tvorili jednu súdržnú rodinu, v ktorej medzi jednotlivými vetvami nikdy nevznikali rozdiely.[2] Práve prostredie vzájomnej blízkosti, spoločného života a silných rodinných vzťahov sprevádzalo Matúša od detstva.

Na formovaní tohto prostredia sa podieľali obaja rodičia. Otec Peter Zajac, literárny vedec, publicista a vysokoškolský pedagóg, aj mama Alta Vášová, spisovateľka, scenáristka a dramatička. Ich profesionálny život bol úzko spätý s kultúrou, čo sa prirodzene premietalo aj do rodinného prostredia.
Dom nebol iba miestom na bývanie, ale aj miestom stretnutí. Matúš Zajac vo svojich spomienkach opakovane hovorí, že ako dieťa si neuvedomoval, s akými osobnosťami prichádza do kontaktu. Ľudí, ktorí navštevovali ich domácnosť, nevnímal cez ich profesie ani spoločenské postavenie. V tom čase ich považoval predovšetkým za priateľov svojich rodičov. Až s odstupom rokov pochopil, že išlo o osobnosti, ktoré významne ovplyvnili slovenskú kultúru druhej polovice 20. storočia a aké výnimočné bolo prostredie, v ktorom vyrastal.

Počas rozhovorov spomína napríklad režisérov Dušana Hanáka a Juraja Jakubiska, spisovateľov Pavla Vilikovského, Ivana Kadlečíka a Dušana Dušeka, poetku Milu Haugovú, ale aj výtvarníkov Rudolfa Filu, Jozefa Jankoviča a Miroslava Cipára. Nechýbali ani hudobníci Marián Varga, Dežo Ursiny či Pavol Hammel. Tieto stretnutia preňho nepredstavovali výnimočné udalosti. Boli prirodzenou súčasťou jeho detstva.[3]

[1] ZAJAC, Peter. *Dom*. In: ZAJAC, Matúš. *Zlom*. Bratislava: Matúš Zajac, 2025.
[2] Tamtiež.

Významnú úlohu pri formovaní Matúšovho vzťahu ku kultúre zohrávali aj starí rodičia. Hoci ich v rozhovoroch nespomína ako ľudí, ktorí by ho cielene viedli k umeniu, práve prostredie, v ktorom sa pohyboval, v ňom postupne formovalo citlivosť k výtvarnej, hudobnej aj architektonickej kultúre. S obľubou sa vracal aj k rodine Jurkovičovcov, kde ho obklopoval secesný nábytok a architektúra. Toto obdobie označuje za svoj prvý kontakt s „veľkým umením“[4], ktorého význam si naplno uvedomil až s odstupom rokov.

Silný vplyv mala aj jeho stará mama z matkinej strany, klavírna virtuózka, ktorá viedla vnukov od útleho detstva k hudbe. Výrazné kultúrne zázemie vytvárala aj stará mama z otcovej strany, povolaním lekárka, ktorá sa zároveň venovala zbieraniu výtvarného umenia. V jej zbierke sa nachádzali obrazy viacerých slovenských výtvarníkov, napríklad diela Imra Weinera-Kráľa, ktorého osobne poznala aj s jeho manželkou, Petra Michala Bohúňa, Albína Brunovského či Michala Studeného. Blízky vzťah mala aj k Ivanovi Žabotovi, ktorý portrétoval členov jej rodiny. Zajac tak už od detstva vyrastal v blízkom kontakte s výtvarným umením a tvorbou viacerých významných autorov. Až s odstupom rokov si uvedomil, aké podnetné bolo takéto rodinné zázemie. Svoje spomienky napokon zhrnul slovami: *„Od starých rodičov som načerpával takéto umelecké vzdelanie, ale nepriamo.“*[5]

Táto nenápadná forma odovzdávania kultúrnych podnetov sa neskôr ukázala ako mimoriadne dôležitá. Nešlo o systematické vzdelávanie ani o vedomé smerovanie k umeleckej profesii. Starí rodičia ho ovplyvňovali predovšetkým prostredím, v ktorom vyrastal, a prirodzeným kontaktom s umením, ktoré bolo súčasťou ich každodenného života.

Osobný pohľad na Matúšovu osobnosť ponúka aj jeho mama Alta Vášová. Vo svojom texte nehovorí predovšetkým o fotografovi, ale o synovi, ktorého pozná od narodenia. Napriek tomu, že text vznikol o mnoho rokov neskôr, vystihuje vlastnosti, ktoré podľa nej Matúša charakterizujú počas celého života. Sama o ňom píše: *„Matúš je idealista po Petrovi a možno aj po mne. A veľa cestuje, už pozná skoro celý svet...“*.[6] Táto stručná charakteristika vystihuje nielen jeho povahu, ale aj otvorenosť voči svetu a ľuďom, ktorá sa neskôr výrazne premietla do jeho dokumentárnej tvorby.

Samotný Matúš Zajac vo svojich spomienkach uvádza, že dlho nevydržal pri jednej záľube. Najprv kreslil, neskôr maľoval, fascinovala ho hudba a určitý čas aj film a kamera. Fotografia ešte nebola súčasťou jeho sveta. Objavila sa až o niekoľko rokov neskôr. Nie ako detský sen ani rodinná tradícia. K fotografii sa dostal prirodzenou cestou až počas rozhodovania o výbere strednej školy.[7]

[3] ZAJAC, Matúš. Rozhovor autorky s Matúšom Zajacom. Bratislava, marec 2026.
[4] Tamtiež.
[5] Tamtiež.
[6] VÁŠOVÁ, Alta. *Rodičia – horoskop*. In: ZAJAC, Matúš. *Zlom*. Bratislava: Matúš Zajac, 2025.
[7] ZAJAC, Matúš. Rozhovor autorky s Matúšom Zajacom. Bratislava, marec 2026.

Dom, Matúš Zajac s rodinou, z archívu Matúša Zajaca, Bratislava 1973

Matúš Zajac s dvojčaťom Marekom, druhé narodeniny, z archívu Matúša Zajaca, Bratislava 1972

Matúš Zajac s rodinou, z archívu Matúša Zajaca, Pieniny 1975

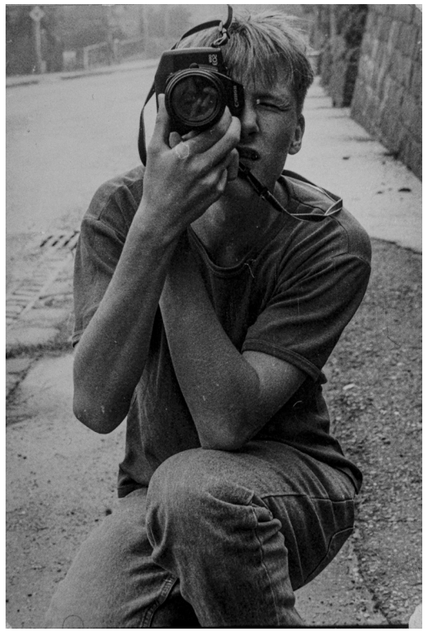

portrét Matúša Zajaca, z archívu Matúša Zajaca, Bratislava 1986

lyžiarský výcvik na strednej škole, z archívu Matúša Zajaca, Vysoké Tatry, 1986

1.2 Stredoškolské vzdelanie a prvé fotografické skúsenosti

Rozhodnutie študovať fotografiu nebolo výsledkom dlhodobého detského sna. Matúš Zajac sa v období dospievania venoval najmä kresbe, maľbe a hudbe. Hral v kapele a fotografia bola iba jednou z viacerých možností, ktorými sa mohol ďalej uberať. Myšlienka prihlásiť sa na fotografický odbor prišla od jeho mamy Alty Vášovej. Predpokladala, že by sa prostredníctvom fotografie mohol neskôr dostať k filmu, keďže sama pôsobila ako scenáristka a dramaturgička a dobre poznala prostredie filmových ateliérov na Kolibe. Fotografia sa mu spočiatku nejavila ako konečný cieľ, skôr ako praktická možnosť ďalšieho smerovania.[8]

Nastúpil na Stredné odborné učilište miestneho hospodárstva na vtedajšej ulici Februárového víťazstva 105 v Bratislave, dnešnej Račianskej ulici. Študoval tu fotografiu a svoje stredoškolské vzdelanie ukončil maturitnou skúškou, ktorej súčasťou bola aj fotografická práca. Výučba sa sústreďovala predovšetkým na praktické zvládnutie fotografického remesla a technickú presnosť. Študenti fotografovali zátišia, reklamné snímky a portréty. Pracovali s veľkoformátovými kamerami a filmovým materiálom, pričom výsledná fotografia musela spĺňať prísne technické požiadavky. Dôležitá bola správna expozícia, presná práca so svetlom aj kvalita negatívu a výslednej zväčšeniny.[9]

Matúš Zajac toto obdobie opisuje ako čistú drezúru. Napriek prísnosti mu škola poskytla dôkladné remeselné základy. Naučila ho ovládať techniku natoľko, aby sa od zaužívaných pravidiel mohol neskôr vedome odkloniť. Podnety, ktoré získaval doma a v škole, sa výrazne odlišovali. Rodinné prostredie mu sprostredkovalo kontakt s literatúrou, hudbou, filmom a výtvarným umením. Škola ho naopak viedla k disciplíne, technickej presnosti a dôslednosti. Sám tento vzťah zhrnul slovami: *„Môj vplyv z domova bol hlavne na umenie a v škole na techniku a precíznosť.“* Obe prostredia sa tak postupne začali dopĺňať.[10]

Počas stredoškolského štúdia sa dostal aj do filmových ateliérov na Kolibe. Pracoval tam ako asistent kamery Otta Geyera, slovenského filmového a televízneho kameramana. Jeho úlohy sa týkali najmä technickej prípravy nakrúcania, nastavenia kamery a zaostrovania. Táto práca mu vyhovovala. Bol technicky zameraný a práve spoľahlivosť pri obsluhe kamery bola podľa jeho slov jedným z dôvodov, prečo mu Otto Geyer dôveroval.[11]

[8] ZAJAC, Matúš. Rozhovor autorky s Matúšom Zajacom. Bratislava, marec 2026.
[9] Tamtiež.
[10] Tamtiež.
[11] Tamtiež.

V tom čase ho viac než výsledná podoba filmu zaujímalo samotné fungovanie techniky. Sledoval kameru, optiku aj spôsob zaznamenávania obrazu na filmový materiál. Bola to dôležitá skúsenosť. Priestor na osobnejšie umelecké vyjadrenie však stále nachádzal najmä v hudbe a maľbe.[12]

Na Kolibe sa stretol aj so Zuzanou Mináčovou, ktorá viedla fotografické oddelenie a vytvárala fotografie priamo počas filmových nakrúcaní. Zajac ju pozoroval pri práci a neskôr videl aj výsledné snímky na výstave. Postupne začal fotografiu vnímať ako samostatnú profesijnú možnosť. Film ho priťahoval, no postupne si uvedomoval, že ho viac oslovuje samostatná fotografická tvorba než práca filmového kameramana.[13]

Jedna z jeho prvých skúseností s dokumentárnou fotografiou vznikla ešte počas strednej školy, keď poznal vyše osemdesiatročného pána, ktorý žil sám a choval exotické vtáctvo.[14] V rozhovore s autorkou ho Zajac označil ako pána Koprdu a uviedol, že žil v pivničnom byte na Hodžovom námestí v Bratislave, obklopený klietkami, vtákmi a ďalšími zvieratami.[15]

Zajac ho najskôr navštevoval pre spoločný záujem o exotické vtáctvo, ktoré sám choval. Neskôr ho požiadal, či by mohol fotografovať aj jeho každodenný život. Koprda súhlasil. Otvoril mu svoje súkromie a dovolil mu zaznamenávať dianie v pivničnom byte, prostredie plné zvierat aj návštevy chovateľských búrz. Zajac tak mohol vstúpiť do sveta iného človeka a pozorovať ho z bezprostrednej blízkosti.[16]

Fotografie následne poslal do súťaže, ktorej sa zúčastnili aj študenti iných umeleckých škôl. So svojím súborom zvíťazil. Úspech mal preňho význam aj preto, že jeho škola mala v porovnaní so Školou umeleckého priemyslu v Bratislave, ktorej študenti sa súťaže takisto zúčastnili, skôr remeselné než umelecké zameranie. Výsledok súťaže ukázal, že typ školy nemusí rozhodovať o kvalite vytvorenej fotografie. Dôležitejší bol námet, prístup k fotografovanému človeku a schopnosť zachytiť prostredie, ktoré by inak zostalo pre diváka neprístupné.[17]

V závere stredoškolského štúdia sa prehĺbil aj jeho kontakt s Karolom Kállayom. Poznal ho už z rodinného prostredia, no až postupne začal lepšie vnímať význam jeho fotografickej tvorby a výnimočnosť ich osobných stretnutí. Keď sa Kállay vrátil zo zahraničnej cesty, premietal mu diapozitívy a komentoval jednotlivé fotografie. Matúš Zajac tak prvýkrát bližšie spoznával spôsob, akým skúsený fotograf premýšľa o obraze a jeho vzniku. Kállay bol podľa jeho slov prvým človekom, ktorý ho skutočne zaujal ako fotograf. Dovtedy vnímal známe kultúrne

[12] ZAJAC, Matúš. Rozhovor autorky s Matúšom Zajacom. Bratislava, marec 2026.
[13] Tamtiež.
[14] CHRASTOVÁ, Dominika. *Od roku 2012 fotí schizofrenika. Oceňovaný Matúš Zajac zachytáva najmä život v subkultúrach.* Forbes Slovensko, 2020.
[15] ZAJAC, Matúš. Rozhovor autorky s Matúšom Zajacom. Bratislava, marec 2026.
[16] Tamtiež.
[17] Tamtiež.

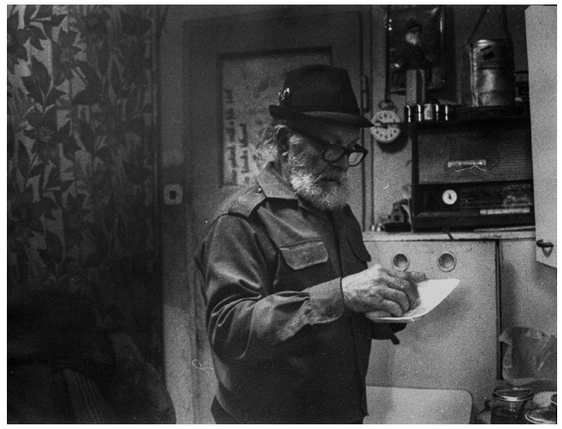

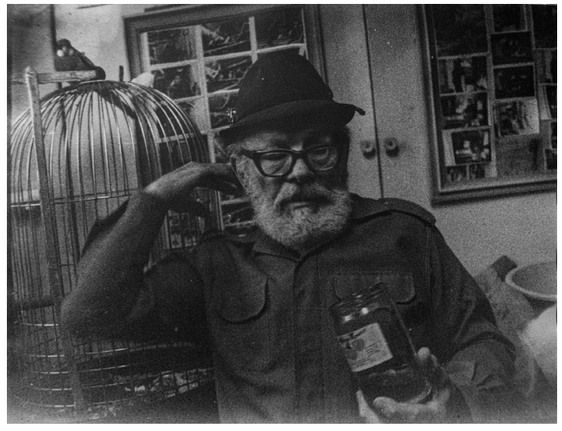

zo súboru *Pán Koprda*, z archívu Matúša Zajaca, Bratislava 1987

osobnosti predovšetkým ako priateľov svojich rodičov. Pri stretnutiach s Kállayom však postupne začal hlbšie vnímať jeho tvorbu aj skúsenosti, o ktoré sa s ním delil.[18]

Ďalšou dôležitou osobnosťou bol preňho Tibor Huszár. Poznal ho už z rodinného prostredia, no ich bližšia pracovná spolupráca sa začala v roku 1988, keď sa Matúš Zajac stal jeho asistentom. V tejto pozícii pôsobil do roku 1995. Pomáhal mu pri vyvolávaní filmov, príprave zväčšenín a realizácii výstav. Sprevádzal ho aj pri fotografovaní v teréne.[19]

Spoločne navštevovali rómske osady, kde niekedy zostávali aj niekoľko dní. Po návrate pokračovali v Huszárovom ateliéri spracovaním negatívov a fotografií. Zajac pre tieto cesty často vymeškával školu. Oveľa podstatnejšie však bolo, že mohol sledovať fotografa priamo pri práci v cudzom prostredí, pri komunikácii s ľuďmi a rozhodovaní, čo a akým spôsobom zaznamenať. Tibor Huszár ho neviedol prostredníctvom pravidelných rozborov alebo systematického výkladu. Potvrdzuje to aj Zajacovo neskoršie vyjadrenie: *„Moje fotografie Tibor nikdy nekomentoval, vždy sme spolu hovorili len o jeho tvorbe.“*[20] Zajac sa preto učil predovšetkým pozorovaním. Všímal si Huszárovu energiu, schopnosť presadiť sa a rýchlo reagovať na meniacu sa situáciu.

V osobnom rozhovore tento spôsob učenia charakterizoval slovami: *„Od neho som sa naučil tú zbesilosť.“*[21] Týmto výrazom označoval najmä Huszárovu pohotovosť, intenzitu a schopnosť dostať sa k téme. Pozoroval, ako si zabezpečuje prístup do prostredia, ako komunikuje s ľuďmi a ako fotografovanú situáciu ďalej rozvíja. Bola to skúsenosť, ktorú mu nemohla sprostredkovať školská učebňa ani technická práca na Kolibe. Tibor Huszár mu zároveň umožnil sledovať aj ďalšie etapy fotografickej práce. Po náročnom dni Zajac vyvolával jeho negatívy a fotografie tak videl ešte pred prvým výberom. Neskôr pozoroval, ako Huszár z vytvoreného materiálu vyberá snímky určené na výstavu. Spoznával celý proces od fotografovania v teréne cez spracovanie negatívov až po výsledné zostavenie fotografického súboru.[22]

Už počas stredoškolského štúdia sa začal venovať aj fotografovaniu hudobného prostredia. Navštevoval koncerty metalových kapiel, ktoré dokumentoval priamo počas vystúpení. Hudobné prostredie sa tak popri dokumentárnej fotografii stalo ďalšou oblasťou, ku ktorej sa vo svojej tvorbe postupne vracal.[23]

[18] ZAJAC, Matúš. Rozhovor autorky s Matúšom Zajacom. Bratislava, marec 2026.
[19] Tamtiež.
[20] JOKELOVÁ, Romana Marie. *Fotit baletky je často těžší než fotit vážně nemocného bratra, říká dokumentarista Zajac*. Aktuálně.cz, 2017. (Vlastný preklad).
[21] ZAJAC, Matúš. Rozhovor autorky s Matúšom Zajacom. Bratislava, marec 2026.
[22] Tamtiež.
[23] Tamtiež.

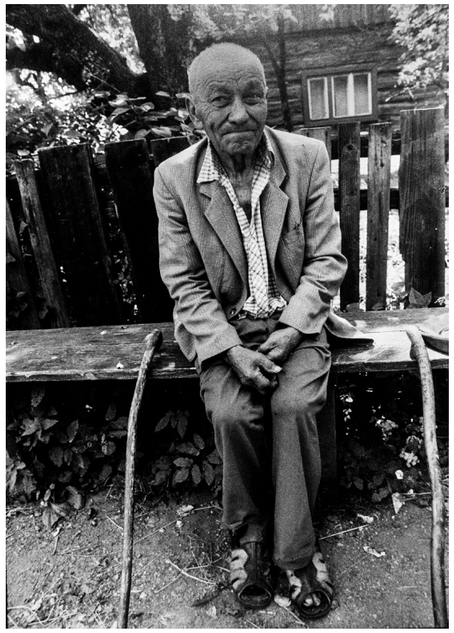

prvé návštevy v rómskych osadách s Tiborom Huszárom, z archívu Matúša Zajaca, Plavecký Štvrtok a Senec,1988

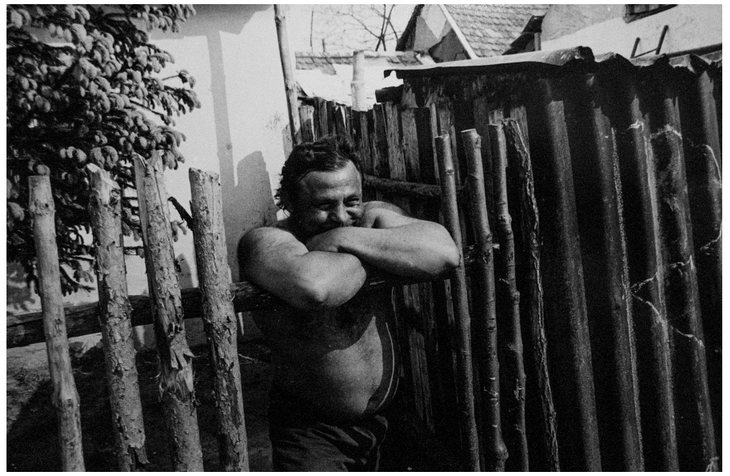

prvé návštevy v rómskych osadách s Tiborom Huszárom, z archívu Matúša Zajaca, Plavecký Štvrtok a Senec,1988

prvé návštevy v rómskych osadách s Tiborom Huszárom, z archívu Matúša Zajaca, Plavecký Štvrtok a Senec,1988

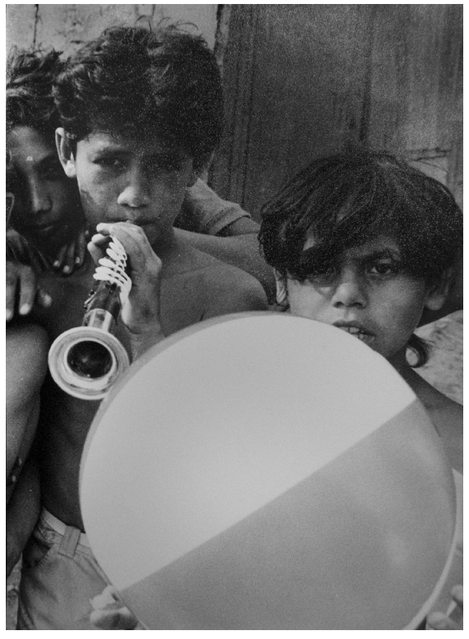

prvé návštevy v rómskych osadách s Tiborom Huszárom, z archívu Matúša Zajaca, Plavecký Štvrtok a Senec,1988

Metal, z archívu Matúša Zajaca, fotografoval počas štúdia 1987-1990

Metal, z archívu Matúša Zajaca, fotografoval počas štúdia 1987-1990

Záver Zajacovho stredoškolského štúdia sa časovo prekrýval s politickými a spoločenskými zmenami roku 1989. Vo svojom spomienkovom texte uvádza: *„Blížil sa rok 1989 a s ním aj moja maturitná práca.“*[24] Ako jej námet si vedome zvolil bratislavské námestia a ulice, ktoré pravidelne fotografoval. Mestský priestor sa však postupne stal dejiskom demonštrácií, verejných zhromaždení a udalostí spojených s pádom komunistického režimu.

Do blízkosti opozičného diania sa dostával aj prostredníctvom rodinného prostredia. Jeho otec Peter Zajac patril medzi verejne aktívne osobnosti a v rodinnom dome sa stretávali viacerí predstavitelia opozície. Matúš Zajac preto nezaznamenával iba udalosti odohrávajúce sa na námestiach. Mal možnosť fotografovať aj situácie, ktoré sledoval z bezprostrednejšej blízkosti.[25]

Tieto fotografie chcel použiť vo svojej maturitnej práci. Školská komisia však jeho pôvodný výber neprijala. Keďže išlo o zábery spojené s politicky citlivými udalosťami, súbor napokon nemohol prezentovať v podobe, v akej ho pôvodne pripravil. Jeho maturitná prezentácia tak nezodpovedala pôvodnej autorskej koncepcii.[26]

Fotografie z prelomového obdobia však nezostali bez ďalšieho využitia. Podľa Zajacových spomienok ich Pavel Meluš neskôr zaradil do výstavného projektu venovaného udalostiam roku 1989, v ktorom boli zastúpení českí a slovenskí fotografi. Projekt bol v roku 1990 predstavený na kolektívnej výstave *1. výročie novembra 1989* v Galérii Grémium v Bratislave. Neskôr bol predstavený v Londýne a následne aj na ďalších zahraničných miestach. Snímky, ktoré pôvodne nemohol prezentovať ako zamýšľanú maturitnú prácu, sa tak dostali do širšieho výstavného kontextu.[27]

Približne na prelome rokov 1989 a 1990 začal pracovať aj na fotografickom súbore *Slovensko*, v ktorom zaznamenával ľudí, každodenný život a prostredie na Slovensku. V práci na tomto súbore pokračoval aj v nasledujúcich rokoch.

Udalosti tohto obdobia a následné ukončenie stredoškolského štúdia uzavreli prvú etapu Zajacovho fotografického formovania. Technické vzdelanie získané v škole sa v tomto období začalo prepájať s praktickými skúsenosťami z filmových ateliérov, fotografovaním spoločenského diania a kontaktom s Karolom Kállayom a Tiborom Huszárom. Fotografia preňho postupne prestávala byť iba študijným odborom a stávala sa profesijným smerovaním.

[24] ZAJAC, Matúš. *Moje prvé stretnutie s fotografiou.* DoFoto Magazine, 2017.
[25] ZAJAC, Matúš. Rozhovor autorky s Matúšom Zajacom. Bratislava, marec 2026.
[26] Tamtiež.
[27] Tamtiež.

Bratislavské námestia a ulice, z archívu Matúša Zajaca, Bratislava, 1989

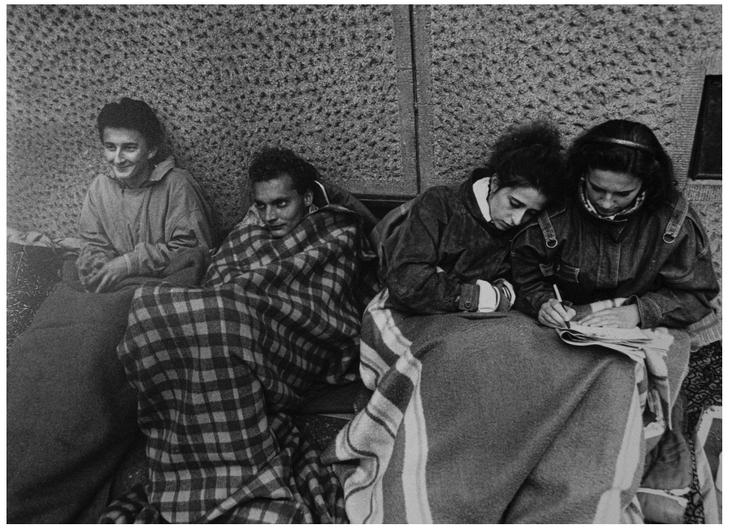

Bratislavské námestia a ulice, z archívu Matúša Zajaca, Bratislava, 1989

Slovensko, z archívu Matúša Zajaca, Bratislava 1990

Slovensko, z archívu Matúša Zajaca, Martin 1991

Slovensko, z archívu Matúša Zajaca, Orava 1994

Slovensko, vznikla počas asistovania Tiborovi Huszárovi počas návštevi pápeža Jána Pavla II., 1991

pri fotografovaní s Tiborom Huszárom, počas návštevi pápeža Jána Pavla II., z archívu Matúša Zajaca, 1991

1.3 Profesijné začiatky a vysokoškolské štúdium

Na začiatku deväťdesiatych rokov sa Matúš Zajac postupne osamostatňoval a začínal si budovať vlastné postavenie fotografa. Skúsenosti získané počas stredoškolského štúdia a v prostredí filmových ateliérov, ako aj spolupráca s Tiborom Huszárom, sa stali základom jeho ďalšieho profesijného smerovania. Dôležitý moment v tomto procese nastal v roku 1991. Pri spoločnom prezeraní negatívov si Huszár jednu zo Zajacových fotografií pomýlil so svojou. V texte Čas s Tiborom Huszárom sa Matúš Zajac k tejto udalosti vrátil slovami: *„Matúš, pozri na ňu, nie je skvelá?“*[28] Až potom Huszárovi oznámil, že autorom záberu je práve on sám. Keď Huszár zistil, že fotografia patrí Zajacovi, ich pracovný vzťah sa podľa Zajacových slov zmenil na blízke priateľstvo.[29]

Táto skúsenosť preňho znamenala potvrdenie, že už nevystupuje iba v úlohe asistenta, ktorý pozoruje prácu skúsenejšieho autora. Postupne si nachádzal vlastné témy a začínal premýšľať nad tým, akým fotografom chce byť. V rozhovore pre ePhoto uviedol, že práve pohyb v rozličných komunitách po boku Tibora Huszára ho priviedol k rozhodnutiu fotografovať ľudí a ich životné osudy.[30] K dokumentárnej fotografii ho teda neviedlo iba školské zadanie či technický záujem. Rozhodujúca bola priama skúsenosť s človekom a prostredím, do ktorého vstupoval.

Po ukončení strednej školy sa fotografia postupne stala jeho povolaním. Od polovice deväťdesiatych rokov pracoval v slobodnom povolaní a spolupracoval s časopismi, vydavateľstvami, hudobnými spoločnosťami aj reklamnými agentúrami. Patrili medzi ne zahraničné časopisy a periodiká *AB40, Im Berlin a Tchin Bumm,* ale aj slovenské časopis *Štýl, Dotyky, Kultúrny život* a hudobné vydavateľstvá *PolyGram, BMG* či vydavateľstvá *Dumont a Kalligram.*[31]

Pracoval s reportážnou, portrétnou, inscenovanou aj ilustratívnou fotografiou. Každá z týchto oblastí si vyžadovala inú prípravu a poskytovala mu rozdielnu mieru autorskej slobody. Zároveň išlo o intenzívnu prax, pri ktorej sa učil reagovať na konkrétne zadanie.

Významné miesto v tomto období mala naďalej fotografia spojená s hudobným prostredím. Zajac pokračoval vo fotografovaní koncertov, hudobných skupín a prostredia klubov, pričom vytváral aj snímky určené na obaly hudobných albumov. Postupne začal fotografovať aj jazz a neskôr fotografoval aj pre festival *Bratislavské jazzové dni.* Hudba tak zostala súčasťou jeho života aj po tom, čo sa jeho hlavným vyjadrovacím prostriedkom stala fotografia. Pre viedenský magazín *Tchin Bumm* zaznamenával dianie v hudobných kluboch. Práca v takomto prostredí bola rýchla. Popri nej získaval skúsenosti aj v redakciách, kde fotografovanie predstavovalo iba jednu časť celého procesu.

---

[28] ZAJAC, Matúš. Čas s Tiborom Huszárom. DoFoto Magazine, 2017.
[29] JOKELOVÁ, Romana Marie. *Fotit baletky je často těžší než fotit vážně nemocného bratra, říká dokumentarista Zajac*. Aktuálně.cz, 2017. (Vlastný preklad).
[30] KOTUS, Julo. Matúš Zajac. ePhoto.sk, 2010.
[31] Tamtiež.

fotografia na obálku CD pre kapelu *Acheron*,1996

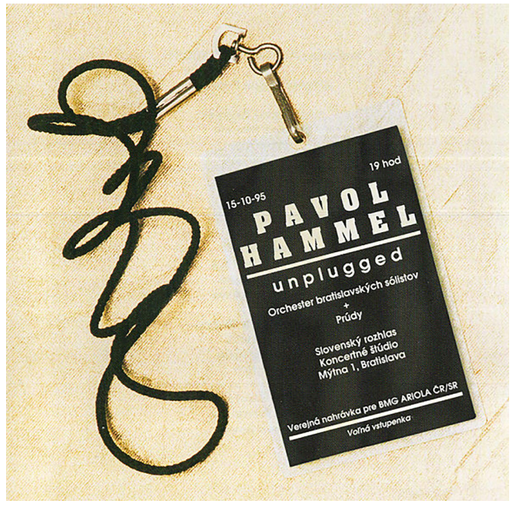

fotografia na obálku CD pre P*avla Hammela*, 1995

portrét bubeníka Ala Fostera, Bratislavské jazzové dni, 1987

portrét hudobníkov Pavla Hammela a Mariána Vargu, 1995

Po návrate z fotografovania bolo potrebné vyvolať negatívy, pripraviť zväčšeniny a odovzdať ich do redakcie. O konečnom použití snímok následne rozhodoval editor. Zajac tak získaval skúsenosť nielen so samotným fotografovaním, ale aj s výberom a následným spracovaním obrazového materiálu.[32]

Odlišný spôsob práce si vyžadovala portrétna fotografia. Zajac fotografoval viaceré osobnosti kultúrneho prostredia, najmä spisovateľov, hudobníkov, skladateľov, výtvarníkov a ďalších. Medzi portrétovanými boli aj spisovatelia edície Váhy, napríklad Ivan Kadlečík, Ladislav Ballek, Ivan Laučík. Pred vytvorením portrétu sa s fotografovaným človekom najskôr rozprával a oboznamoval sa s prostredím v ktorom žil, alebo pracoval. Pri Ballekovi strávil čas rozhovorom so spisovateľom aj s jeho manželkou. Laučík ho zasa zaviedol na svoje obľúbené miesto v hlbokom lese pri vodopádoch a lopúchoch, ku ktorému mal osobný vzťah. Tieto stretnutia mu umožňovali spoznať portrétovaných ľudí aj mimo formálnej situácie samotného fotografovania.[33]

Napriek pribúdajúcim profesionálnym skúsenostiam cítil potrebu pokračovať v umeleckom vzdelávaní. V roku 1996 sa prihlásil na katedru fotografie Filmovej a televíznej fakulty Akadémie múzických umení v Prahe (FAMU).[34] Zajac mal pred školou rešpekt a pochyboval, či budú jeho dovtedajšie práce na prijatie postačovať. FAMU však vnímal ako miesto, kde môže svoju praktickú skúsenosť konfrontovať s ďalšími autorskými a pedagogickými prístupmi.[35]

Na FAMU študoval v rokoch 1996 až 1997. V súvislosti s týmto obdobím spomína pedagogické pôsobenie Vladimíra Birgusa a Viktora Koláře ale aj Jindřicha Štreita, Pavla Diasa, Jána Šmoka a ďalšie významné osobnosti československej fotografie. V štúdiu na FAMU napokon nemohol pokračovať. Pobyt v Prahe bol podľa jeho spomienok náročný pre obmedzené finančné možnosti, problémy so získaním štipendia kvôli politickým turbulenciám na Slovensku a ďalšie osobné okolnosti. Po určitom čase sa preto vrátil na Slovensko. Jeho vysokoškolské vzdelávanie sa tým však neskončilo.[36]

[32] ZAJAC, Matúš. Rozhovor autorky s Matúšom Zajacom. Bratislava, marec 2026.
[33] Tamtiež.
[34] KOTUS, Julo. *Matúš Zajac*. ePhoto.sk, 2010.
[35] ZAJAC, Matúš. Rozhovor autorky s Matúšom Zajacom. Bratislava, marec 2026.
[36] Tamtiež.

portrét básnika *Ivana Laučíka*, 1992

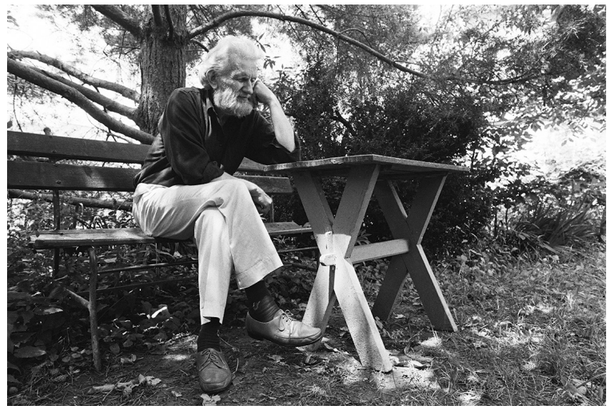

portrét básnika *Ivana Kadlečíka*, 1992

portrét spisovateľa *Ladislava Balleka*, 1992

Berlín, semestrálna práca na Famu, 1996

Berlín, semestrálna práca na Famu, 1996

V štúdiu pokračoval na Vysokej škole výtvarných umení v Bratislave (VŠVU), kde najprv pôsobil v ateliéri Miloty Havránkovej s ktorou sa spoznal v Prahe. Neskôr prešiel do ateliéru Ľuba Stacha, kde pokračoval v práci na dokumentárnych projektov *Gréckokatolíci,* Venezuela, *Cigáni* a *Slovenská menšina v Rumunsku*. Posledný z nich sa stal základom jeho bakalárskej práce.

Naďalej sa venoval dokumentárnej fotografii a vyhľadával si vlastné témy, za ktorými odchádzal aj mimo Bratislavy. Prostredie VŠVU sa však od jeho dovtedajších skúseností odlišovalo. Škola bola výraznejšie orientovaná na výtvarné, multimediálne a konceptuálne prístupy, zatiaľ čo jeho práce vychádzali najmä zo sociálneho dokumentu. Svoje smerovanie preto musel v školskom prostredí opakovane vysvetľovať a obhajovať.[37]

S jeho vysokoškolským obdobím sa spájal aj projekt *Berlínske križovatky*. Vznikal v roku 1996 ako semestrálna práca na FAMU a v magisterskom stupni VŠVU. Na projekte intenzívne pracoval a sústreďoval sa na život imigrantov v Berlíne pričom zvolil prácu s farebnými negatívmi. Zajac sa k tejto téme vracal počas viacerých rokov, vďaka čomu súbor nevznikol ako jednorazová reportáž. Neskôr sa stal súčasťou jeho záverečnej práce, ktorú dokončil pod vedením Jozefa Sedláka.[38]

Magisterské štúdium na VŠVU ukončil v roku 2003.[39] Vysokoškolské vzdelávanie tak nadviazalo na skúsenosti, ktoré získaval už od strednej školy. FAMU mu umožnila bližšie spoznať české fotografické prostredie a stretnúť sa s viacerými výraznými pedagógmi a osobnosťami dokumentárnej fotografie. VŠVU mu zasa poskytla priestor na dlhodobejšiu prácu s vlastnými témami a experimentom v ateliéri Miloty Havránkovej. Výrazný vplyv na jeho uvažovanie o fotografii mala aj kunsthistorička Ľuba Belohradská, ktorá prednášala dejiny umenia a fotografie.

Profesijná prax a štúdium v jeho prípade nepredstavovali dve oddelené línie. Prebiehali súbežne a navzájom sa dopĺňali. Skúsenosti z redakcií, hudobného prostredia a portrétnej fotografie prinášali každodenný kontakt s rozličnými ľuďmi a pracovnými situáciami, zatiaľ čo vysokoškolské prostredie mu umožňovalo uvažovať o vlastnej tvorbe v širšom umeleckom kontexte. Do roku 2003 sa tým uzavrela ďalšia dôležitá etapa jeho vzdelávania a profesijného formovania.

[37] ZAJAC, Matúš. Rozhovor autorky s Matúšom Zajacom. Bratislava, marec 2026.
[38] RAJCOVÁ, Jana. Matúš Zajac: *Chcem sa pozorovateľa hlboko dotknúť, aby o tom premýšľal.* Paradajs Photo Mag, 2022.
[39] KOTUS, Julo. *Matúš Zajac.* ePhoto.sk, 2010.

Vernosť

Milenka

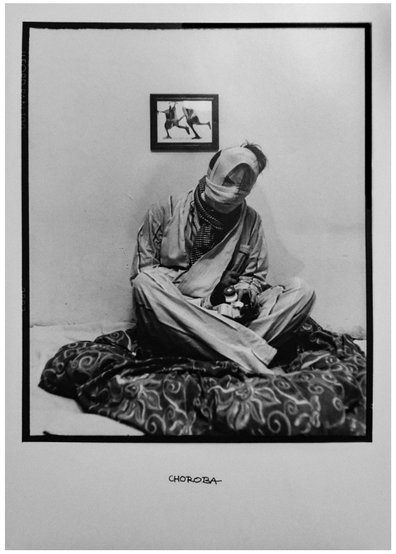

Choroba

Smrť

súbor *Karty*, v ateliéri Miloty Havránkovej na VŠVU, 1998

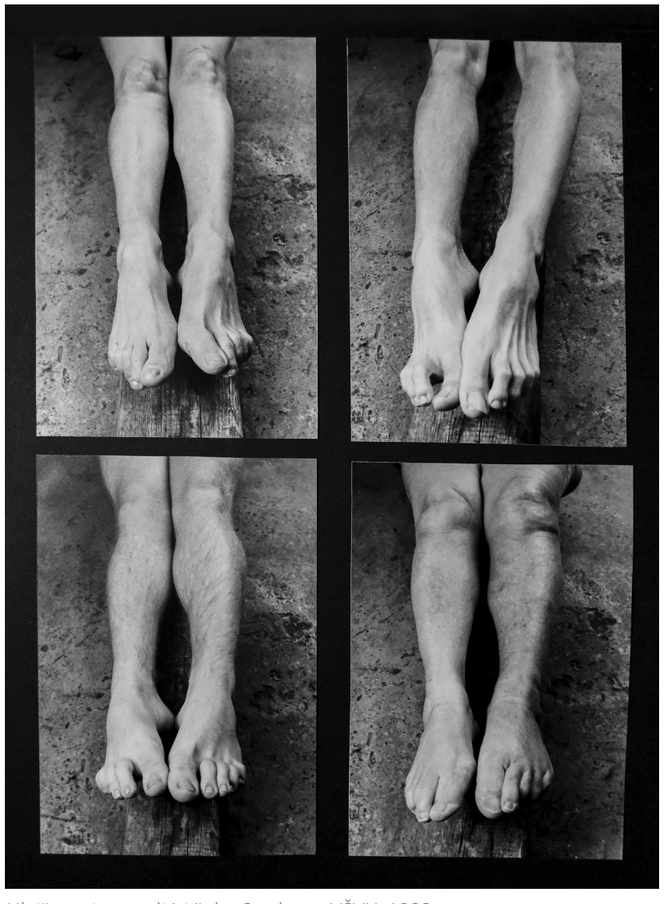

Ukrižovanie, v ateliéri Ľuba Stacha na VŠVU, 1999

Greckokatolíci, v ateliéri Ľuba Stacha na VŠVU, 1999

Greckokatolíci, v ateliéri Ľuba Stacha na VŠVU, 1999

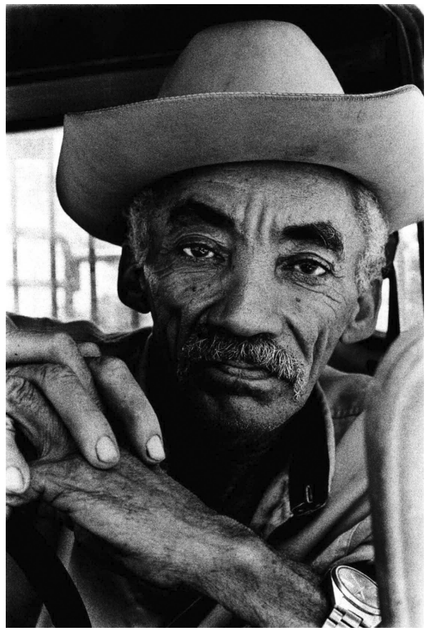

Venezuela, v ateliéri Ľuba Stacha na VŠVU, 2000

Venezuela, v ateliéri Ľuba Stacha na VŠVU, 2000

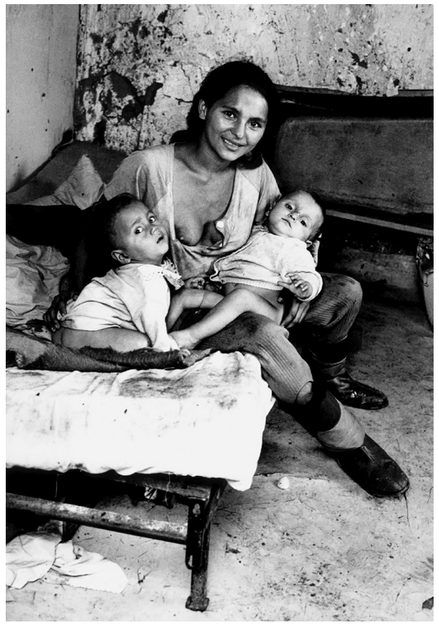

Cigáni, v ateliéri Ľuba Stacha na VŠVU, 2001

Cigáni, v ateliéri Ľuba Stacha na VŠVU, 2001

Rumunsko (bakalárska práca) v ateliéri Ľuba Stacha na VŠVU, 2001

Rumunsko (bakalárska práca) v ateliéri Ľuba Stacha na VŠVU, 2001

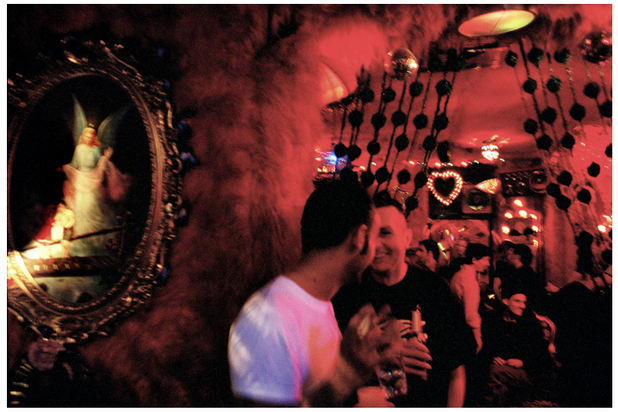

Berlínske križovatky, 2002 v ateliéri Ľuba Stacha na VŠVU, 2003 (magisterská práca) dokončená pod vedením Jozefa Sedláka na VŠVU

ROMA – Stadt und Land (Rómovia – mesto a vidiek),
katalóg k výstave skupiny *Rovnými nohami*,
studio im hochhaus, Berlín, 2004

1.4 Fotografické skupiny, spolupráce a ďalšie aktivity

Po ukončení vysokoškolského štúdia sa profesijné pôsobenie Matúša Zajaca začalo rozvíjať vo viacerých smeroch. Popri autorskej dokumentárnej tvorbe pokračoval v spolupráci s redakciami a vydavateľstvami. Zapájal sa do spoločných fotografických projektov, prezentoval svoje práce na domácich i zahraničných výstavách a postupne sa začal venovať aj pedagogickej činnosti.

Po skúsenostiach získaných počas práce s Tiborom Huszárom, pôsobení v redakčnom prostredí a ukončení štúdia na Vysokej škole výtvarných umení sa čoraz výraznejšie orientoval na vlastné autorské projekty. Ako uvádza v osobnom rozhovore, práve v tomto období začal systematickejšie uvažovať o fotografických súboroch, ktoré nevznikali ako jednotlivé reportáže, ale ako dlhodobé projekty založené na opakovanom návrate do fotografovaného prostredia.[40]

Jedným z prvých významných krokov v tomto období bolo založenie česko-slovenskej fotografickej skupiny *Rovnými nohami,* ktorú vytvoril spolu s českými fotografmi Karlom Tůmom, študentom FAMU v Prahe, a Vítom Šimánkom, absolventom Inštitútu tvorivej fotografie Sliezskej univerzity v Opave. Skupina nevznikla s cieľom presadzovať jednotný autorský štýl ani spoločný program. Jej členov spájal predovšetkým záujem o dokumentárnu fotografiu sociálneho zamerania, dlhodobú prácu na fotografických súboroch a potreba pravidelne diskutovať o vlastnej tvorbe. Výsledkom tejto spolupráce nebol iba spoločný výstavný projekt, ale predovšetkým pravidelná výmena skúseností medzi autormi.[41]

Prvou významnou prezentáciou skupiny bola výstava v Galérii Stredoeurópskeho domu fotografie v Bratislave v roku 2004. Matúš Zajac vystavil súbor *Berlínske križovatky*, Vít Šimánek projekt *Republika Žižkov* a Karel Tůma *cyklus Potulky 2004*.[42]

Na bratislavskú prezentáciu nadviazali ďalšie spoločné výstavy skupiny, medzi nimi aj výstava v Galérii G4 v Chebe v roku 2005. Tieto prezentácie umožnili jednotlivým autorom predstaviť vlastné dokumentárne projekty a zároveň vytvárali priestor na vzájomnú konfrontáciu rozdielnych autorských prístupov. Pre Zajaca mala účasť v skupine význam najmä z hľadiska pravidelných odborných diskusií, výmeny skúseností a možnosti konzultovať vznikajúce fotografické súbory s ďalšími autormi.[43]

[40] ZAJAC, Matúš. Rozhovor autorky s Matúšom Zajacom. Bratislava, marec 2026.
[41] PÁSTOROVÁ, Ivana. Matúš Zajac: *Dokumentárny fotograf by mal vedieť viesť dialóg*. ePhoto.sk, 2012.
[42] ZAJAC, Matúš. About Me. zajacphoto.com.
[43] PÁSTOROVÁ, Ivana. Matúš Zajac: *Dokumentárny fotograf by mal vedieť viesť dialóg*. ePhoto.sk, 2012.

Skúsenosti získané počas pôsobenia v skupine *Rovnými nohami* sa neskôr premietli aj do založenia občianskeho združenia *PHOS*, ktoré vytvoril spolu s fotografmi Michalom Fulierom, Andrejom Lojanom a Lacom Maďarom, teoretikom umenia Mariánom Paukovom a teoretičkou fotografie Ivanou Pástorovou. Impulzom na vznik združenia bola snaha vytvoriť na Slovensku priestor na zdieľanie skúseností medzi fotografmi venujúcimi sa dlhodobým dokumentárnym projektom.

Samotný názov združenia vychádzal zo slovného spojenia *Photography of Society* a odkazoval na spoločenské témy, ktorým sa jeho členovia vo svojej tvorbe systematicky venovali. Združenie vytváralo priestor na pravidelné stretnutia autorov, pričom každý z členov si zachovával vlastný autorský rukopis.[44] Zo spolupráce členov združenia postupne vzniklo viacero spoločných dokumentárnych projektov.

Jedným z prvých projektov združenia bol cyklus *HoPe – Homeless People*, realizovaný v prostredí Nocľaháreň sv. Vincenta de Paul a Útulku sv. Lujzy de Marillac v Bratislave. Na projekte sa spolu s Matúšom Zajacom podieľali aj ďalší členovia združenia – Michal Fulier, Andrej Lojan a Laco Maďar. Výsledný súbor bol predstavený na spoločnej výstave v Galérii G4 v Chebe v roku 2011. Následne bol prezentovaný aj v Stredoeurópskom dome fotografie v Bratislave a vo verejnom priestore na Hviezdoslavovom námestí.[45]

Popri pôsobení v skupinách *Rovnými nohami* a *PHOS* sa Matúš Zajac zapojil aj do projektu realizovaného v spolupráci so *Skupinou 28,* medzinárodnou skupinou fotografov spájanou s českým fotografom Antonínom Kratochvílom. Výsledkom tejto spolupráce bol projekt venovaný slovensko-českému pohraničiu, ktorý nadviazal na jeho dlhodobý záujem o dokumentárne spracovanie spoločenských tém a zároveň predstavoval ďalšiu príležitosť na medzinárodnú spoluprácu v oblasti dokumentárnej fotografie.[46]

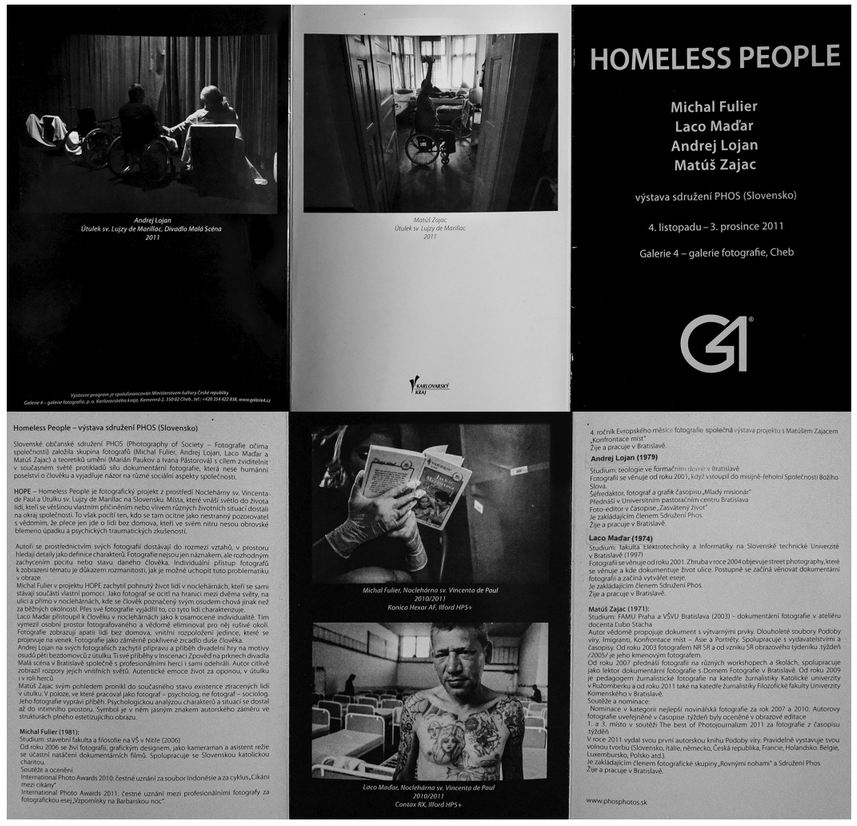

HoPE – Homeless People, katalóg k výstave občiasnkého združenia *PHOS*, Galéria G4 v Chebe, 2011

[44] KOTUS, Julo. *Matúš Zajac*. ePhoto.sk, 2010.; PÁSTOROVÁ, Ivana. Matúš Zajac: *Dokumentárny fotograf by mal vedieť viesť dialóg*. ePhoto.sk, 2012.
[45] PÁSTOROVÁ, Ivana. Matúš Zajac: *Dokumentárny fotograf by mal vedieť viesť dialóg.* ePhoto.sk, 2012.
[46] KOTUS, Julo. *Matúš Zajac*. ePhoto.sk, 2010.

Popri vlastných dokumentárnych projektoch pôsobil Matúš Zajac dlhé roky aj v redakčnom prostredí. Spolupracoval s viacerými periodikami, vydavateľstvami a kultúrnymi inštitúciami. Významnú časť jeho profesijnej dráhy predstavovalo pôsobenie v časopise *.týždeň,* kde v rokoch 2005 až 2017 pracoval ako kmeňový fotograf a podieľal sa na obrazovom spracovaní fotografického obsahu.

Od roku 2003 zastával aj pozíciu fotografa Kancelárie Národnej rady Slovenskej republiky ako osobný fotograf predsedov NR SR. Ako uvádza v osobnom rozhovore, pôsobenie v redakčnom prostredí aj v Národnej rade ukončil v roku 2017, aby získal viac priestoru na vlastné dokumentárne projekty, fotografické knihy a pedagogickú činnosť.[47]

Kvalitu jeho autorskej tvorby postupne potvrdili aj úspechy na domácich a medzinárodných fotografických súťažiach. Na súťaži Slovak Press Photo získal 1. miesto v kategórii *Šport* (séria fotografií) za súbor *Box na Slovensku* a na Czech Press Photo 1. miesto v kategórii *Príroda* a životné prostredie za fotografiu *Život v zajatí*, čím sa jeho tvorba dostala do širšieho medzinárodného kontextu. Mimoriadnym uznaním sa stala aj Cena Nadácie Olgy Havlovej za fotografický súbor *Z osobnej tragédie ku pomoci druhým (Petra),* ktorý citlivo spracúva tému zdravotného znevýhodnenia a medziľudskej solidarity.

Tieto ocenenia potvrdzujú, že jeho dlhodobý dokumentárny prístup nachádzal odozvu nielen vo výstavnom prostredí, ale aj medzi odbornými porotami fotografických súťaží. Významným úspechom bolo aj získanie Novinárskej ceny za najlepšiu reportážnu fotografiu za súbor *HoPe – Homeless People*. Medzinárodné uznanie získali aj jeho fotografie publikované v časopise *.týždeň*, ktoré boli ocenené v prestížnej súťaži The Best of Photojournalism. V roku 2011 získal prvé miesto za obrazový materiál *Storočia s Máriou* a tretie miesto za reportáž *Hanoj, pulzujúce mesto*, zachytávajúcu život vo vietnamskej metropole.

[47] ZAJAC, Matúš. Rozhovor autorky s Matúšom Zajacom. Bratislava, marec 2026.

.týždeň, titulná strana časopisu s fotografiou od Matúša Zajaca, z archívu Matúša Zajaca, č. 29, júl 2008

.týždeň, titulná strana časopisu s fotografiou od Matúša Zajaca, z archívu Matúša Zajaca, č. 31, august 2009

zo súboru *Box na Slovensku*, oceneného 1. miestom v súťaži Slovak Press Photo v kategórii *Šport* (séria fotografií), 2013

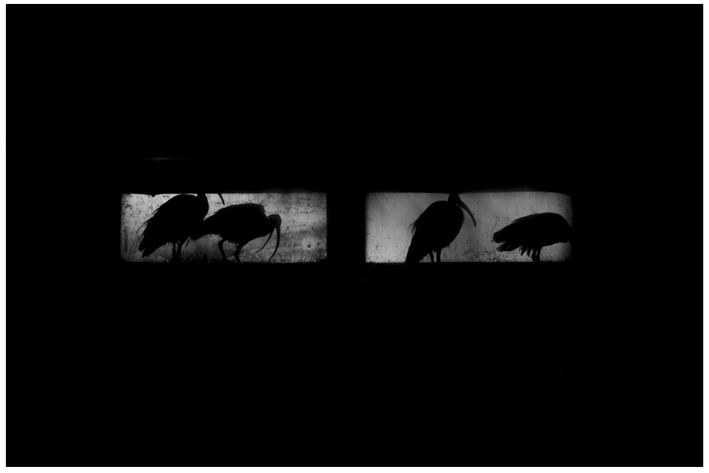

zo súboru *Život v zajatí*, *oceneného* 1. cenou a soškou Zlaté oko v súťaži Czech Press Photo v kategórii *Príroda* a životné prostredie, 2013

zo súboru *Z osobnej tragédie ku pomoci druhým (Petra), oceneného* Cenou Nadácie Olgy Havlovej, 2016

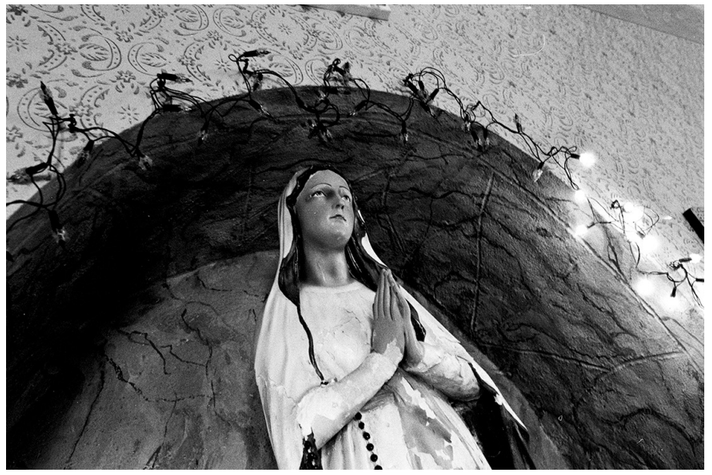

zo súboru *Podoby Viery*, súčasťou oceneného portfólia v súťaži The Best of Photojournalism, *2011*

Popri fotografickej praxi sa postupne začal venovať aj pedagogickej činnosti. Od roku 2009 vyučoval žurnalistickú fotografiu na Katolíckej univerzite v Ružomberku, neskôr pôsobil na Katedre žurnalistiky Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave a na Fakulte masmédií Paneurópskej vysokej školy. V roku 2017 prijal ponuku vyučovať na Súkromnej škole umeleckého priemyslu animovanej tvorby v Bratislave, kde sa venoval fotografii, dejinám fotografie a videotvorbe. V osobnom rozhovore zdôrazňuje, že študentov sa snažil viesť predovšetkým k hľadaniu vlastného autorského prístupu a ku samostatnému premýšľaniu o fotografii.[48]

Fotografické skupiny, redakčná práca, výstavná činnosť i pedagogické pôsobenie tvorili neoddeliteľnú súčasť autorského vývoja Matúša Zajaca. Vďaka ich rozmanitosti sa zaradil medzi výrazné osobnosti súčasnej slovenskej dokumentárnej fotografie.

[48] ZAJAC, Matúš. Rozhovor autorky s Matúšom Zajacom. Bratislava, marec 2026.

2. Dokumentárna fotografia ako spôsob poznávania človeka

V centre dokumentárnej fotografie Matúša Zajaca stojí človek. Nepriťahuje ho iba jeho vonkajšia podoba alebo prostredie, v ktorom sa nachádza. Oveľa viac ho zaujíma životný príbeh, vnútorné prežívanie, medziľudské vzťahy a okolnosti, ktoré formujú jeho každodenný život. Fotografovanie preto nevníma ako prostriedok na zachytenie výnimočného okamihu, ale ako spôsob poznávania ľudí a prostredia, do ktorého vstupuje.

Svoje uvažovanie vystihol stručným výrokom: *„Človek je na prvom mieste.“*[49] Tento princíp sa premieta do celej jeho tvorby a ovplyvňuje aj výber tém, ktorým sa dlhodobo venuje. Pozornosť sústreďuje na jednotlivcov aj komunity, ktoré sa určitým spôsobom odlišujú od väčšinovej spoločnosti alebo zostávajú na jej okraji. Nepristupuje k nim však ako k senzácii či exotickému objektu záujmu. Naopak, usiluje sa pochopiť ich každodenný život, hodnoty a vzťahy. Z jeho vyjadrení zároveň vyplýva, že človeka nemožno posudzovať iba podľa okolností, v ktorých žije. Aj ľudia, ktorých spoločnosť často vníma predovšetkým cez ich problémy alebo odlišnosť, môžu prežívať plnohodnotný a naplnený život.[50]

Tomuto prístupu zodpovedá aj spôsob, akým svoje témy spracúva. Jeho dokumentárna tvorba sa neopiera o jednorazové návštevy ani krátkodobé reportáže. K fotografovaným ľuďom a prostrediam sa opakovane vracia, pretože až dlhší čas umožňuje prekonať počiatočnú nedôveru a zachytiť situácie prirodzene, bez potreby ich usmerňovať. Opakované návraty mu zároveň umožňujú sledovať vývoj vzťahov, každodenných situácií aj nenápadných zmien, ktoré by pri krátkej návšteve zostali nepovšimnuté. Čas sa tak stáva neoddeliteľnou súčasťou procesu poznávania človeka, nie iba praktickou podmienkou vzniku fotografií.[51]

Neoddeliteľnou súčasťou takéhoto prístupu je komunikácia. Zajac je presvedčený, že *„dokumentárny fotograf by mal vedieť viesť dialóg“*,[52] pretože bez vzájomnej dôvery nemožno vytvoriť autentickú dokumentárnu výpoveď. Rozhovor pritom nevníma iba ako spôsob získavania informácií. Je predovšetkým prostriedkom na budovanie vzťahu, ktorý umožňuje lepšie pochopiť človeka a rešpektovať jeho hranice. V tejto súvislosti hovorí, že sa často stáva akousi bútľavou vŕbou, ktorej sa fotografovaní ľudia zverujú so svojimi osobnými príbehmi.[53]

Budovanie dôvery považuje za dôležité najmä pri práci s ľuďmi, ktorí majú skúsenosť s necitlivým mediálnym záujmom alebo sa stretli s rôznymi predsudkami. Preto, podľa vlastných slov vždy považoval za potrebné vysvetliť, prečo fotografuje a aký je jeho zámer. Tento postoj výstižne charakterizuje veta: *„Nie som novinár, ale umelec, ktorému ide o pravdu, nie o senzáciu.“*[54]

S tým súvisí aj spôsob, akým pristupuje k samotnému fotografovaniu. Neuspokojuje sa iba so zaznamenaním viditeľnej udalosti, ale snaží sa zachytiť okamihy, ktoré vypovedajú o charaktere človeka alebo atmosfére prostredia. Význam často prikladá nenápadným gestám, pohľadom či drobným situáciám, ktoré môžu o fotografovanom človeku prezradiť viac než výrazne dramatické momenty.[55]

Takýto spôsob práce prirodzene ovplyvňuje aj výslednú podobu fotografie. Vzájomná dôvera, dlhodobý kontakt a schopnosť porozumieť fotografovanému človeku podľa Zajaca predstavujú základné predpoklady na vznik autentickej dokumentárnej výpovede. Z tohto pohľadu sa mení aj samotné chápanie dokumentárnej fotografie. Hoci býva často spájaná s objektívnym zaznamenávaním reality, Zajac upozorňuje, že úplná objektivita vo fotografii neexistuje. Fotograf už samotným výberom témy, okamihu či obrazovej kompozície rozhoduje o tom, akým spôsobom bude divák fotografovanú situáciu vnímať. Každá fotografia preto nesie autorský pohľad, no zároveň musí zostať verná skutočnosti, ktorú zachytáva.[56]

Subjektívny pohľad však nemožno zamieňať s manipuláciou reality. Dokumentárny fotograf nevytvára nový príbeh ani nemení udalosti, ktoré sa pred ním odohrávajú. Jeho úlohou je citlivo vybrať okamih, ktorý dokáže sprostredkovať podstatu situácie bez toho, aby narušil jej prirodzený priebeh. Autorský prístup sa tak prejavuje predovšetkým vo výbere toho, čomu venuje pozornosť, ako dlho pri téme zotrvá a akým spôsobom ju napokon sprostredkuje divákovi.[57]

Takéto chápanie dokumentu zároveň kladie na fotografa vysoké nároky. Nestačí byť technicky pripravený alebo pohotovo reagovať na vznikajúce situácie. Rovnako dôležitá je schopnosť kriticky premýšľať o vlastných rozhodnutiach a uvedomovať si, aký obraz o fotografovanom človeku vytvára. Každá fotografia totiž môže ovplyvniť spôsob, akým bude divák daného človeka alebo prostredie vnímať. Aj preto Zajac zdôrazňuje rešpekt voči fotografovaným ľudom.[58]

Otázka pravdivosti preto v jeho tvorbe nespočíva iba vo vernom zaznamenaní viditeľnej reality. Rovnako dôležité je zachytiť atmosféru, medziľudské vzťahy a emócie, ktoré konkrétnu situáciu sprevádzajú. Dokumentárna fotografia podľa neho nemá diváka presviedčať o jedinom správnom výklade udalostí. Skôr vytvára

---

[49] CHRASTOVÁ, Dominika. *Od roku 2012 fotí schizofrenika. Oceňovaný Matúš Zajac zachytáva najmä život v subkultúrach*. Forbes Slovensko, 2020.
[50] Tamtiež.
[51] ZAJAC, Matúš. Rozhovor autorky s Matúšom Zajacom. Bratislava, marec 2026.
[52] PÁSTOROVÁ, Ivana. *Matúš Zajac: Dokumentárny fotograf by mal vedieť viesť dialóg*. ePhoto.sk, 2012.
[53] CHRASTOVÁ, Dominika. *Od roku 2012 fotí schizofrenika. Oceňovaný Matúš Zajac zachytáva najmä život v subkultúrach*. Forbes Slovensko, 2020
[54] PÁSTOROVÁ, Ivana. Matúš Zajac: *Dokumentárny fotograf by mal vedieť viesť dialóg*. ePhoto.sk, 2012.
[55] CHRASTOVÁ, Dominika. *Od roku 2012 fotí schizofrenika. Oceňovaný Matúš Zajac zachytáva najmä život v subkultúrach*. Forbes Slovensko, 2020.
[56] KOTUS, Julo. *Matúš Zajac*. ePhoto.sk, 2010.
[57] PÁSTOROVÁ, Ivana. Matúš Zajac: *Dokumentárny fotograf by mal vedieť viesť dialóg*. ePhoto.sk, 2012.
[58] ZAJAC, Matúš. Rozhovor autorky s Matúšom Zajacom. Bratislava, marec 2026.

priestor na vlastnú interpretáciu a hlbšie porozumenie fotografovanému človeku.[59]

Takéto chápanie dokumentárnej fotografie zároveň vysvetľuje, prečo ju Zajac nepovažuje za jednorazový záznam okamihu. Jej skutočná hodnota podľa neho nespočíva v tom, že informuje o konkrétnej udalosti, ale v schopnosti sprostredkovať výpoveď, ktorá zostáva aktuálna aj po dlhšom čase. Túto predstavu vyjadril slovami: *„Dobrá fotografia by mala byť obohatením aj o päť rokov."*[60] Práve nadčasovosť považuje za jednu z vlastností kvalitnej dokumentárnej fotografie, ktorá dokáže osloviť diváka aj po zmene spoločenského či historického kontextu.

Dokumentárnu fotografiu možno v tomto kontexte chápať ako neustály proces poznávania. Fotograf počas práce nespoznáva iba prostredie a ľudí, ktorých zachytáva, ale zároveň konfrontuje aj vlastné postoje, hranice a spôsob uvažovania.

Práve v tomto možno vidieť jeden z charakteristických znakov Zajacovho prístupu. Fotografiu nechápe ako rýchly záznam udalostí ani ako prostriedok na vytváranie efektných obrazov. V centre jeho záujmu stojí človek, ku ktorému pristupuje s rešpektom, trpezlivosťou a snahou porozumieť jeho životnému príbehu. Dôvera, dlhodobý kontakt, pravdivosť a osobná zodpovednosť fotografa sa tak stávajú princípmi, na ktorých buduje svoju autorskú tvorbu.[61]

[59] PÁSTOROVÁ, Ivana. Matúš Zajac: *Dokumentárny fotograf by mal vedieť viesť dialóg.* ePhoto.sk, 2012.; ZAJAC, Matúš. Rozhovor autorky s Matúšom Zajacom. Bratislava, marec 2026.
[60] CHRASTOVÁ, Dominika. *Od roku 2012 fotí schizofrenika. Oceňovaný Matúš Zajac zachytáva najmä život v subkultúrach.* Forbes Slovensko, 2020.
[61] PÁSTOROVÁ, Ivana. Matúš Zajac: *Dokumentárny fotograf by mal vedieť viesť dialóg.* ePhoto.sk, 2012.

2.1 Vybrané fotofrafické súbory a projekty

Popri autorských fotografických publikáciách predstavujú významnú súčasť tvorby Matúša Zajaca aj samostatné fotografické súbory a dokumentárne projekty, ktoré vznikali počas niekoľkých desaťročí jeho profesijného pôsobenia. Hoci mnohé z nich neboli vydané knižne, dokumentujú šírku jeho autorského záujmu a zároveň odhaľujú spôsob, akým pristupuje k rôznym kultúrnym, spoločenským i geografickým prostrediam. Nejde pritom o izolované fotografické série, ale o dlhodobo rozvíjané projekty. Opakovane sa v nich objavujú motívy každodenného života, medziľudských vzťahov, identity či duchovného rozmeru človeka.[62]

Výraznú časť jeho tvorby tvoria fotografie vzniknuté počas ciest do zahraničia. V jeho portfóliu sa nachádzajú rozsiahle súbory zo Singapuru, Bangkoku, Pekingu, Dillí, Jeruzalema, Hanoja, Dubaja, Kene či Kuby.[63] Napriek tomu, že ide o geograficky aj kultúrne odlišné miesta, fotografie nespája snaha vytvoriť ich reprezentatívny alebo turistický obraz. Pozornosť sa sústreďuje predovšetkým na človeka a jeho každodenné fungovanie v konkrétnom prostredí.

Mestská architektúra alebo krajina pritom zostávajú dôležitou súčasťou kompozície, no len zriedkavo sa stávajú hlavným motívom fotografie. Oveľa častejšie vytvárajú priestor, v ktorom sa odohrávajú drobné ľudské príbehy. Z fotografií je zrejmé, že autor nevyhľadáva výnimočné udalosti ani vizuálne atraktívne scenérie. Pozornosť venuje bežným okamihom každodenného života, prostredníctvom ktorých sprostredkúva atmosféru jednotlivých miest.

Dôležité postavenie zaujíma séria fotografií z Vietnamu. Nevzniká ako reportáž o krajine v tradičnom zmysle slova, ale ako pozorovanie dynamiky veľkomesta, jeho obyvateľov a rytmu každodenného života. V popredí stoja ľudia pohybujúci sa vo verejnom priestore, pouličný obchod, doprava či drobné medziľudské situácie. Prostredníctvom civilného dokumentárneho prístupu zachytáva momenty, ktoré umožňujú divákovi vnímať mesto ako prirodzený životný priestor jeho obyvateľov.[64]

Podobný princíp možno sledovať aj v súboroch z Kuby a Kene. Napriek odlišným spoločenským podmienkam a vizuálne rozdielnym prostrediam ich spája záujem o človeka, jeho každodenné fungovanie a vzťah k okoliu. Fotografie nevytvárajú stereotypný obraz navštívených krajín, ale ponúkajú skôr nenápadné fragmenty života, ktoré prostredníctvom detailov a medziľudských situácií sprostredkúvajú autentickú skúsenosť s daným miestom. Často ide o okamihy, ktoré by pri klasickej reportážnej fotografii zostali nepovšimnuté, no práve ich nenápadnosť vytvára charakteristickú atmosféru jednotlivých súborov.

[62] ZAJAC, Matúš. *About Me*. zajacphoto.com.
[63] ZAJAC, Matúš. Matúš Zajac – Portfolio. zajacphoto.com.
[64] RAJCOVÁ, Jana. Matúš Zajac: *Chcem sa pozorovateľa hlboko dotknúť, aby o tom premýšľal.* Paradajs Photo Mag, 2022

Peking, Čína 2008

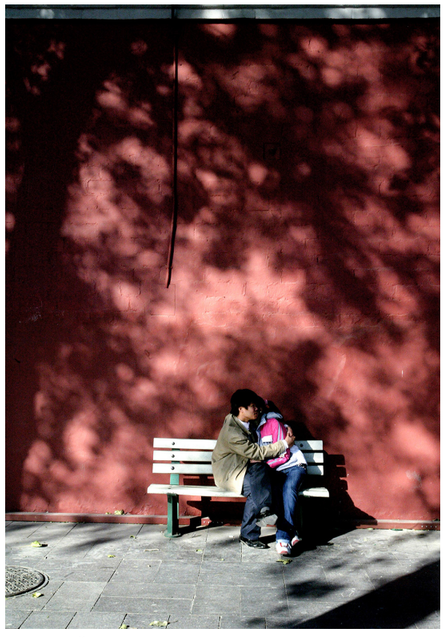

Peking, Čína 2008

Hanoj, Vietnam 2009

Hanoj, Vietnam 2009

Dillí, India 2010

Keňa, 2012

Havana, Kuba 2020

Jednou z charakteristických čŕt Zajacovej tvorby je dlhodobý záujem o ľudí žijúcich na okraji spoločnosti alebo v špecifických životných situáciách. Významné miesto v jeho portfóliu zaujíma dlhodobé fotografovanie rómskych komunít. K tejto téme sa dostal už počas spolupráce s Tiborom Huszárom, ktorý ho ako mladého fotografa prizýval na dokumentovanie života v rómskych osadách. Táto skúsenosť výrazne ovplyvnila jeho ďalší autorský vývoj. Nešlo iba o osvojovanie technických fotografických zručností, ale aj o formovanie citlivého prístupu k ľuďom, ktorí sa často nachádzajú na okraji spoločenského záujmu.[65]

Aj v neskoršej tvorbe sa preto vyhýba stereotypnému zobrazovaniu rómskych komunít prostredníctvom sociálnych problémov. Na fotografiách sa objavujú každodenné situácie, rodinné vzťahy, deti pri hre či okamihy oddychu. Dôležitou súčasťou obrazov sú emócie a vzájomná blízkosť fotografovaných osôb. Autor tak ponúka vyváženejší pohľad na komunitu, než aký býva bežne sprostredkovaný médiami. Dokumentárna fotografia sa v tomto prípade stáva nástrojom porozumenia, nie hodnotenia.

Miesto v jeho novšej tvorbe zaujíma aj dokumentovanie ukrajinských utečencov, ktorých po vypuknutí vojny na Ukrajine fotografoval na rôznych miestach na Slovensku. Namiesto dramatických scén bojov sa sústreďuje na civilné obyvateľstvo a každodenný život poznačený ozbrojeným konfliktom. V jeho fotografiách sa objavujú obyčajné situácie, ktoré však získavajú nový význam práve v kontexte vojny. Záujem o človeka zostáva dôležitejší než samotná udalosť, čím sa autor opäť odkláňa od tradičnej reportážnej fotografie. Nezáleží na tom, či fotografuje rómsku osadu, útulok pre ľudí bez domova alebo krajinu poznačenú vojnovým konfliktom. Spoločným menovateľom zostáva snaha zachytiť dôstojnosť človeka aj v situáciách, ktoré bývajú často redukované iba na spoločenský problém alebo mediálnu udalosť. Práve tým sa jeho dokumentárna fotografia odlišuje od čisto spravodajského prístupu a nadobúda nadčasovejší charakter.

[65] ZAJAC, Matúš. Rozhovor autorky s Matúšom Zajacom. Bratislava, marec 2026.

zo súboru Museli opustiť svoju krajinu – utečenci z Ukrajiny na Slovensku, 2022

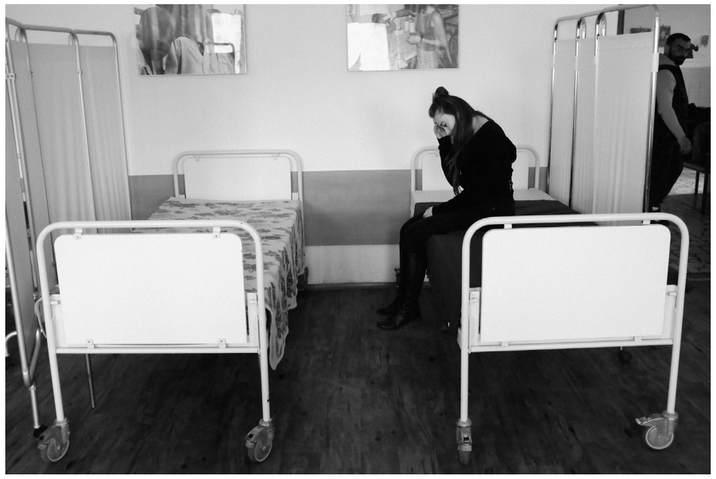

zo súboru Museli opustiť svoju krajinu - utečenci z Ukrajiny na Slovensku, 2022

Empatia sa výrazne prejavuje aj v jeho portrétnej tvorbe. Napriek tomu, že portrét predstavuje jednu z najstarších fotografických disciplín, Zajac ho nevyužíva na reprezentatívne zachytenie vzhľadu fotografovaného človeka. Omnoho dôležitejšie je preňho vystihnúť atmosféru stretnutia a osobnosť portrétovaného. V jeho portfóliu sa nachádzajú portréty spisovateľov, filmových režisérov, hudobníkov či ďalších osobností kultúrneho života, ale aj ľudí, ktorí nie sú verejne známi. Spoločným znakom týchto fotografií je skutočnosť, že význam portrétu neurčuje spoločenské postavenie človeka, ale intenzita jeho prítomnosti pred objektívom. Aj v tomto prípade zostáva rozhodujúcim prvkom vzájomná dôvera, ktorá umožňuje zachytiť autenticitu výrazu bez výraznej inscenácie.

Vo fotografickom súbore *Život a Smrť*, ktorý na svojej stránke označuje ako rozpracovanú fotografickú esej, sa Matúš Zajac venuje vzťahu človeka k zvieratám. Prostredníctvom fotografií reflektuje život zvierat aj dôsledky ľudského konania vedúce k ich smrti. Autor prostredníctvom jednotlivých situácií otvára otázky ľudskej zodpovednosti a spôsobu, akým človek zaobchádza so živými tvormi. Projekt tak rozširuje jeho záujem o spoločenské a etické témy aj mimo výlučne ľudského prostredia. Za fotografie z tohto súboru získal v roku 2013 ocenenie Czech Press Photo.[66]

Osobitnú skupinu tvoria fotografie z prostredia hudobných festivalov a koncertov, predovšetkým zo série *Rock Pop Jazz*. Na rozdiel od bežnej koncertnej fotografie, ktorej cieľom býva zachytiť priebeh vystúpenia, sa autor zameriava na výraz interpreta, gestá či okamihy sústredenia a portréty. Hudobné vystúpenie sa tak stáva skôr prostriedkom na skúmanie emócií než samotným predmetom fotografie. Výsledné snímky často pracujú s výrazným kontrastom svetla a tieňa, ktorý umocňuje dramatickosť obrazu a zároveň podporuje expresívny charakter autorovho vizuálneho jazyka.

Napriek tematickej rozmanitosti jednotlivých fotografických súborov si Zajacova tvorba zachováva jednotný vizuálny rukopis. Charakteristická je práca s prirodzeným svetlom, civilnou kompozíciou a dôrazom na zachytenie autentických situácií bez výraznej inscenácie. V jeho tvorbe sa objavuje farebná aj čiernobiela fotografia, pričom výber obrazového jazyka korešponduje s charakterom jednotlivých fotografických súborov. Farebnosť v jeho tvorbe neplní iba estetickú funkciu, ale stáva sa súčasťou významovej výstavby fotografie, zatiaľ čo čiernobiely obraz často upriamuje pozornosť na svetlo, tvar, výraz a emóciu. Jednotlivé fotografie preto nepôsobia ako izolované vizuálne záznamy, ale ako premyslené obrazy, ktorých význam vzniká vzájomným pôsobením kompozície, svetla a zachyteného okamihu.[67]

[66] ZAJAC, Matúš. *Life and Death*. zajacphoto.com.
[67] ZAJAC, Matúš. *About Me*. zajacphoto.com.

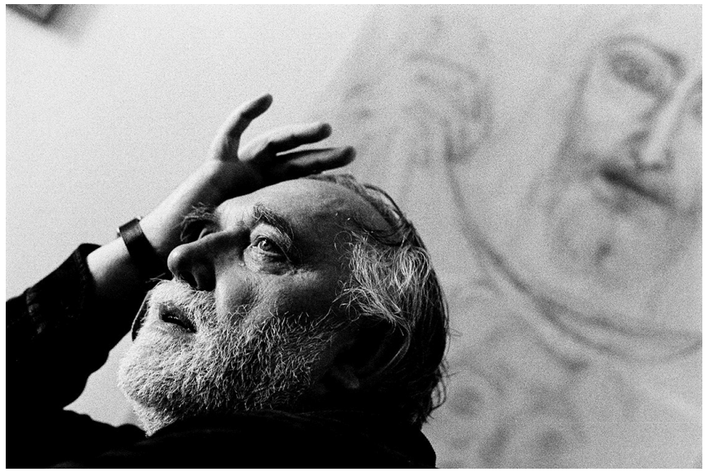

portrét spisovateľa *Jána Johanidesa, 1998*

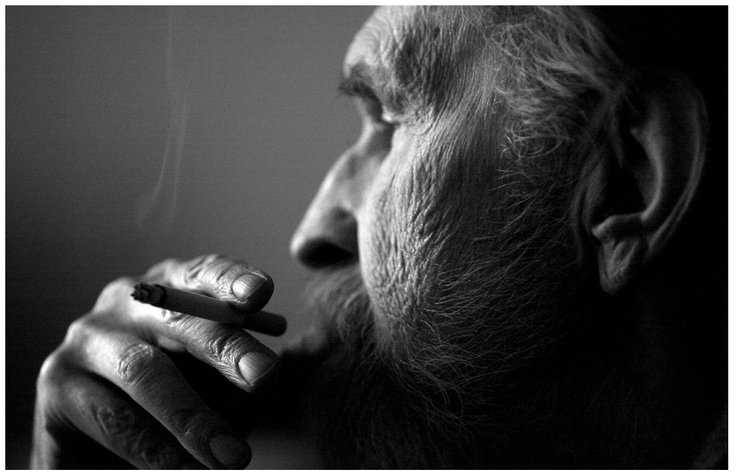

portrét básnika a filozofa *Egona Bondyho, 2006*

portrét fotografa *Tibora Huszára*, 2007

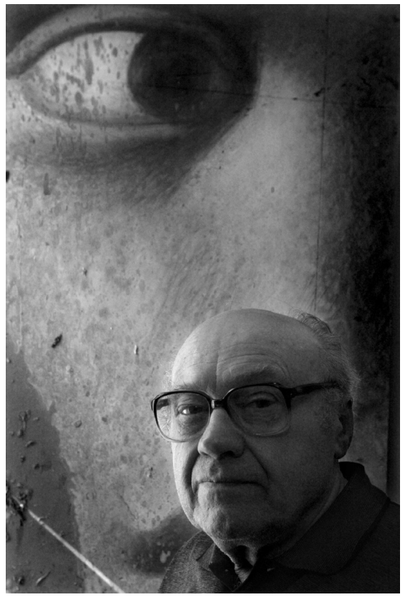

portrét maliara *Rudolfa Filu*, 2009

portrét herečky *Zuzany Fialovej,* 2008

portrét maliara a grafika *Miroslava Cipára,* 2010

Veľká časť fotografických súborov vznikala priebežne počas niekoľkých rokov a nebola od začiatku koncipovaná ako uzavretý autorský celok. Tento spôsob práce autorovi umožňuje dlhodobo rozvíjať jednotlivé témy a priebežne ich obohacovať o nové fotografie. V prezentovanej podobe však niektoré súbory pôsobia skôr ako otvorené kolekcie obrazov než ako kompozične a významovo uzavreté celky s jednoznačne vystavanou obrazovou sekvenciou. Divák tak získava väčší priestor na vlastnú interpretáciu, zároveň však nie je vždy zrejmé, aké vzájomné súvislosti autor medzi jednotlivými fotografiami zamýšľal vytvoriť. V porovnaní s autorskými fotografickými publikáciami preto niektoré z týchto súborov nepôsobia ako úplne uzavreté projekty, ale skôr ako priebežne budovaný vizuálny archív určitej témy. Práve v autorských fotografických publikáciách sa tieto témy rozvíjajú do ucelenejšej podoby, v ktorej význam jednotlivých fotografií formuje aj ich vzájomné radenie, rytmus a celková koncepcia publikácie.

Fotografické súbory Matúša Zajaca tak nepredstavujú iba tematicky rozmanitý archív jeho dlhoročnej tvorby. Sú zároveň priestorom, v ktorom možno sledovať postupné formovanie jeho autorského rukopisu, práce s obrazom i spôsobu uvažovania o dokumentárnej fotografii. Mnohé z týchto princípov sa následne naplno rozvíjajú aj v jeho autorských fotografických publikáciách.

3. Analýza autorských fotografických projektov a publikácií

Autorské fotografické projekty predstavujú najucelenejšiu časť tvorby Matúša Zajaca. Ich výsledná podoba nevzniká ako súbor jednotlivých fotografií, ale ako premyslené obrazové celky, v ktorých zohráva významnú úlohu výber snímok, ich vzájomné usporiadanie, rytmus aj forma prezentácie. Práve prostredníctvom fotografických publikácií získavajú jednotlivé fotografie nové významové súvislosti a vytvárajú ucelenú autorskú výpoveď.

Predmetom nasledujúcej analýzy sú projekty *Podoby viery, Mimo/OUT, Antón Srholec – Bezdomovec z povolania, IN, Distant Proximity a Zlom*. Ide o diela vznikajúce v priebehu takmer dvoch desaťročí, ktoré zachytávajú postupný vývoj autorovej tvorby, tematických okruhov aj obrazového jazyka v kontexte celkovej tvorby Matúša Zajaca.

3.1 **Podoby viery** (2011)

Fotografická publikácia *Podoby viery* z roku 2011 má v tvorbe Matúša Zajaca osobitné postavenie. Predstavuje jeho prvé samostatné knižné dielo a zároveň zavŕšenie približne dvadsaťročného autorského projektu. Fotografie vznikajúce počas tohto obdobia sa spojili do ucelenej autorskej výpovede o viere ako významnej súčasti ľudského života.[68] Zábery pochádzajú z rozličných krajín, kultúrnych prostredí a náboženských tradícií. Cieľom publikácie nie je vytvoriť encyklopedický prehľad vierovyznaní. Viera sa tu odhaľuje prostredníctvom konkrétnych ľudí, ich gest, rituálov, spoločných stretnutí i chvíľ osobného sústredenia. V knihe sa stretávajú príslušníci rozličných vierovyznaní, slovenskí katolíci, berlínski moslimovia, jeruzalemskí židia aj vietnamskí budhisti. Napriek kultúrnym rozdielom sa ich prejavy viery v mnohom podobajú.[69] Práve schopnosť prepojiť geograficky vzdialené situácie prostredníctvom spoločnej ľudskej skúsenosti robí z publikácie jeden z podstatných bodov autorovho tvorivého vývoja. Výber fotografovaných zároveň prekračuje spoločenské hierarchie. Vedľa portrétov pápežov sa v publikácii objavujú bežní veriaci, zvonár či účastníci náboženských obradov.

Vzniku knihy nepredchádzala presne stanovená koncepcia ani sústavné fotografovanie jedného náboženského prostredia. Jednotlivé snímky sa zhromažďovali počas autorových ciest, politických povinností a ďalšej reportážnej či dokumentárnej práce. Zajac si náboženské miesta často vyhľadával vo chvíľach, keď mu to pracovný program umožnil, no fotografie spočiatku nevnímal ako časti budúcej publikácie. Až postupne sa ukázalo, že vytvárajú rozsiahlejší tematický celok. V rozhovore tento spôsob práce charakterizoval ako skladanie z fragmentov, ktoré vznikali počas viacerých rokov a až neskôr boli výberom spojené do jedného súboru.[70] Nešlo však iba o spätné usporiadanie náhodne nájdeného materiálu. Téma bola v jeho tvorbe prítomná vedome a opakovane, čo potvrdzuje aj výstava *Podoby viery* z roku 2008, predstavená ako súbor zachytávajúci emócie s psychologickým podtextom a význam viery v rozdielnych kultúrach.[71] Knižné vydanie teda nadviazalo na už existujúci fotografický cyklus, ktorý sa postupne dopĺňal a formoval.

[68] ZAJAC, Matúš. Rozhovor autorky s Matúšom Zajacom. Bratislava, marec 2026.
[69] *Zahliadnutie viery*. In: .týždeň, 2011.
[70] ZAJAC, Matúš. Rozhovor autorky s Matúšom Zajacom. Bratislava, marec 2026.
[71] MIKLOŠKO, František. Matúš Zajac: *Podoby viery*. In: .týždeň, 2008

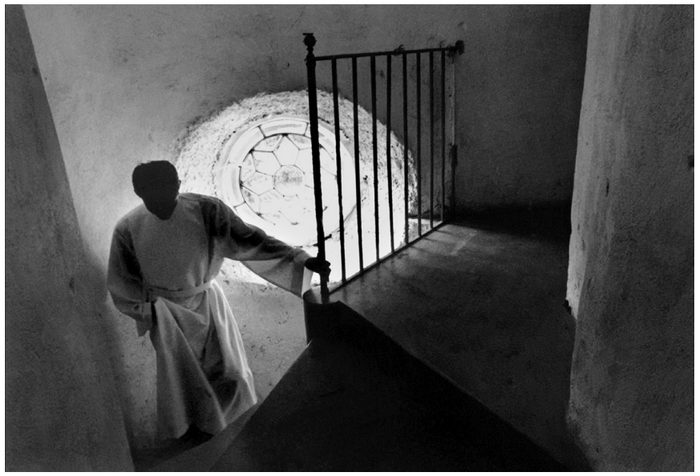

zo série *Podoby Viery, Levoča,* Slovensko 2001

zo série *Podoby Viery, Vatikán,* 2006

zo série *Podoby Viery, Jeruzalem,* Izrael 2010

Záujem o náboženstvo sa u neho objavil už počas vysokoškolského štúdia, keď sa Matúš Zajac pod vedením Ľuba Stacha rozhodol vytvoriť projekt o gréckokatolíkoch. Neskôr ho označil za svoj prvý fotografický projekt venovaný viere.[72] Jeho pozornosť rozšírila aj na ďalšie náboženské komunity a ich prejavy v odlišných spoločenských podmienkach. Počas ciest sa dostával medzi moslimov, židov, kresťanov či veriacich v Indii a Afrike. Fotografovaním sa snažil nájsť odpovede na otázky, prečo ľudia veria, čo ich k viere vedie a prečo náboženstvo oslovuje také veľké množstvo ľudí. Práve masovosť viery bola preňho spočiatku ťažko pochopiteľná.[73]

Veľké zhromaždenia naňho spočiatku pôsobili ako forma konzumu, v ktorej sa osobná skúsenosť môže strácať v správaní davu. Pri bližšom kontakte s jednotlivými komunitami však začal vnímať vieru ako zložitejší fenomén. Dokázala vytvárať pocit spolupatričnosti a poskytovať ľuďom oporu, súčasne však medzi rôznymi skupinami ľudí budovala aj hranice.[74] Tento rozpor zostáva v knihe otvorený a nie je uzavretý jednoznačným hodnotením. Viera sa objavuje v rozličných podobách, od tichých chvíľ osobnej modlitby cez radostné stretnutia a verejné obrady až po rozsiahle zhromaždenia veriacich. Fotografie preto nevypovedajú iba o samotných udalostiach, ale aj o autorovom pohľade, ktorý sa prejavuje vo výbere okamihu, kompozícii a celkovom obrazovom spracovaní situácie. Tento postoj je pri náboženskom námete zvlášť dôležitý. Kresťanské symboly, obrady a sakrálne predmety môžu ľahko viesť k doslovnosti alebo vizuálnemu gýču.

Matúš Zajac sa preto neusiluje budovať význam iba prostredníctvom jednoznačne rozpoznateľných náboženských znakov. Podstatné sú výrazy tvárí, pohyby tiel, vzťahy medzi ľuďmi a napätie medzi jednotlivcom a prostredím, v ktorom sa nachádza. Náboženský symbol zostáva súčasťou obrazu, jeho význam sa však mení podľa konkrétnej situácie a autorovho spôsobu videnia.

Výrazný interpretačný rámec publikácie vytvára úvodný text Františka Mikloška. Spoločným motívom fotografií je podľa neho pocit hlbokej úcty, pokory a úžasu pred niečím, čo človeka presahuje.[75] Tento pocit sa prejavuje rozličnými spôsobmi, no opakovane ho sprítomňujú podobné gestá, sústredené pohľady a držanie tela. Mikloškova interpretácia tak prepája kultúrne vzdialené fotografie bez toho, aby potláčala osobitosť ľudí a prostredí, v ktorých vznikli.

zo série *Podoby Viery, oblasť Bihor,* Rumunsko 2001

[72] Matúš Zajac: *Uveril som hľadačom Boha.* Postoj, 2011.
[73] ZAJAC, Matúš. Rozhovor autorky s Matúšom Zajacom. Bratislava, marec 2026.
[74] Tamtiež.
[75] MIKLOŠKO, František. *Putovanie Matúša Zajaca za fotografiou.* v: ZAJAC, Matúš. *Podoby viery.* Prešov: Vydavateľstvo Michala Vaška, 2011, s. 5–8.

Dôležitou súčasťou výsledného diela je aj jeho knižná úprava. Podľa Zajacových spomienok prišiel podnet na vydanie publikácie od Františka Mikloška, ktorý si všimol rozsah vytvoreného materiálu. Tibor Huszár mu následne sprostredkoval spoluprácu s grafikom Martinom Česanekom.[76] Ten zvolil jednoduché vizuálne riešenie a pri reprodukcii fotografií využil klasický tlačový raster, ktorého štruktúra pripomína zrno fotografického filmu. Grafická úprava neodvádza pozornosť od obrazov, ale podporuje ich vzájomné pôsobenie a jednotný charakter publikácie.

Obrazový jazyk *Podôb viery* je založený na premyslenej kompozícii, vrstvení priestoru a zachytení okamihu, v ktorom sa stretáva viacero významových rovín. V tejto etape Zajaca výrazne priťahovala dokumentárna fotografia spojená s agentúrou Magnum Photos a tvorba Eugena Richardsa, Nikosa Economopoulosa, Mary Ellen Mark, Larryho Towella či Josefa Koudelku. Blízka mu bola ich schopnosť spojiť pohotovú reakciu na konkrétnu situáciu s výraznou obrazovou kompozíciou a psychologickým napätím. Pri fotografovaní náboženských tém ho ovplyvnila tvorba Abbasa, zameraná na dokumentovanie náboženstva v rôznych kultúrnych prostrediach. Významnou inšpiráciou boli aj fotografie Markéty Luskačovej, ktorá sa vo svojej tvorbe venovala najmä pútnikom a pútnickým miestam.[77]

V *Podobách viery* sa tieto vplyvy prejavujú estetickejším a mäkším obrazovým podaním, založeným na momentke a hľadaní rozhodujúceho okamihu. Prostredie neplní iba úlohu pozadia, ale stáva sa aktívnou súčasťou významu fotografie. Ľudské postavy sú často rozmiestnené v niekoľkých obrazových plánoch a ich gestá, pohľady či vzájomná poloha vytvárajú ďalšie významové vzťahy. Fotografiu preto nemožno vnímať iba ako priamy záznam konkrétneho obradu. Jej výpoveď sa postupne rozvíja zo vzťahu medzi človekom, priestorom a náboženskými symbolmi.

[76] ZAJAC, Matúš. Rozhovor autorky s Matúšom Zajacom. Bratislava, marec 2026.
[77] Tamtiež.

zo série *Podoby Viery, New York,* USA 2005

zo série *Podoby Viery, Jeruzalem,* Izrael 2010

zo série *Útulok sv. Lujzy de Marillac*, 2011

zo série *Cirkus Medrano*, 2011

3.2 **Mimo/OUT** (2014)

Mimo/OUT predstavuje druhú autorskú publikáciu Matúša Zajaca a nadväzuje na jeho dlhodobý záujem o dokumentovanie rôznorodých komunít a spoločenských prostredí. Vznikala v rokoch 2011 až 2014, počas ktorých autor systematicky pracoval na viacerých samostatných fotografických súboroch. Na rozdiel od tematicky jednotne koncipovaných fotografických projektov kniha prepája viacero prostredí, ktoré sa od seba výrazne odlišujú, no spája ich autorov záujem o človeka, jeho každodennosť a medziľudské vzťahy.[78]

Publikácia obsahuje deväť fotografických súborov – *Cirkus Medrano, Útulok sv. Lujzy de Marillac, Tanečné konzervatórium Evy Jaczovej, Domov sociálnych služieb Merema, Resocializačná komunita Resoty, Boxerské kluby na Slovensku, Odhaľujúca intimita, ZOO Bratislava & Ranch Lieskovec a Subkultúra*. Hoci každý z nich zachytáva odlišné sociálne či kultúrne prostredie, ich spoločným menovateľom nie je samotná téma, ale spôsob, akým autor k fotografovaným ľuďom pristupuje. Nesnaží sa zdôrazňovať ich odlišnosť. Naopak, prostredníctvom dlhodobého kontaktu zachytáva prirodzené situácie a každodenné vzťahy, ktoré medzi členmi jednotlivých komunít vznikajú.

Významnú úlohu pri vzniku publikácie zohrala jej editácia. Na rozdiel od publikácie *Podoby viery*, ktorú autor zostavoval samostatne, výber fotografií pre *Mimo/OUT* pripravili historička umenia Daniela Čarná a kurátorka Zuzana Lapitková. Zajac tento spôsob spolupráce vníma ako dôležitú skúsenosť, pretože mu umožnil pozrieť sa na vlastnú tvorbu z iného uhla pohľadu. Sám sa podieľal iba na výbere jednej fotografie, zatiaľ čo konečnú podobu publikácie formovali obe editorky.[79]

Hoci publikácia združuje deväť tematicky odlišných fotografických súborov, nepôsobí ako súbor nesúvisiacich projektov. Jednotlivé série na seba prirodzene nadväzujú a vytvárajú ucelený obraz autorovho záujmu o rozmanité podoby života v uzavretých komunitách. Zastúpené prostredia sa od seba výrazne líšia, no fotografie prepája citlivý prístup k fotografovaným ľuďom, dôraz na autentické situácie a schopnosť zachytiť atmosféru konkrétneho miesta.

[78] ZAJAC, Matúš. Rozhovor autorky s Matúšom Zajacom. Bratislava, marec 2026.
[79] Tamtiež.

Dôležitú úlohu zohráva aj vizuálny jazyk publikácie. Zajac pracuje výlučne s čierno-šedou tonalitou, ktorá sa nestáva iba estetickým prostriedkom, ale významnou súčasťou autorovej výpovede. Absencia bielej presúva pozornosť diváka na odtiene, kontrast, štruktúru prostredia, výraz či vzájomné vzťahy fotografovaných osôb. Stupnica šedej po čiernu v silnej zrnitosti zároveň zjednocuje tematicky rozmanité fotografické súbory a vytvára vizuálne kompaktný celok. Autor pritom vedome pracoval s emocionalitou v expresívnom nádychu. V celej publikácii zámerne potlačil popis prostredia a obraz budoval na princípe vnútornej emocionality. Tento vizuálny princíp sa premieta aj do samotného grafického spracovania knihy, ktorej okraje strán sú z vonkajšej strany čierne. Nejde iba o estetické riešenie, ale o vedomý autorský zámer podporiť melancholickú atmosféru publikácie a zdôrazniť expresívny charakter jednotlivých fotografií.[80] V kombinácii s výraznými kontrastmi, tmavými tónmi a precízne budovanou kompozíciou fotografie nepôsobia ako spontánne reportážne záznamy, ale ako premyslené obrazové výpovede.[81]

Na formovaní tohto vizuálneho jazyka sa odrazili aj nové fotografické inšpirácie. Zatiaľ čo v publikácii Podoby viery nadväzoval predovšetkým na estetiku fotografov agentúry Magnum, pri vzniku *Mimo/OUT* sa výraznejšie priklonil k tvorbe autorov, akými sú Antoine d'Agata, Anders Petersen, Christer Strömholm či Michael Ackerman. Spoločným znakom ich tvorby je výrazná expresívna obrazová forma, intenzívny záujem o človeka, dôraz na autentické prežívanie a schopnosť preniknúť do prostredí, ktoré zostávajú bežnému pozorovateľovi skryté. Významným zdrojom inšpirácie sa preňho stala aj japonská fotografia spojená s časopisom *PROVOKE*, ktorá ho oslovila svojou vizuálnou expresivitou, surovosťou a subjektívnym prístupom k dokumentárnej fotografii. Tieto vplyvy sa v publikácii prejavujú nielen vo výraznejšom obrazovom kontraste, ale aj v psychologickej hĺbke jednotlivých fotografií a väčšom dôraze na osobnú skúsenosť fotografovaných.[82]

Významnou súčasťou koncepcie publikácie sú aj citáty umiestnené na začiatku jednotlivých fotografických súborov. Ich autormi nie sú historici umenia ani kurátori, ale ľudia, ktorí sú s daným prostredím bezprostredne spojení – riaditeľka tanečného konzervatória, tréner boxerského klubu, klient útulku či pracovník zoologickej záhrady. Tieto krátke výpovede neplnia iba informačnú funkciu. Predstavujú vstup do jednotlivých kapitol a zároveň naznačujú spôsob, akým možno fotografie interpretovať. Skôr než sa divák stretne s obrazom, vstupuje do prostredia prostredníctvom autentického hlasu človeka, ktorý je jeho prirodzenou súčasťou. Tento prístup posilňuje vnímanie celej publikácie.

[80] ZAJAC, Matúš. Rozhovor autorky s Matúšom Zajacom. Bratislava, marec 2026.
[81] LAPITKOVÁ, Zuzana. Výpoveď v čierno-bielej. In: ZAJAC, Matúš. *Mimo (OUT).* Bratislava, 2014.
[82] ZAJAC, Matúš. Rozhovor autorky s Matúšom Zajacom. Bratislava, marec 2026.

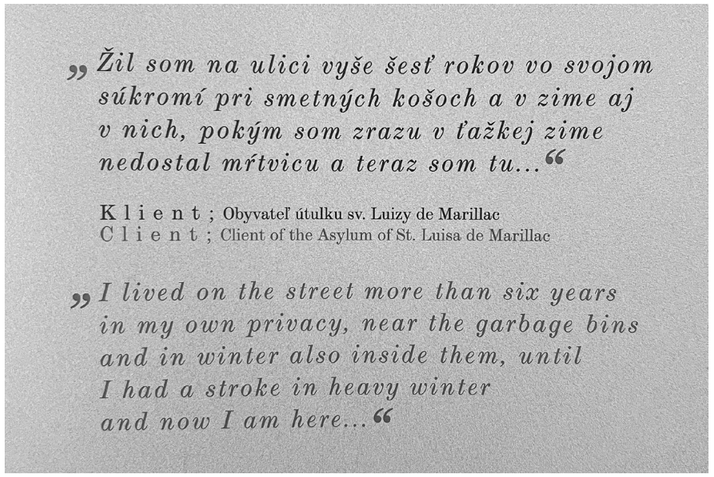

citát z publikácie *Mimo/OUT*, *Klient, Obyvateľ útulku sv Luizy de Marillac*, 2011

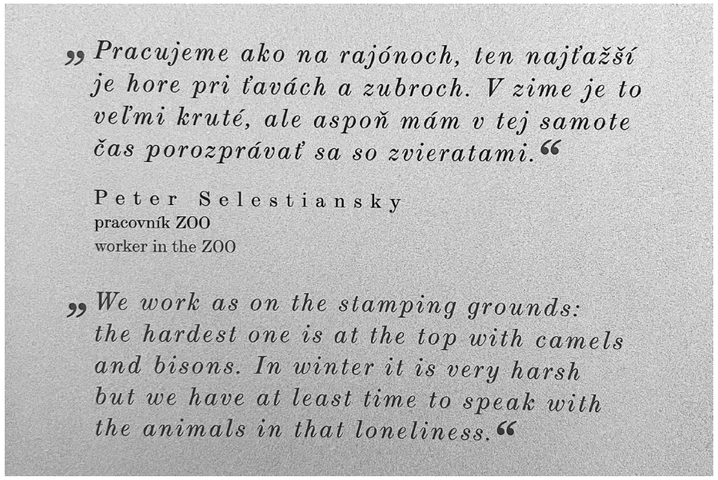

citát z publikácie *Mimo/OUT*, *Peter Selestiansky, pracovník ZOO,* 2013

Autor si jednotlivé komunity nevyberal náhodne. Pri rozhodovaní zohrávala významnú úlohu predovšetkým možnosť sa stať súčasťou ich prostredia. Ako uvádza, vyhľadával miesta, v ktorých sa dokázal pohybovať nenápadne a kde mohol fotografovať bez narušania prirodzeného chodu každodenného života. Dôležitým predpokladom bola aj znalosť prostredia a presná predstava o tom, akú vizuálnu výpoveď chce vytvoriť.[83]

Fotografický súbor *Cirkus Medrano* otvára celú publikáciu. Výber tejto série na úvod nepôsobí náhodne. Cirkus predstavuje uzavretý svet s vlastnými pravidlami, hierarchiou a rytmom života, čím uvádza hlavnú tému celej publikácie a to prenikanie do komunít, ktoré zostávajú väčšine spoločnosti skryté. Na rozdiel od tradičného zobrazovania cirkusového prostredia sa Zajac nesústredí na samotné predstavenia ani na efektné momenty odohrávajúce sa v manéži. Pozornosť presúva do zákulisia, kde zachytáva chvíle príprav, oddychu či vzájomných interakcií medzi členmi súboru. Významným motívom série je kontrast medzi verejnou a súkromnou podobou cirkusu. Zajac namiesto samotných vystúpení zachytáva artistov v zákulisí a každodenných situáciách, čím narúša tradičnú predstavu cirkusu ako sveta neustáleho predstavenia a približuje jeho ľudskú stránku.

Na motív uzavretých komunít nadväzuje aj séria z *Útulku sv. Lujzy de Marillac*. Zajac sa vedome vyhýba stereotypnému zobrazovaniu bezdomovcov prostredníctvom života na ulici a svoju pozornosť presúva do priestoru útulku. Pri práci na tomto súbore kládol dôraz predovšetkým na priamy kontakt s fotografovanými ľuďmi a možnosť zachytiť ich v prostredí, kde prirodzene vznikajú medziľudské vzťahy. Práve preto sa rozhodol fotografovať v zariadení poskytujúcom pomoc namiesto verejného priestoru, ktorý podľa jeho slov pôsobí neosobne.[84] Fotografie tak neupozorňujú na sociálne vylúčenie prostredníctvom dramatických situácií, ale zachytávajú život ľudí, ich vzájomnú blízkosť a chvíle pokoja.

Rovnaký princíp prinášajú fotografie z *Domova sociálnych služieb Merema,* kde autor vstupuje do prostredia ľudí s mentálnym znevýhodnením. Ani tu však nestavia do popredia ich diagnózu. Namiesto toho zachytáva bežné situácie, vzájomnú komunikáciu a emócie, čím prirodzene zdôrazňuje ich ľudskosť. Podobný prístup autora možno pozorovať aj v sérii *Resocializačná komunita Resoty,* ktorá zachytáva prostredie ľudí liečiacich sa zo závislostí. Namiesto samotného procesu resocializácie alebo jeho dramatických momentov sa autor sústreďuje na každodenný život komunity. Fotografie zachytávajú spoločné aktivity, oddych aj chvíle zamyslenia, čím približujú prostredie, ktoré býva zvonka často vnímané iba prostredníctvom stereotypov. V popredí tak opäť nestojí samotný problém závislosti, ale človek a jeho vzťahy s ostatnými.

[83] ZAJAC, Matúš. Rozhovor autorky s Matúšom Zajacom. Bratislava, marec 2026.
[84] PÁSTOROVÁ, Ivana. Matúš Zajac: *Dokumentárny fotograf by mal vedieť viesť dialóg.* ePhoto.sk, 2012.

zo série *Resocializačná komunita Resoty*, 2013

zo série, *Domov sociálnych služieb a zariadenia podporovaného bývania Merema*, 2013

Na motív zákulisia nadväzuje aj séria *Boxerské kluby na Slovensku*. Hoci tentoraz vstupuje do prostredia športu, ani tu sa neuspokojuje so zachytením samotných zápasov. Rovnakú pozornosť venuje príprave boxerov, tréningom a vzťahom medzi športovcami a trénermi. Práve každodenný život boxerských klubov sa stáva priestorom, v ktorom vznikajú fotografie približujúce šport nielen ako fyzický výkon, ale aj ako prostredie formujúce charakter a disciplínu. Tento princíp zároveň nadväzuje na sériu z *Tanečného konzervatória Evy Jaczovej*. Hoci ide o dve rozdielne prostredia, v oboch prípadoch zostáva najdôležitejšie dianie ukryté mimo očí diváka – počas skúšok, tréningov a každodenných stretnutí, nie počas verejných vystúpení alebo zápasov.[85]

Špecifické postavenie v publikácii zaujíma séria *ZOO Bratislava & Ranch Lieskovec*. Hoci sa na prvý pohľad od ostatných fotografických súborov odlišuje zameraním na prostredie zvierat, aj tu zostáva prítomný autorov charakteristický spôsob uvažovania. Jeho pozornosť nesmeruje k samotným zvieratám ako hlavným objektom fotografií, ale k vzťahom, ktoré vznikajú medzi človekom, zvieraťom a prostredím, v ktorom spolu každodenne fungujú. Aj tento súbor preto rozvíja ústrednú myšlienku celej publikácie, prenikanie do prostredí, ktoré zostávajú väčšine spoločnosti skryté.

Zatiaľ čo predchádzajúce fotografické súbory spája predovšetkým záujem o fungovanie rôznych komunít, v závere publikácie sa pozornosť presúva k témam osobnej identity a intimity. Práve v sériách *Odhaľujúca intimita a Subkultúra* autor najvýraznejšie skúma hranice medzi verejným a súkromným priestorom, pričom rozhodujúcu úlohu zohráva vzájomná dôvera medzi fotografom a fotografovanými. Práve rešpekt k ich súkromiu a dlhodobo budovaná dôvera umožňujú vznik fotografií, ktoré pôsobia autenticky a zároveň citlivo.

[85] RAJCOVÁ, Jana. Matúš Zajac: *Chcem sa pozorovateľa hlboko dotknúť, aby o tom premýšľal.* Paradajs Photo Mag, 2022.

zo série *Tanečné konzervatórium Evy Jaczovej*, 2013

zo série *Boxerské kluby na Slovensku*, 2013

zo série *ZOO Bratislava & Ranč Lieskovec*, 2013

Publikácia *Mimo/OUT* predstavuje dôležitý medzník v autorovej tvorbe. Deväť fotografických súborov vytvára ucelený pohľad na rozmanité komunity, ktoré napriek odlišným životným situáciám spája určitá uzavretosť voči okolitému svetu. Výsledkom je publikácia, ktorá prekračuje hranice klasického sociálneho dokumentu a približuje sa osobnej autorskej výpovedi.

Význam publikácie potvrdilo aj jej uvedenie počas festivalu Mesiac fotografie 2014 v Bratislave, kde bola predstavená širokej verejnosti. Samotná kniha vznikala štyri roky, obsahuje deväť fotografických esejí a fotografie z nej boli ocenené viacerými oceneniami v súťažiach Slovak Press Photo a Czech Press Photo, čo prispelo k jej výraznému ohlasu v odbornej fotografickej komunite.[86]

Charakter Zajacovej tvorby výstižne vystihol český dokumentárny fotograf Jindřich Štreit, ktorý pri príležitosti vydania publikácie napísal: *„Je tam, kde nejsou jiní, a vidí to, co jiní nevidí a nevnímají.“*[87] Tento pohľad možno považovať za výstižné zhrnutie celej publikácie *Mimo/OUT,* ktorej spoločným menovateľom nie sú iba rozmanité komunity, ale predovšetkým snaha porozumieť ich životu prostredníctvom dlhodobého a citlivého dokumentárneho prístupu.

[86] MESIAC FOTOGRAFIE. Festival Mesiac fotografie 2014 – *bulletin*. Bratislava, 2014
[87] Tamtiež.

zo série *Odhaľujúca intimita,* 2013

zo série *Subkultúra,* 2014

zo série *Antón Srholec – Bezdomovec z povolania*, 2013

3.3 Antón Srholec – Bezdomovec z povolania (2015)

Ďalšiu etapu Zajacovej tvorby predstavuje fotografická publikácia *Anton Srholec – Bezdomovec z povolania*. Vznikla v roku 2015 v spolupráci fotografa Matúša Zajaca a novinára Pištom Vandalom Chrappom. Publikácia približuje život a odkaz saleziánskeho kňaza Antona Srholca, jednej z najvýraznejších osobností slovenského verejného života. Počas komunistického režimu bol prenasledovaný pre svoju vieru a po roku 1989 zasvätil podstatnú časť svojho života pomoci ľuďom bez domova a ďalším sociálne znevýhodneným skupinám. Kniha prepája dokumentárnu fotografiu s publicistickými rozhovormi, pričom obe časti vytvárajú komplexný pohľad na Srholcovu osobnosť z dvoch rozdielnych autorských perspektív.[88]

Publikácia však nevznikla ako tradičné prepojenie textu a obrazu, v ktorom fotografie slúžia ako ilustrácie k písanému textu. Matúš Zajac vytváral svoj fotografický súbor nezávisle od rozhovorov Pištu Vandala a pri jeho vzniku nebol ovplyvňovaný obsahom textovej časti. Fotografie preto predstavujú samostatnú autorskú výpoveď vychádzajúcu z jeho vlastného dlhodobého pozorovania Antona Srholca a z osobného vzťahu, ktorý sa medzi nimi vytvoril. Pišta Vandal Chrappa vo svojich rozhovoroch približuje predovšetkým Srholca ako kňaza zápasiaceho s totalitným režimom, jeho duchovný odkaz a spoločenské postoje. Zajac sa vo fotografiách sústreďuje najmä na človeka, ktorý svoju životnú energiu venoval konkrétnej pomoci druhým. Do popredia tak vstupuje predovšetkým pomoc ľuďom v núdzi, ktorá vychádzala z jeho duchovného poslania.[89]

Práve autonómnosť oboch autorských prístupov patrí medzi najvýraznejšie charakteristiky publikácie. Text a obraz sa navzájom nedopĺňajú ilustratívnym spôsobom, ale vytvárajú dve samostatné interpretácie tej istej osobnosti. Čitateľ tak získava možnosť nazerať na Antona Srholca z dvoch rozdielnych perspektív. Prostredníctvom jeho životných príbehov sprostredkovaných v rozhovoroch a zároveň cez Zajacovu dokumentárnu fotografiu, ktorá zachytáva predovšetkým jeho každodennú prítomnosť medzi ľuďmi odkázanými na pomoc.

Hoci fotografická publikácia vznikala v podstatne kratšom časovom horizonte než Zajacove ostatné autorské projekty, nadväzovala na jeho dlhodobý záujem o sociálne témy a dokumentovanie ľudí žijúcich na okraji spoločnosti. V čase jej vzniku už pracoval na fotografickom súbore z prostredia ľudí bez domova, ktorý zaujal publicistu Pištu Vandala. Ten autora oslovil s návrhom pripraviť spoločnú

[88] VANDAL CHRAPPA, Pišta – ZAJAC, Matúš. *Anton Srholec – Bezdomovec z povolania*. Bratislava: Limerick, 2015.
[89] ZAJAC, Matúš. Rozhovor autorky s Matúšom Zajacom. Bratislava, marec 2026.

publikáciu založenú na rozhovoroch s Antonom Srholcom a dokumentárnych fotografiách. Počas nasledujúcich niekoľkých mesiacov preto Matúš Zajac intenzívne fotografoval prostredie i osobnosť Antona Srholca, pričom výsledný fotografický súbor nadviazal na jeho dovtedajšiu dokumentárnu tvorbu.[90]

Napriek časovému obmedzeniu sa Zajac neusiloval zachytiť významné spoločenské udalosti ani reprezentatívny portrét známeho kňaza. Jeho pozornosť smerovala predovšetkým k rôznym situáciám, v ktorých sa prejavoval Srholcov vzťah k ľuďom. Fotografický súbor preto nevypovedá prednostne o jeho verejnom postavení, ale o obyčajných stretnutiach, rozhovoroch a konkrétnych skutkoch, prostredníctvom ktorých napĺňal svoje životné poslanie.[91]

Na rozdiel od predchádzajúcich fotografických publikácií sa Matúš Zajac v projekte *Anton Srholec – Bezdomovec z povolania* neusiluje o budovanie výraznej expresivity ani psychologického napätia prostredníctvom obrazovej formy. Fotografický jazyk pôsobí pokojnejšie, civilnejšie a sústredí sa predovšetkým na autentické zachytenie každodenných situácií. Autor sa vedome vyhýba dramatizácii či heroizácii fotografovanej osobnosti a namiesto vytvárania symbolického obrazu známeho kňaza predstavuje Srholca ako človeka, ktorého súčasťou života bola pomoc druhým.[92]

Významnú úlohu zohráva aj práca s prostredím. Na fotografiách sa opakovane objavujú interiéry sociálnych zariadení, ulice či priestory, v ktorých Anton Srholec dlhodobo pôsobil. Prostredie však nikdy nepreberá dominantnú úlohu ani neslúži ako samostatný objekt autorovho záujmu. Vytvára prirodzený kontext, ktorý umožňuje lepšie pochopiť každodennosť fotografovaného. Takýto prístup nadväzuje na Zajacovo dlhodobé presvedčenie, že dokumentárna fotografia nemusí byť postavená na výnimočných udalostiach alebo dramatických situáciách. Rovnako silnú výpovednú hodnotu môžu mať aj zdanlivo obyčajné momenty, prostredníctvom ktorých sa postupne odhaľuje charakter fotografovaného človeka.

Charakteristickým znakom publikácie je aj striedanie intímnych detailov s širšími zábermi prostredia. Portréty umožňujú divákovi sústrediť sa na výraz tváre či pohľad fotografovaného, zatiaľ čo širšie zábery približujú miesto deja. Takéto radenie fotografií vytvára plynulý rytmus publikácie a podporuje prepájanie osobného príbehu s priestorom, v ktorom sa odohráva. Zvolený spôsob obrazového rozprávania zároveň rešpektuje dôstojnosť fotografovaných ľudí. Hoci publikácia zachytáva prostredie sociálneho vylúčenia a ľudí v náročných životných situáciách, fotografie sa vyhýbajú zbytočnému zdôrazňovaniu biedy. Pozornosť sústreďuje predovšetkým na prirodzený priebeh situácií, čím zachováva autentickosť fotografovaných osôb.

[90] ZAJAC, Matúš. Rozhovor autorky s Matúšom Zajacom. Bratislava, marec 2026.
[91] Tamtiež.
[92] Tamtiež.

zo série *Antón Srholec – Bezdomovec z povolania*, 2013

zo série *Antón Srholec – Bezdomovec z povolania*, 2013

Fotografický súbor netvorí samostatnú obrazovú prílohu oddelenú od textovej časti publikácie. Fotografie sú priebežne radené medzi jednotlivé kapitoly rozhovorov, čím sa stávajú súčasťou rozprávania. Takéto usporiadanie podporuje plynulé prepájanie obrazovej a textovej roviny, pričom ani jedna z nich nepôsobí nadradene druhej. Publikácia je rozdelená do 21 tematických kapitol, ktoré postupne približujú jednotlivé etapy života Antona Srholca a to od detstva a duchovného povolania cez obdobie komunistického prenasledovania až po jeho službu ľuďom bez domova.

Rozhovory Pištu Vandala pritom nepredstavujú iba chronologický životopis hlavnej postavy. Prostredníctvom otvorených otázok vytvárajú priestor na Srholcove úvahy o viere, slobode, odpustení, zodpovednosti či medziľudských vzťahoch. Textová časť tak dopĺňa fotografický súbor o širší spoločenský, historický a osobný kontext, zatiaľ čo Zajacove fotografie rozvíjajú predovšetkým neverbálnu rovinu rozprávania. Výsledkom je ucelená publikácia, v ktorej sa text a fotografia navzájom dopĺňajú, pričom si zároveň zachovávajú svoju autorskú samostatnosť.

Fotografická publikácia *Anton Srholec – Bezdomovec z povolania* predstavuje významnú súčasť tvorby Matúša Zajaca, pretože prináša odlišný spôsob obrazového rozprávania než jeho predchádzajúce autorské publikácie. Na rozdiel od expresívnejšie ladených projektov tu autor uprednostňuje civilný fotografický jazyk založený na citlivom pozorovaní a autentickom zachytení každodenných situácií. V spojení s rozhovormi Pištu Vandala Chrappu vzniká ucelený portrét Antona Srholca, ktorý predstavuje nielen významnú osobnosť slovenského verejného života, ale predovšetkým človeka oddaného službe druhým.

zo série *Antón Srholec – Bezdomovec z povolania,* 2013

zo série *Antón Srholec – Bezdomovec z povolania,* 2013

zo série *Black and white*, 2014–2019

3.4 **IN** (2020)

Výrazné miesto v Zajacovej tvorbe zaujíma publikácia *IN*, ktorá vyšla v roku 2020 ako výsledok viac než šesťročného vstupovania do uzavretých sociálnych a subkultúrnych prostredí. Nejde iba o súbor obrazov ľudí žijúcich mimo zaužívaných spoločenských noriem. Kniha zachytáva situácie, v ktorých sa narúša hranica medzi tým, čo človek ukazuje navonok, a tým, čo zostáva ukryté v jeho súkromí. Publikácia predstavuje jednu z najintenzívnejších etáp autorovej tvorby, počas ktorej sa výrazne posunul jeho obrazový jazyk aj spôsob uvažovania o dokumentárnej fotografii. Tvrdosť súboru nevychádza len zo zobrazovaných prostredí, ale aj z dôsledného prenikania k psychologickej podstate fotografovaných ľudí.[93]

Názov *IN* možno chápať ako vstup dovnútra, do priestorov, medziľudských vzťahov a vnútorného sveta, ktoré zostávajú pre väčšinovú spoločnosť väčšinou neprístupné. Súbor nie je postavený na jedinej komunite ani na osude jedného človeka. Pri jeho zostavovaní sa prepojili tri samostatne vznikajúce línie. Prvú tvoria ľudia z nočného a alternatívneho subkultúrneho prostredia, druhú dlhodobý príbeh Petry a tretiu nevidiaci súrodenci nízkeho vzrastu, ktorých Zajac spoznal v rómskej osade.[94] Každá z týchto častí prináša odlišnú skúsenosť, no spája ich záujem o identitu, inakosť a život mimo bežne viditeľných spoločenských štruktúr.

Najvýraznejší kontrast sa objavuje vo fotografiách subkultúr. Ľudia zachytení v maskách, latexe či v situáciách spojených s alternatívnou sexualitou žijú mimo týchto komunít často celkom bežným životom a svoju druhú identitu verejne neodhaľujú. Niektorí z nich majú vysoké pracovné postavenie, stabilné rodinné zázemie a navonok usporiadaný život. V uzavretom nočnom prostredí však prijímali inú rolu a prejavovali časť osobnosti, ktorú na verejnosti skrývali.[95] Práve rozpor medzi spoločenským postavením človeka a jeho skrytou identitou sa stáva jedným z ústredných motívov knihy. Maska tu nefunguje iba ako predmet zakrývajúci tvár. Paradoxne môže vytvoriť bezpečný priestor, v ktorom sa človek správa otvorenejšie a slobodnejšie než v každodennom živote.

[93] ZAJAC, Matúš. *IN*. Limerick: Limerick, 2020. ISBN 978-80-89647-58-3; ZAJAC, Matúš. Rozhovor autorky s Matúšom Zajacom. Bratislava, marec 2026.
[94] Tamtiež.
[94] Tamtiež.

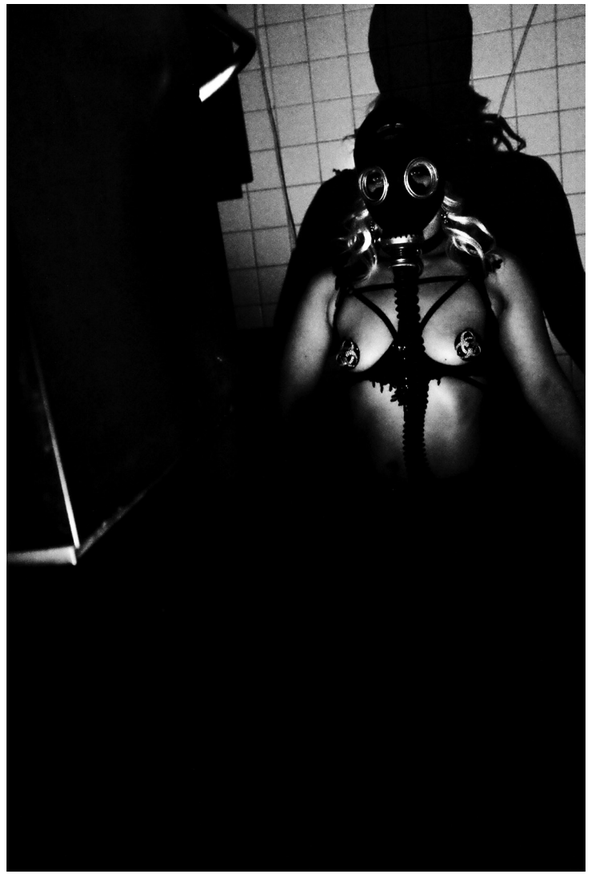

zo série *Black and white*, 2014–2019

zo série *Black and white*, 2014–2019

zo série *Black and white*, 2014–2019

Pri fotografovaní Zajac zostáva viditeľným účastníkom situácie a nesnaží sa predstierať neprítomnosť. Fotografovaní o ňom vedia, komunikujú s ním a dávajú mu súhlas na vstup do svojho súkromia.[96] Takýto spôsob práce je dôležitý najmä v prostredí, kde môže obraz ľahko prekročiť hranicu medzi výpoveďou a zneužitím cudzej intimity. Postavenie fotografa v tejto komunite sa časom stalo súčasťou jej vnútorného fungovania. Ľudia ho postupne prijali medzi seba a jeho prítomnosť sa stala prirodzenou súčasťou ich stretnutí.[97]

Druhú výraznú líniu knihy tvorí príbeh Petry, ktorý vznikal počas siedmich rokov. Zajac ju spoznal v petržalskom Modrom dome, ktorý slúžil ako sociálna ubytovňa. Obyvatelia žili bez základného technického zabezpečenia a priestor postupne ovládali sociálne problémy, násilie a kriminalita. Fotografovanie sa však nezačalo ihneď. Niekoľko mesiacov za Petrou prichádzal, rozprával sa s ňou a počúval ju. *„Prišiel som, fotoaparát som mal so sebou, no iba som ju počúval.“* [98] Až po vytvorení blízkeho vzťahu začali vznikať fotografie, ktoré nezachytávajú iba sociálne podmienky jej života, ale aj únavu, vzdor, starostlivosť o druhých a snahu nájsť v neistej situácii určitú stabilitu.

Petrin príbeh zároveň presahuje samotné fotografovanie. Jej psy boli dôležitou súčasťou každodenného života, preto Zajac navrhol ich zapojenie do canisterapie v sociálnych zariadeniach, ktoré už v tom období fotografoval. Petra tak získala prácu a ich vzájomný kontakt pokračoval aj v ďalších prostrediach.[99] Fotografia tu nevystupuje len ako svedectvo o sociálnom probléme. Stáva sa súčasťou vzťahu, ktorý má konkrétny dosah na život fotografovanej osoby. Výsledné snímky preto nemožno oddeliť od času a osobnej účasti, ktoré ich vzniku predchádzali.

[96] RAJCOVÁ, Jana. Matúš Zajac: *Chcem sa pozorovateľa hlboko dotknúť, aby o tom premýšľal.* Paradajs, 2022.
[97] ZAJAC, Matúš. Rozhovor autorky s Matúšom Zajacom. Bratislava, marec 2026.
[98] Tamtiež.
[99] Tamtiež.

zo série *Petra*, 2015–2018

zo série *Petra*, 2015–2018

Tretiu časť knihy tvoria fotografie nevidiacich súrodencov nízkeho vzrastu, ktorých Zajac spoznal prostredníctvom svojich návštev rómskej osady. Prístup do ich súkromia sa nevytvoril okamžite. Spočiatku ho rozoznávali najmä podľa hlasu a vône a až približne po dvoch rokoch ho pozvali do svojho obydlia.[100] Ich každodennosť, spoločné vystupovanie a atmosféra prostredia naňho pôsobili ako výjavy zo zvláštneho filmu. Príbeh nevidiacich súrodencov preto nemožno vnímať iba ako sociálnu výpoveď. Vo výsledných fotografiách sa dokumentárny záznam prirodzene prepája so subjektívnym autorským pohľadom, ktorý zvýrazňuje ich osobitú atmosféru. Situácie zachytené v knihe tak pôsobia miestami znepokojivo, surrealisticky a takmer neskutočne.

Tri tematické línie nie sú zoradené ako oddelené reportáže. Kniha nemá jednotnú časovú os ani podobu chronologického príbehu. Fotografie pochádzajú z rozličných období a každá z nich má v skladbe samostatnú úlohu.[101] Význam preto nevzniká iba z vývoja jednotlivých osudov, ale aj zo vzťahov medzi snímkami. Striedanie detailov, portrétov, telesných fragmentov a rozličných situácií vytvára napätie medzi blízkosťou a odstupom. Divák nedostáva presný návod, komu konkrétna fotografia patrí a aká udalosť jej predchádzala. Je nútený reagovať predovšetkým na výraz, gesto, svetlo a atmosféru obrazu.

Obrazový jazyk *IN* je podstatne tvrdší a expresívnejší. Prostredie v tomto súbore už nepredstavuje hlavný nositeľ významu. Ťažisko obrazu sa presúva na človeka, jeho tvár, telo, gestá a vnútorný svet. Táto zmena sa prejavila aj vo vedomej práci s tonálnym rozsahom fotografie. Na rozdiel od publikácie *Mimo/OUT*, v ktorej autor zámerne potlačil čistú bielu a obraz budoval predovšetkým v odtieňoch sivej a čiernej, sa v *IN* cielene prikláňa k výraznému expresívnemu kontrastu. Kontrast žiarivej bielej a hlbokej čiernej sa stáva dôležitým estetickým prostriedkom, prostredníctvom ktorého umocňuje psychologickú intenzitu fotografií a zdôrazňuje emocionálnu naliehavosť jednotlivých situácií.

Tento posun súvisí aj s autormi, ktorí Matúša Zajaca dlhodobo ovplyvňovali. Blízka mu bola tvorba Mirona Zownira, Andersa Petersena a Eugena RIchardsa, ktorých spája intenzívny záujem o človeka na okraji spoločnosti, psychologická hĺbka portrétov a bezprostredný kontakt s fotografovaným prostredím. Pri tvorbe publikácie čerpal aj z japonskej fotografie, predovšetkým z diel Daida Moriyamu, Keiza Kitajimu a Arakiho. Oslovila ho ich surová vizuálna estetika, výrazný kontrast, pohybová neostrosť a schopnosť sprostredkovať atmosféru prostredníctvom intuitívneho a spontánneho obrazového jazyka.[102] Hoci sa ich autorské prístupy navzájom odlišujú, spája ich záujem o človeka, jeho zraniteľnosť a schopnosť zachytiť intenzívne psychologické situácie bez ich estetického prikrášľovania.

[100] ZAJAC, Matúš. Rozhovor autorky s Matúšom Zajacom. Bratislava, marec 2026
[101] Tamtiež.
[102] Tamtiež.

zo série *Život bez svetla*, 2016–2017

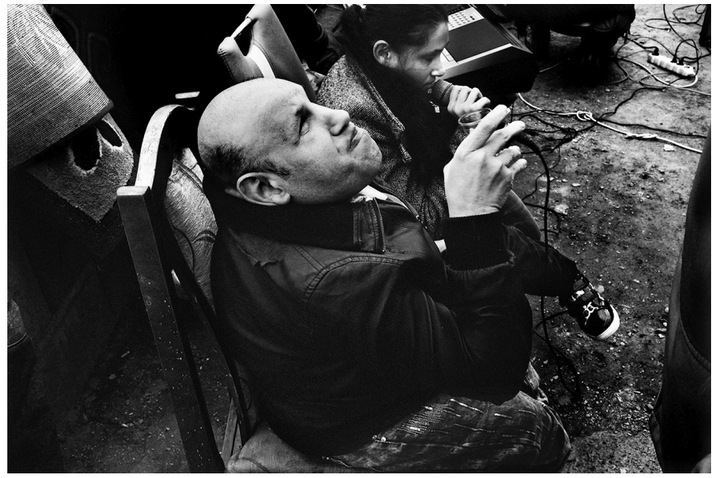

zo série *Život bez svetla*, 2016–2017

Vplyv severskej fotografie možno v publikácii vnímať najmä v tesnej vzdialenosti medzi fotografom a fotografovaným človekom. Záber sa nesnaží obsiahnuť celé prostredie ani vysvetliť jeho spoločenský kontext. Sústreďuje sa na fyzickú prítomnosť človeka a napätie, ktoré sa odráža v jeho tvári, postoji či kontakte s druhou osobou. Vplyv japonských fotografov sa prejavuje výrazným kontrastom, pohybovou neostrosťou a spontánnym zachytávaním situácií. Technická nedokonalosť, rozostrenie či hrubšie zrno tu nepredstavujú chybu, ale vedomý obrazový prostriedok.

Rozostrenie má zároveň etický význam. Pri úplne ostrom zobrazení by niektoré intímne situácie mohli pôsobiť príliš doslovne, brutálne alebo ponižujúco. Zmierňujú opisnosť obrazu, no zároveň zachovávajú jeho emocionálnu intenzitu. Divák síce nerozoznáva každý detail, o to intenzívnejšie však vníma pohyb, napätie a atmosféru.[103]

Na výslednej podobe publikácie sa významne podieľala kurátorka Zuzana Lapitková, s ktorou Matúš Zajac konzultoval výber a usporiadanie fotografií. Ich spolupráca prispela k vytvoreniu premyslenej obrazovej skladby, v ktorej jednotlivé fotografie nepôsobia ako samostatné obrazy, ale vytvárajú ucelenú autorskú výpoveď.[104] Význam jednotlivých snímok preto nevzniká iba z ich obsahu, ale aj zo vzájomných vzťahov a poradia, v akom sa v publikácii objavujú.

Dôležitou súčasťou knihy je aj jej grafická úprava. Pracuje s veľkými bielymi plochami, ktoré oddeľujú jednotlivé fotografie a umožňujú divákovi sústrediť sa na každú z nich samostatne. Svetlý rám však nezmierňuje ich obsah. Naopak, zvýrazňuje kontrast medzi čistotou stránky a drsnosťou zobrazovaných situácií. Význam má aj zvolený materiál. Publikácia bola vytlačená na nenatieranom papieri *Pergraphica* s hrubšou štruktúrou, ktorá zvýrazňuje zrno fotografie a podporuje jej materiálnosť.[105] Obraz tak nepôsobí uhladene ani technicky dokonalo, ale zachováva si surovosť a bezprostrednosť, ktoré sú pre celý súbor charakteristické.

Publikácia zároveň pracuje s minimálnym množstvom textu. Vedome sa vyhýba rozsiahlym vysvetleniam jednotlivých fotografií a ponecháva divákovi priestor na vlastnú interpretáciu. Text podľa neho nemá určovať spôsob čítania obrazov ani odhaľovať všetky okolnosti života fotografovaných ľudí.[106] Fotografie tak zostávajú otvorené rôznym významom a ich pôsobenie sa opiera predovšetkým o vizuálny jazyk, atmosféru a emóciu.

[103] RAJCOVÁ, Jana. Matúš Zajac: *Chcem sa pozorovateľa hlboko dotknúť, aby o tom premýšľal*. Paradajs Photo Mag, 2022.
[104] ZAJAC, Matúš. Rozhovor autorky s Matúšom Zajacom. Bratislava, marec 2026.
[105] ZAJAC, Matúš. *IN*. Matúš Zajac Photography, 2020; *IN*. In: Artforum. artforum.sk.
[106] RAJCOVÁ, Jana. Matúš Zajac: *Chcem sa pozorovateľa hlboko dotknúť, aby o tom premýšľal.* Paradajs Photo Mag, 2022.

IN preto nemožno chápať iba ako dokument o subkultúrach alebo ľuďoch žijúcich na okraji spoločnosti. Publikácia sa zaoberá predovšetkým otázkou identity, vzťahom medzi verejnou a súkromnou podobou človeka a hranicou medzi tým, čo zostáva skryté a čo je ochotný odhaliť druhým. Expresívny obrazový jazyk pritom neslúži na zvýraznenie šokujúcich situácií, ale na hlbšie sprostredkovanie ľudského prežívania. Práve spojenie intimity, dôvery a výraznej vizuálnej expresivity robí z publikácie *IN* jednu z najosobnejších a zároveň najvýraznejších autorských výpovedí Matúša Zajaca.[107]

[107] ZAJAC, Matúš. Rozhovor autorky s Matúšom Zajacom. Bratislava, marec 2026.

zo série *Distant Proximity,* 2016

3.5 **Distant Proximity** (2024)

Fotografická publikácia *Distant Proximity* predstavuje štvrtú autorskú publikáciu Matúša Zajaca, ktorá vyšla v roku 2024. Ide o dlhodobý dokumentárny projekt, na ktorom autor pracoval od roku 2003 a ktorý sa venuje životu ľudí s mentálnym postihnutím žijúcich v zariadeniach sociálnych služieb. Projekt vznikal viac ako dve desaťročia a postupne sa rozrástol do rozsiahleho fotografického súboru zachytávajúceho každodenný život fotografovaných osôb.[108]

Na rozdiel od predchádzajúcich fotografických publikácií sa *Distant Proximity* sústreďuje na prostredie, ktoré zostáva väčšinovej spoločnosti často skryté. Ústrednou témou nie je samotné zdravotné postihnutie, ale medziľudské vzťahy, potreba blízkosti, dôstojnosť človeka a hľadanie miesta v spoločnosti. Prostredníctvom dlhodobého dokumentárneho prístupu autor približuje život ľudí žijúcich v zariadeniach sociálnych služieb a ponúka pohľad na ich životné príbehy.[109]

Názov *Distant Proximity* možno chápať ako metaforu vzťahu medzi dvoma zdanlivo protikladnými stavmi vzdialenosťou a blízkosťou. Odkazuje nielen na fyzické oddelenie ľudí žijúcich v zariadeniach sociálnych služieb od bežného života spoločnosti, ale aj na emocionálnu blízkosť, ktorú fotografie dokážu sprostredkovať divákovi. Publikácia tak upozorňuje na skutočnosť, že spoločenská izolácia nemusí znamenať absenciu medziľudských vzťahov, radosti či schopnosti vytvárať si vlastný svet.

Tento význam podporuje aj vizuálne spracovanie publikácie. Zajac sa neusiluje vyvolať súcit ani zdôrazňovať odlišnosť fotografovaných ľudí. Namiesto toho vytvára priestor na pozorovanie ich každodenného života, v ktorom sa popri momentoch samoty objavujú priateľstvo, náklonnosť, humor aj spontánnosť. Divák tak nie je vedený k hodnoteniu, ale k prehodnoteniu vlastných predstáv o živote ľudí s mentálnym postihnutím.

Publikáciu dopĺňa úvodná esej od Slavomíra Krupu, ktorý Zajacov projekt interpretuje v širšom spoločenskom a humanistickom kontexte. Zdôrazňuje najmä dlhodobosť autorovho prístupu, založeného na trpezlivom pozorovaní, rešpekte a prirodzene budovanej dôvere medzi fotografom a fotografovanými ľuďmi. [110]

[108] ZAJAC, Matúš. Rozhovor autorky s Matúšom Zajacom. Bratislava, marec 2026.
[109] Tamtiež.
[110] KRUPA, Slavomír. *The Power of the Weak.* In: ZAJAC, Matúš. *Distant Proximity.* Bratislava: Matúš Zajac, 2024.

V rozhovore Matúš Zajac uvádza, že pri práci na projekte vedome hľadal vizuálny jazyk, ktorý by zodpovedal charakteru zobrazovanej témy. Na rozdiel od publikácie *IN*, v ktorej využíval výrazný kontrast a expresívnejší obrazový prejav, sa v *Distant Proximity* priklonil k mäkšej tonalite a presvetlenejším fotografiám. Inšpiráciu nachádzal predovšetkým v tvorbe Andersa Petersena, Mary Ellen Mark a Eugena Richardsa, ktorých dokumentárne fotografie považuje za príklad citlivého a zároveň autentického prístupu k sociálnym témam.[111] Táto zmena nie je iba estetickým rozhodnutím, ale súvisí s charakterom témy a spôsobom, akým chcel fotografovaných ľudí prezentovať.

Významnú úlohu v publikácii zohráva aj spôsob obrazového rozprávania. Zajac nevytvára lineárny príbeh ani sa nesnaží chronologicky dokumentovať život jednotlivých fotografovaných osôb. Publikácia je vystavaná ako voľne plynúci sled obrazov, v ktorom sa striedajú portréty, skupinové fotografie, momenty každodenného života i zábery prostredia. Takéto radenie vytvára prirodzený rytmus a zároveň umožňuje divákovi vnímať jednotlivé zábery nielen samostatne, ale ako vzájomne prepojené fragmenty jedného celku. Striedanie pokojnejších a dynamickejších scén, detailov či jednotlivcov a skupín umožňuje vnímať zobrazované prostredie v celej jeho rozmanitosti a zároveň zabraňuje tomu, aby publikácia pôsobila monotónne.

Výrazným prvkom série je aj práca s pohľadom fotografovaných osôb. Na viacerých fotografiách portrétovaní nadväzujú priamy očný kontakt s objektívom, čím autor diváka nevťahuje iba do fyzického priestoru zobrazovanej situácie, ale predovšetkým do ich vnútorného a psychického sveta. Fotografované osoby nevystupujú ako pasívne objekty pozorovania, ale svojím pohľadom aktívne vstupujú do komunikácie s divákom. Tento moment posilňuje pocit vzájomnej prítomnosti a zároveň pripomína, že nejde o anonymných obyvateľov sociálnych zariadení, ale o konkrétnych ľudí s vlastnou identitou.

Osobitnú pozornosť venuje autor aj jednotlivým medziľudským gestám, prostredníctvom ktorých buduje emocionálnu rovinu celého súboru. Charakteristickým príkladom je fotografia zachytávajúca dve mladé ženy v objatí. Kompozícia je vystavaná veľmi tesne, pričom obe postavy vypĺňajú takmer celý obrazový priestor. Jedna z nich smeruje pohľad priamo do objektívu, zatiaľ čo druhá zostáva čiastočne ukrytá v objatí. Vzájomný fyzický kontakt sa tak stáva dominantným vizuálnym prvkom fotografie a prirodzene upriamuje pozornosť diváka na ich vzťah.

Autor pritom nepracuje s dramatickou situáciou ani s prvoplánovou emocionalitou. Význam fotografie vzniká prostredníctvom jednoduchého gesta, ktoré pôsobí spontánne a nenútene. Mäkké denné svetlo, absencia výrazných

[111] ZAJAC, Matúš. Rozhovor autorky s Matúšom Zajacom. Bratislava, marec 2026.

zo série *Distant Proximity,* 2013

zo série *Distant Proximity,* 2021

kontrastov a potlačené pozadie umožňujú sústrediť sa predovšetkým na výraz tvárí a vzájomnú blízkosť fotografovaných osôb. Záber tak nepoukazuje na ich zdravotné znevýhodnenie, ale zdôrazňuje univerzálnu potrebu prijatia a pocit spolupatričnosti. Práve prostredníctvom podobných fotografií sa Zajacovi darí prekračovať stereotypné predstavy o ľuďoch s mentálnym postihnutím a predstavovať ich predovšetkým ako individuality s vlastnými emóciami, vzťahmi a životnými skúsenosťami.

Podobný princíp možno sledovať aj na fotografiách zachytávajúcich spoločné aktivity klientov zariadení. Pozornosť sústreďuje na spontánne interakcie medzi ľuďmi – dotyky, pohľady, úsmevy alebo drobné gestá, ktoré vytvárajú prirodzenú dynamiku jednotlivých záberov. Osobitnú úlohu zohráva aj prostredie. Interiéry izieb, spoločenské miestnosti, chodby či záhrady nie sú iba miestom, kde sa dej odohráva. Zajac ich začleňuje do kompozície tak, aby dopĺňali charakter jednotlivých scén a zároveň vypovedali o každodennej realite fotografovaných osôb. Prostredie preto nevystupuje ako anonymná kulisa, ale ako prirodzená súčasť ich životného priestoru.

Význam projektu potvrdilo aj jeho zaradenie do programu festivalu Mesiac fotografie *2024*, kde bol predstavený formou autorskej výstavy v Galérii Profil Stredoeurópskeho domu fotografie. Jej kurátorkou bola česká historička fotografie Daniela Mrázková, ktorá patrí medzi významné osobnosti českej fotografickej teórie a dlhodobo sa venuje dokumentárnej a reportážnej fotografii.[112]

Počas prípravy výstavy oslovil riaditeľ festivalu Václav Macek Matúša Zajaca s otázkou, s ktorými autormi by si želal projekt prezentovať. Medzi prvými menami, ktoré Zajac uviedol, boli práve Anders Petersen, Eugene Richards a Mary Ellen Mark. Vyberal si tak medzi významnými osobnosťami svetovej humanistickej a sociálne orientovanej dokumentárnej fotografie. Napokon bola jeho výstava prezentovaná súbežne s výstavou Andersa Petersena.[113] Fotografie zo sociálnych zariadení, ktoré Petersen fotil už v 90. rokoch minulého storočia sa vyznačujú pokojnejším a vizuálne striedmejším charakterom. Hoci oba súbory spája záujem o prostredie sociálnych zariadení, každý z autorov k tejto téme pristupuje odlišným fotografickým jazykom a z inej generačnej i spoločenskej perspektívy.

Distant Proximity tak predstavuje prirodzené vyústenie Zajacovho viac než dvadsaťročného záujmu o túto tému a zároveň patrí medzi najvýznamnejšie projekty jeho doterajšej tvorby.

[112] MESIAC FOTOGRAFIE. 34. Mesiac fotografie 2024 – festivalový *bulletin*. Bratislava: Stredoeurópsky dom fotografie, 2024.
[113] ZAJAC, Matúš. Rozhovor autorky s Matúšom Zajacom. Bratislava, marec 2026.

zo série *Distant Proximity,* 2021

zo série *Distant Proximity,* 2018

zo série *Zlom*, 2017

zo série *Zlom*, 2015

3.6 **Zlom** (2025)

Najosobnejšiu polohu Zajacovej doterajšej tvorby predstavuje publikácia *Zlom*, vydaná v roku 2025. Je koncipovaná ako osobný fotografický denník mapujúci obdobie rokov 2012 až 2025. Na rozdiel od jeho predchádzajúcich fotografických publikácií, ktoré boli zamerané predovšetkým na dokumentovanie života ľudí na okraji spoločnosti alebo prostredia sociálnych zariadení, obracia tentoraz pozornosť do vlastného rodinného prostredia. Impulzom na vznik projektu bola dlhoročná skúsenosť s psychickým ochorením autorovho brata Mareka, ku ktorej sa počas práce na publikácii pridala aj autorova vlastná onkologická diagnóza. Výsledkom je intímna výpoveď o bolesti, rodinnej súdržnosti, strachu, nádeji a každodennom živote, ktorý zásadne poznačili dve závažné ochorenia.

Publikácia zároveň prekračuje hranice tradičnej fotografickej knihy. Nepracuje iba s obrazovým materiálom, ale prepája fotografie s denníkovými zápismi autora, rozhovormi, ako aj textami jeho rodičov. Jednotlivé vrstvy sa navzájom dopĺňajú a vytvárajú komplexné rozprávanie, v ktorom fotografie nie sú iba ilustráciou textu, ale jeho prirodzenou súčasťou.

Samotný názov *Zlom* možno chápať ako odkaz na viacero životných momentov, ktoré zásadne ovplyvnili autora i jeho rodinu. Prvým je prepuknutie schizofrénie u jeho brata Mareka. Druhý zlom predstavuje autorova vlastná onkologická diagnóza, ktorá sa stala ďalšou skúškou ich vzájomnej súdržnosti. Práve osobná angažovanosť sa stáva jedným z určujúcich znakov celej publikácie a výrazne ovplyvňuje jej vizuálny aj obsahový charakter.

Projekt *Zlom* nevznikol ako časovo ohraničený fotografický súbor, ale formoval sa postupne počas viac ako desiatich rokov. Prvé fotografie vznikli už v roku 2012 a zachytávali každodenný život autorovho dvojčaťa Mareka. Z pôvodne súkromných záznamov sa postupne vyvinul dlhodobý autorský projekt dokumentujúci nielen život človeka s psychickým ochorením, ale aj fungovanie celej rodiny, ktorá sa s jeho dôsledkami denne vyrovnáva.[114]

Zásadný obrat vo vývoji publikácie nastal po tom, ako autorovi diagnostikovali rakovinu. Pôvodne zamýšľal vytvoriť knihu pozostávajúcu len z autoportrétov a vlastných denníkových zápisov. Počas liečby však začal svoju skúsenosť vnímať v úvislosti s dlhoročným príbehom svojho brata a rozhodol sa spojiť oba príbehy do jedného rodinného celku. Význam vlastného ochorenia pre vznik publikácie vyjadril aj slovami: *„Ak by nebolo mojej diagnózy, neviem, či by vôbec kniha vznikla.“*[115]

[114] ZAJAC, Matúš. Rozhovor autorky s Matúšom Zajacom. Bratislava, marec 2026.
[115] ZAJAC, Matúš. Podporte vydanie knihy Matúš Zajac – *ZLOM*. Donio, 2025.

Publikácia sa tak postupne zmenila na osobnú výpoveď o dvoch zásadných zlomoch v živote rodiny, ktorá čelí rôznym životným skúškam, no napriek tomu zostáva súdržná. Tento rozmer zdôrazňujú aj texty Alty Vášovej a Petra Zajaca, ktoré dopĺňajú autorove fotografie o osobné spomienky a reflexie. Čitateľ tak získava možnosť sledovať rovnaké udalosti z viacerých perspektív, čím publikácia nadobúda nielen dokumentárny, ale aj autobiografický charakter.

Na rozdiel od predchádzajúcich projektov, v ktorých autor vstupoval do prostredia ako dokumentarista, sa v publikácii *Zlom* sám stáva súčasťou rozprávania. Fotograf už nestojí mimo zobrazovaných udalostí, ale prežíva ich spolu s fotografovanými osobami. Táto osobná angažovanosť ovplyvňuje nielen výber tém, ale aj spôsob fotografovania, výslednú editáciu knihy a prepojenie obrazovej a textovej zložky do jedného uceleného celku. Publikácia je zostavená ako súvislé obrazové rozprávanie, ktoré sleduje vývoj projektu od fotografií zachytávajúcich život autorovho brata až po autorovu vlastnú skúsenosť s onkologickým ochorením. Výber fotografií a ich výsledné usporiadanie pripravil Matúš Zajac samostatne. Keďže išlo o osobný rodinný príbeh, ponechal si rozhodovanie o obrazovej skladbe vo vlastných rukách a jednotlivé snímky zoradil podľa toho, ako chcel príbeh postupne otvárať čitateľovi.[116]

Kým fotografie sprostredkúvajú atmosféru každodenných situácií a emocionálne prežívanie jednotlivých okamihov, textová časť poskytuje širší kontext zachytených udalostí. Publikácia tak nevytvára iba portrét jedného človeka, ale prostredníctvom obrazu a textu skladá mnohovrstevnatú výpoveď o celej rodine. Súčasťou publikácie je aj rozhovor Fotografujem podstatu svojho utrpenia, ktorý pre *Denník N* pripravila Iveta Tanozcká a Matúš Zajac ho pre potreby knihy upravil a doplnil. V rozhovore približuje svoj vzťah k bratovi aj skúsenosť s vlastným ochorením.[117]

[116] ZAJAC, Matúš. Rozhovor autorky s Matúšom Zajacom. Bratislava, marec 2026.
[117] TANOZCKÁ, Iveta. *Fotografujem podstatu svojho utrpenia*. In: ZAJAC, Matúš. *Zlom*. Bratislava: Matúš Zajac, 2025. Text pre potreby publikácie upravil a doplnil Matúš Zajac.

zo série *Zlom*, 2013

zo série *Zlom*, 2015

Dôležitým doplnkom publikácie je projekt *Nepreložiteľné (Direct Diary)*, dostupný na autorovej internetovej stránke.[118] V tomto projekte priebežne zaznamenáva svoje skúsenosti s ochorením, liečbou a obdobím remisie. Hoci všetky tieto texty nie sú priamo súčasťou fotografickej publikácie *Zlom*, poskytujú cenný kontext k jej vzniku a rozširujú pohľad na autorovo prežívanie počas práce na jej vzniku. Projekt *Nepreložiteľné* zároveň naďalej pokračuje a priebežne sa rozrastá o nové fotografie, texty a osobné reflexie.

Charakter publikácie podčiarkuje aj skutočnosť, že autor nevystupuje iba v úlohe dokumentárneho fotografa. V rozhovoroch opakovane zdôrazňuje, že pri fotografovaní vlastného brata nikdy nebol nezúčastneným pozorovateľom, ale predovšetkým bratom a synom. Táto skúsenosť výrazne ovplyvňuje výslednú podobu fotografií, ktoré nepôsobia ako odstupom zaznamenaná dokumentácia, ale ako autentická osobná výpoveď človeka, ktorý je neoddeliteľnou súčasťou zobrazovaného príbehu.[119]

Práve prepojenie fotografie, textu a osobnej skúsenosti robí z publikácie *Zlom* výnimočné autorské dielo. Dokumentárna fotografia tu neslúži iba na zaznamenanie reality, ale stáva sa prostriedkom porozumenia, uchovávania rodinnej pamäti a vyrovnávania sa s udalosťami, ktoré zásadne ovplyvnili život autora i jeho najbližších. Fotografie pôsobia intímnejšie, pokojnejšie a osobnejšie.

Významnú úlohu zohráva práca s prirodzeným svetlom, ktoré autor využíva na vytvorenie komornej atmosféry jednotlivých scén. Zábery často vznikajú v interiéri rodinného domu alebo v nemocničnom prostredí, kde mäkké svetlo zvýrazňuje ticho, sústredenie a krehkosť zachytených situácií. Namiesto dramatických kontrastov uprednostňuje vizuálnu striedmosť, ktorá necháva vyniknúť gestám, pohľadom a drobným detailom.

Kompozície sú prevažne civilné a nenútené. Zajac sa vyhýba inscenovaniu alebo estetizácii utrpenia. Fotografované situácie pôsobia prirodzene, akoby vznikali bez zásahu fotografa. Práve táto autenticita patrí k najsilnejším kvalitám celej publikácie. Čitateľ nadobúda pocit, že nie je pozorovateľom výnimočných udalostí, ale tichým svedkom bežných dní jednej rodiny, ktorých význam sa odhaľuje až prostredníctvom vzájomných súvislostí. Dôležitým prvkom obrazovej skladby sú aj detaily. Autor nevenuje pozornosť iba portrétom členov rodiny, ale fotografuje aj predmety, časti interiéru či nenápadné stopy každodenného života. Takéto zábery vytvárajú priestor na spomalenie tempa rozprávania a zároveň rozširujú význam jednotlivých fotografií o symbolickú rovinu. Publikácia nepracuje s dramatickými vizuálnymi gestami ani s jednoznačnými interpretáciami.

[118] ZAJAC, Matúš. *Nepreložiteľné (Direct Diary),* zajacphoto.com.
[119] ZAJAC, Matúš. Rozhovor autorky s Matúšom Zajacom. Bratislava, marec 2026.

zo série *Zlom*, 2015

zo série *Zlom*, 2021

Osobitné postavenie má v publikácii postava Mareka. Autor ho nezobrazuje prostredníctvom diagnózy ani sa neusiluje ilustrovať prejavy schizofrénie. Namiesto toho ho predstavuje ako svojho brata, človeka s vlastnou osobnosťou, záujmami, emóciami a každodennými rituálmi. Choroba zostáva prirodzenou súčasťou jeho života, nie však jediným určujúcim prvkom jeho identity. Takýto prístup zároveň narúša stereotypné predstavy o ľuďoch s psychickým ochorením a upriamuje pozornosť na ich ľudskosť a dôstojnosť.

Rovnako významným motívom je samotný rodinný dom. V publikácii nepredstavuje iba miesto deja, ale stáva sa priestorom, v ktorom sa koncentrujú spomienky, každodenné rituály aj dlhoročné skúsenosti celej rodiny. Fotografované interiéry, predmety a zákutia domu nevystupujú iba ako kulisa jednotlivých udalostí, ale vytvárajú prostredie, ktoré je neoddeliteľnou súčasťou rozprávania. V spojení s textom *Dom* od Petra Zajaca získava tento priestor ďalší významový rozmer a stáva sa symbolom rodinnej pamäti, stability i zraniteľnosti.[120]

Výraznou témou publikácie je aj plynutie času. Ten sa tu neprejavuje iba prostredníctvom starnutia portrétovaných osôb, ale aj v premenách prostredia, predmetov a atmosféry jednotlivých obrazov. Práve dlhodobosť projektu umožňuje autorovi vytvoriť komplexnejší pohľad na rodinný život, než by bolo možné pri krátkodobom dokumentárnom súbore.

Hlavným prvkom obrazovej koncepcie publikácie je aj kombinácia čiernobielej a farebnej fotografie. Staršie čiernobiele snímky zachytávajúce predovšetkým život autorovho brata Mareka postupne dopĺňajú farebné fotografie vznikajúce počas autorovej liečby onkologického ochorenia. Táto zmena farebnosti zároveň prirodzene oddeľuje dve životné etapy projektu a vizuálne prepája dva príbehy, ktoré sa v publikácii navzájom prelínajú. Dôležitým motívom je pritom aj práca s rodinnou pamäťou, ktorú autor rozvíja prostredníctvom archívnych fotografií i nových obrazov vznikajúcich v rovnakom prostredí.

[120] ZAJAC, Peter. *Dom*. In: ZAJAC, Matúš. Zlom. Bratislava: Matúš Zajac, 2025.

zo série Zlom, 2024

zo série *Zlom*, 2024

zo série *Zlom*, 2024

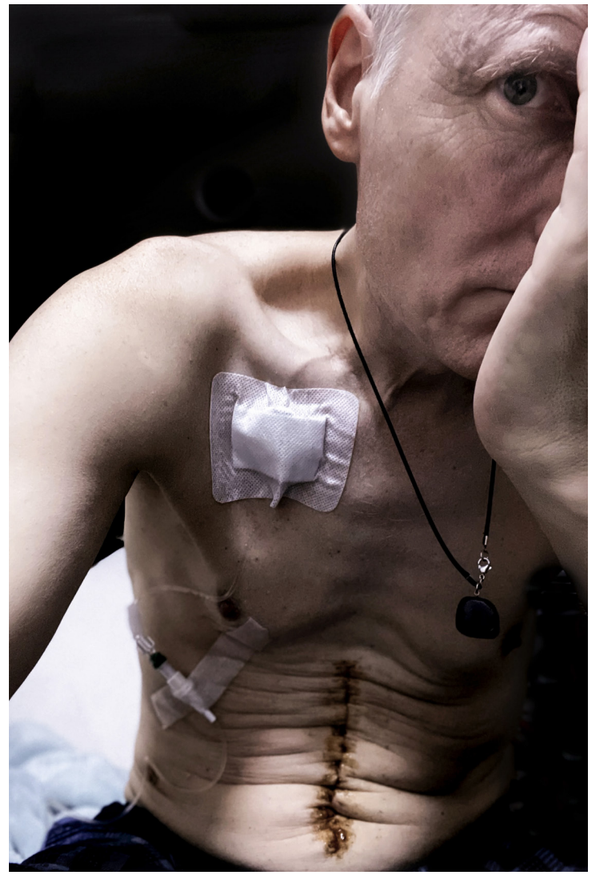

zo série *Zlom*, 2024

Na túto rovinu nadväzuje aj zaradenie fotografie Tibora Huszára z roku 1994, na ktorej sú zachytení autorovi rodičia, zatiaľ čo Matúš Zajac spolu s bratom Marekom držia za nimi látku tvoriacu fotografické pozadie. Zajac túto fotografiu nezaraďuje do publikácie iba ako rodinný dokument, ale zároveň na ňu nadväzuje vlastnou snímkou vytvorenou po rokoch, v ktorej pôvodnú situáciu parafrázuje. Vzniká tak vizuálny dialóg medzi minulosťou a prítomnosťou, ktorý prepája rodinnú históriu s autorovou fotografickou cestou a zároveň pripomína významný vplyv Tibora Huszára na formovanie jeho autorského prístupu. Parafrázu fotografie odfotila autorova manželka Zuzana Orbanová. Jej úloha v publikácii však nespočíva iba vo vytvorení tejto fotografie. V knihe sa objavuje aj na ďalších fotografiách a ako neoddeliteľná súčasť autorovho osobného života je zároveň prirodzenou súčasťou jeho fotografickej cesty.[121]

Fotografická publikácia *Zlom* bola verejnosti predstavená aj v rámci 35. ročníka Mesiaca fotografie v Bratislave.[122] Nešlo pritom o samostatnú výstavu fotografického cyklu, ale o prezentáciu knihy, ktorá sa uskutočnila v Kine Lumière. Ďalšie uvedenie publikácie prebehlo v bratislavskom Artfore, kde o jej vzniku a rodinnom pozadí diskutovali Matúš Zajac, Alta Vášová a Peter Zajac.[123] Tieto podujatia priblížili projekt nielen prostredníctvom samotných fotografií, ale aj cez osobné výpovede autora a jeho rodičov.

Jednou z inšpirácií pri vzniku publikácie bola pre Matúša Zajaca aj tvorba americkej fotografky Nan Goldin. Vo svojich fotografických cykloch prostredníctvom autoportrétov a intímnej autobiografickej výpovede spracúva osobné životné udalosti vrátane smrti svojej sestry. Hoci ide o odlišné autorské prístupy, v oboch prípadoch sa fotografia stáva prostriedkom osobnej reflexie a spracovania hlboko intímnych životných skúseností.[124]

[121] ZAJAC, Matúš. Rozhovor autorky s Matúšom Zajacom. Bratislava, marec 2026.
[122] STREDOEURÓPSKY DOM FOTOGRAFIE. Matúš Zajac – *ZloM.* In: 35. Mesiac fotografie: november 2025 Bratislava. Bratislava, 2025.
[123] ARTFORUM. Matúš Zajac: *ZloM*. 2025,skpodcasty.sk.
[124] ZAJAC, Matúš. Rozhovor autorky s Matúšom Zajacom. Bratislava, marec 2026.

fotogafia od Tibora Huszára, zachytávajúca Matúša Zajaca s rodinou, pre knihu Portréty, 1994, použitá v publikácii *Zlom,* 2024

fotogafia od Zuzany Orbanovej, manželky Matúša Zajaca, vytvorená ako parafráza fotografie Tibora Huszára použitá v publikácii *Zlom,* 2024

zo série *Nepreložiteľné (Direct Diary)*, 2026

zo série *Nepreložiteľné (Direct Diary)*, 2026

V roku 2026 sa cyklus *Zlom* stal súčasťou širšie koncipovanej autorskej výstavy *Bol som tam, kde neboli iní* v Galérii umenia Ernesta Zmetáka v Nových Zámkoch. Výstava nebola venovaná iba tejto publikácii, ale predstavila aj ďalšie tematické okruhy zo Zajacovej tvorby, napríklad fotografie rómskych komunít, ľudí so zdravotným znevýhodnením a ďalšie sociálne orientované súbory. *Zlom* v tomto kontexte zastupoval najosobnejšiu rovinu autorovej tvorby. Výstava však nepredstavovala iba prezentáciu fotografickej publikácie *Zlom*. Súčasťou expozície boli aj nové autoportréty a denníkové záznamy vznikajúce po vydaní knihy, realizované v období rokov 2025 – 2026. V porovnaní s publikáciou sa vyznačujú ešte expresívnejším vizuálnym spracovaním a naznačujú, že autor na tejto téme naďalej pracuje.[125]

Fotografická publikácia *Zlom* predstavuje výrazný posun v tvorbe Matúša Zajaca. Prostredníctvom fotografie, osobných textov a rodinných spomienok vytvára autentickú výpoveď o chorobe, vzájomnej blízkosti, pamäti a sile rodinných vzťahov. *Zlom* tak nepredstavuje iba ďalšiu fotografickú publikáciu v autorovej tvorbe, ale zároveň osobné svedectvo, ktoré prepája dokumentárnu fotografiu s autobiografickou výpoveďou a potvrdzuje výnimočné postavenie Matúša Zajaca v kontexte súčasnej slovenskej dokumentárnej fotografie.

[125] GALÉRIA UMENIA ERNESTA ZMETÁKA V NOVÝCH ZÁMKOCH. Matúš Zajac: *Bol som tam, kde neboli iní.* 2026.

4. Matúš Zajac v kontexte dokumentárnej fotografie

Tvorbu Matúša Zajaca nemožno vnímať izolovane, ale v širšom kontexte dokumentárnej fotografie. Jeho autorský prístup sa formoval pod vplyvom slovenskej, českej aj svetovej fotografickej scény, pričom vychádza z tradície sociálne orientovaného dokumentu a zároveň ju rozvíja prostredníctvom subjektívnej autorskej výpovede. Zaradenie jeho tvorby do tohto kontextu umožňuje lepšie pochopiť charakter jeho fotografického jazyka, tematické smerovanie i postavenie v rámci súčasnej dokumentárnej fotografie.

4.1 Osobnosti formujúce slovenskú a českú dokumentárnu fotografiu

Slovenská a česká dokumentárna fotografia sa počas 20. storočia a začiatku 21. storočia formovala prostredníctvom viacerých výrazných osobností, ktoré svojou tvorbou zachytávali spoločenské zmeny, každodenný život, sociálne prostredie i osudy jednotlivcov. Napriek rozdielnym autorským prístupom ich spájal záujem o človeka, schopnosť pracovať s realitou a snaha preniknúť hlbšie do fotografovaného prostredia. K rozvoju dokumentárnej fotografie pritom neprispievali iba samotní fotografi, ale aj pedagógovia, teoretici, historici fotografie a kurátori, ktorí vytvárali odborné zázemie pre jej interpretáciu a ďalší vývoj. Cieľom tejto časti nie je vytvoriť úplný prehľad autorov, ale predstaviť vybrané osobnosti, ktoré pomáhajú načrtnúť širší rámec slovenskej a českej dokumentárnej fotografie.

K historickým východiskám slovenskej sociálne orientovanej fotografie patrí tvorba Ireny Blühovej. Jej záujem o život pracujúcich vrstiev, sociálne rozdiely a spoločenské nerovnosti ukázal, že fotografia môže byť nielen obrazovým záznamom, ale aj nástrojom spoločenskej výpovede. Význam jej tvorby súvisí aj so skúsenosťou zo štúdia na Bauhause, ktorá ju prepájala s európskym avantgardným prostredím. Sociálny rozmer fotografie, ktorý Blühová rozvíjala v prvej polovici 20. storočia, sa neskôr v slovenskom prostredí prejavoval v rôznych podobách, od humanistického dokumentu až po fotografovanie marginalizovaných komunít a spoločensky zraniteľných skupín.[126]

K humanistickej línií slovenskej fotografie výrazne prispel Martin Martinček, ktorého tvorba je spätá s prostredím Liptova. V jeho fotografiách sa pozornosť presúva od širšej spoločenskej výpovede k sústredenému pohľadu na človeka, krajinu a tradičný spôsob života. Horské dediny, práca, staroba a vzťah človeka ku krajine sa u neho nestávajú iba dokumentom zanikajúceho sveta, ale aj obrazom ľudskej dôstojnosti a kultúrnej pamäti slovenského vidieka. Martinčekova tvorba tak ukazuje, že dokumentárna fotografia môže byť tichá, sústredená a vizuálne jednoduchá, no zároveň výrazovo silná.[127]

Iný typ dokumentárneho pohľadu priniesol Karol Kállay, ktorý prepájal reportážnu fotografiu s kultivovanou obrazovou kompozíciou. Jeho tvorba sa pohybovala medzi reportážou, portrétom, módou, architektúrou, cestovateľskou fotografiou a zaznamenávaním každodenného života. Kým Martinček smeroval k sústredenému humanistickému obrazu slovenského vidieka, Kállay rozšíril dokumentárnu fotografiu o dynamickejší pohľad na mesto, spoločenské udalosti

[126] KRŠIAKOVÁ, Valéria. Z múzea: *Irena Blühová* (1904–1991). Bratislava: Slovenské centrum dizajnu, 2024.
[127] GAŽÍKOVÁ, Zuzana. TZ: *Martin Martinček*. Artalk, 2013.

a zahraničné prostredie. V jeho práci sa dokumentárny prístup spájal s citom pre svetlo, okamih a vizuálnu eleganciu.[128]

Silnú sociálnu líniu slovenskej dokumentárnej fotografie ďalej rozvíjal Tibor Huszár. Jeho tvorba bola spätá najmä s rómskymi komunitami, marginalizovanými prostrediami, spoločenskými udalosťami a portrétmi ľudí, ku ktorým pristupoval s výraznou osobnou angažovanosťou. V porovnaní s predchádzajúcimi autormi sa u Huszára výraznejšie prejavuje potreba dlhodobej prítomnosti vo fotografovanom prostredí a schopnosť budovať dôveru s fotografovanými ľuďmi. Práve tento prístup sa stal dôležitým východiskom aj pre neskoršie generácie dokumentárnych fotografov.[129]

Dokumentárna fotografia na Slovensku sa však nerozvíjala iba cez sociálne témy alebo mestské a spoločenské prostredie. Dôležitú úlohu zohrával aj záujem o región, krajinu, tradíciu a duchovný rozmer života. Túto líniu možno vidieť v tvorbe Pavla Breiera, ktorý sa dlhodobo venoval slovenskému prostrediu, najmä horským a vidieckym oblastiam. V jeho fotografiách sa objavuje vzťah človeka k miestu, práci, tradícii a krajine, pričom osobitné miesto majú aj témy spojené s Oravou. Breierova tvorba tak rozširuje slovenský dokument o regionálnu a kultúrnu rovinu.[130]

Na inú, duchovnejšiu a sociálne citlivú podobu dokumentu nadväzuje tvorba Jozefa Sedláka. Popri sakrálnych témach sa venoval aj projektom so silným sociálnym rozmerom, medzi ktoré patrí fotografovanie života hendikepovaných detí na Mokrohájskej v Bratislave. V jeho tvorbe sa dokumentárny prístup prepája s humanistickým pohľadom na zraniteľné prostredie a s úsilím zachytiť tému bez senzácie alebo vonkajšej dramatizácie. Sedlák tým rozširuje dokumentárnu fotografiu o polohu, v ktorej sa sociálna téma stretáva s duchovným a etickým rozmerom obrazu.[131]

Popri týchto autoroch sa slovenská dokumentárna fotografia ďalej rozvíjala aj v mestskom, pedagogickom a menšinovom kontexte. Ľubo Stacho sa vo svojej tvorbe venuje mestskému priestoru, architektúre a vizuálnej kultúre, pričom jeho záujem sa neobmedzuje iba na verejný priestor, ale zahŕňa aj každodenný život ľudí v konkrétnom mestskom prostredí. Prostredníctvom fotografovania domu na Mariánskej ulici v Bratislave ukázal, že mesto pre neho nie je iba architektonickým alebo vizuálnym priestorom, ale aj miestom osobných príbehov, vzťahov a každodenných situácií.[132]

[128] KAROL KÁLLAY. *Karol Kállay – Photographer*. karolkallay.sk.
[129] ZAJAC, Matúš. *Príbeh Tibora Huszára. Štandard*, 2021.
[130] BREIER, Pavol. *Pavol Breier Photography.* breier.sk.
[131] SEDLÁK, Jozef. *doc. MgA. Jozef Sedlák.* jozefsedlak.sk
[132] NITRIANSKA GALÉRIA. *Ľubo Stacho — Dom mesta.* nitrianskagaleria.sk

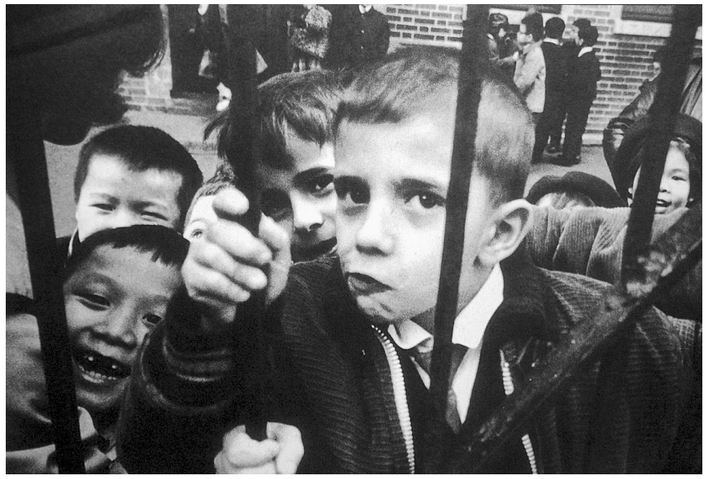

Karol Kállay, *New York*, zo súboru *New York,* 1965
Zdroj: Web umenia – SNG

Tibor Huszár, *Cigáni XI.*, zo série *Cigáni I. – XIV.*, 1997–1978
Zdroj: Web umenia – SNG

Martin Kollár patrí k výrazným autorom súčasnej slovenskej dokumentárnej fotografie. Vo svojej tvorbe pracuje s každodennými situáciami, absurdnými momentmi a vizuálnym pozorovaním reality, pričom často nachádza význam práve v nenápadných alebo zdanlivo náhodných situáciách. Jeho fotografia rozširuje slovenský dokument o subjektívnejší, pozorovateľský a miestami ironický pohľad na realitu.[133] Andrej Reiser sa vo svojej tvorbe sústreďoval na život na okraji spoločnosti v Hamburgu, predovšetkým na prostredie transrodových ľudí a prostitúcie, pričom pôsobil aj ako fotograf významného nemeckého magazínu *Stern*.[134] V širšom kontexte možno spomenúť aj Jozefa Ondzika, ktorý počas štúdia na Inštitúte tvorivej fotografie FPF SU v Opave zachytával rusínske prostredie a spolu s Tomášom Leňom vydal publikáciu venovanú Rusínom. Ich tvorba prináša pohľad na menšinovú kultúru, regionálnu identitu a život komunity, ktorá v slovenskom fotografickom prostredí nebýva zobrazovaná tak často.[135] Ďalším príkladom je tvorba Lucie Nimcovej, ktorá sa v projekte *Unofficial* zamerala na každodenný život na Slovensku po páde komunizmu. Tieto rôzne prístupy ukazujú, že slovenský dokument sa nevyvíjal jednou líniou, ale cez viacero paralelných záujmov a to sociálnych, regionálnych, duchovných, mestských aj osobných.

Mimoriadne silnú tradíciu má aj česká dokumentárna fotografia, ktorá výrazne ovplyvnila vývoj dokumentu ďaleko za hranicami krajiny. Jednou z jej najvýznamnejších osobností je Josef Koudelka, ktorého preslávili fotografie invázie vojsk Varšavskej zmluvy do Československa v roku 1968, rozsiahly cyklus *Cigáni*, cyklus *Exily* a neskoršie dlhodobé projekty venované krajine a stopám civilizácie. Medzinárodný význam jeho tvorby potvrdzuje aj členstvo v agentúre Magnum Photos, s ktorou je jeho meno dlhodobo spojené. Koudelkova tvorba zároveň ukazuje, že dokumentárna fotografia môže presahovať konkrétnu udalosť a stať sa výpoveďou o slobode, pamäti a vzťahu človeka k priestoru.[136]

Vedľa Koudelku stojí línia autorov, ktorí sa dlhodobo sústreďovali na konkrétne prostredia a ich sociálne premeny. Jindřich Štreit fotografoval život na moravskom vidieku s empatiou, sociálnou citlivosťou a schopnosťou nachádzať význam v každodenných situáciách.[137] Viktor Kolář sa systematicky venoval Ostrave a zachytával premeny priemyselného mesta i jeho obyvateľov.[138] Markéta Luskačová pracovala s témami pútnických tradícií, rómskych komunít a každodenného života na Slovensku, v Česku aj v zahraničí.[139] Títo autori ukazujú český dokument ako dlhodobé pozorovanie konkrétneho priestoru, v ktorom sa osobné príbehy prelínajú so širšími spoločenskými zmenami.

[133] LEICA OSKAR BARNACK AWARD. *Martin Kollar, winner of the Leica Oskar Barnack Award 2014*.
[134] DOFOTO-MAGAZINE. Rozhovor *Matúša Zajaca s Andrejom Reiserom,* 2016.
[135] PHOTOREVUE.COM. *Jozef Ondzik* – SLOVENSKO / *Obrazová správa o stave krajiy,* 2003.
[136] JOSEF KOUDELKA FOUNDATION. *Josef Koudelka*. josefkoudelka.org.
[137] ŠTREIT, Jindřich. *Biography.* jindrichstreit.cz.
[138] CZECH PHOTO. *Viktor Kolář – Neklidné oko,* 2025.
[139] LUSKAČOVÁ, Markéta. *Photography in her own words*. Light Readings Magazine, 2017.

Josef Koudelka, *Portugalsko*, z cyklu *Exily,* 1976
Zdroj: Magnum Photos

Antonín Kratochvil, *„Gazari" (benzínoví ľudia; po anglicky gasoline people),* zo série *Broken Dream*/Rozbitý sen, Rumunsko, 1995
Zdroj: Moving Walls – Open Society Foundations

Martin Kollár, zo série *Field Trip/Exkurzia*, Izrael, 2009–2011
Zdroj: oficiálna stránka autora

Významnou súčasťou českej dokumentárnej fotografie je aj subjektívnejšia a osobnejšia línia, ktorú reprezentuje napríklad Libuše Jarcovjáková. Prostredníctvom fotografického denníka zachytáva vlastný život, medziľudské vzťahy, intímne prostredia aj komunity stojace na okraji spoločnosti. Jej tvorba ukazuje, že dokument nemusí byť iba pohľadom na vonkajší svet, ale môže sa stať aj nástrojom sebapoznania a osobnej výpovede.[140] Na opačnom póle stojí medzinárodne pôsobiaci Antonín Kratochvíl, ktorého expresívny vizuálny jazyk je spojený s vojnovými konfliktmi, humanitárnymi krízami, sociálnymi témami a portrétmi. Jeho fotografia často pracuje s dramatickým kontrastom, blízkosťou k zobrazovanej situácii a silným emocionálnym účinkom. V tomto zmysle predstavuje podobu dokumentu, ktorá nie je iba zaznamenaním udalosti, ale aj intenzívnou autorskou výpoveďou o násilí, utrpení a spoločenských krízach.[141] Česká fotografia tak vytvára široký oblúk od intímneho denníka až po výrazovo silný medzinárodný dokument.

Šírku českej dokumentárnej tradície dopĺňajú aj ďalší autori, medzi ktorých patria Jaroslav Kučera, Dana Kyndrová, Iren Stehli, Karel Cudlín, Vojta Dukát, Karel Tůma a Vít Šimánek. Každý z nich rozvíja dokumentárnu fotografiu iným spôsobom – cez spoločenské a politické témy, každodenný život, portrét spoločnosti alebo subjektívnejšie autorské výpovede. Karel Tůma a Vít Šimánek sú zároveň dôležití aj v súvislosti s Matúšom Zajacom, keďže spolu s ním vystavovali v projekte *Rovnými nohami,* ktorý prepájal slovenský a český dokumentárny pohľad.

Vývoj dokumentárnej fotografie by však nebol možný bez teoretikov, historikov fotografie, pedagógov a kurátorov, ktorí tento typ tvorby odborne pomenúvali, interpretovali a sprístupňovali verejnosti. V slovenskom a českom prostredí zohrali dôležitú úlohu osobnosti ako Ľudovít Hlaváč, Marián Pauer, Daniela Čarná, Václav Macek, Aurel Hrabušický, Vladimír Vorobjov, Jana Rajcová, Lucia Benická, Daniela Mrázková, Ján Mlčoch, Vladimír Birgus či Tomáš Pospěch. Ich publikačná, pedagogická a kurátorská činnosť pomáhala vytvárať kontext, v ktorom mohla byť dokumentárna fotografia vnímaná nielen ako obrazový záznam, ale aj ako významná súčasť kultúrnej a spoločenskej reflexie.

Na tradíciu slovenskej a českej dokumentárnej fotografie nadväzuje aj tvorba Matúša Zajaca. Mnohí z uvedených autorov predstavujú dlhodobý zdroj jeho fotografickej inšpirácie, čo sa odráža predovšetkým v dôraze na dlhodobú prácu na projektoch, citlivom prístupe k fotografovaným témam a snahe o autentickú autorskú výpoveď. Napriek tomu si postupne vytvoril vlastný vizuálny jazyk, ktorým sa zaradil medzi výrazné osobnosti súčasnej slovenskej dokumentárnej fotografie.

[140] JARCOVJÁKOVÁ, Libuše. *About*. jarcovjakova.com.
[141] WORLD PRESS PHOTO. *Antonin Kratochvil*. worldpressphoto.org.

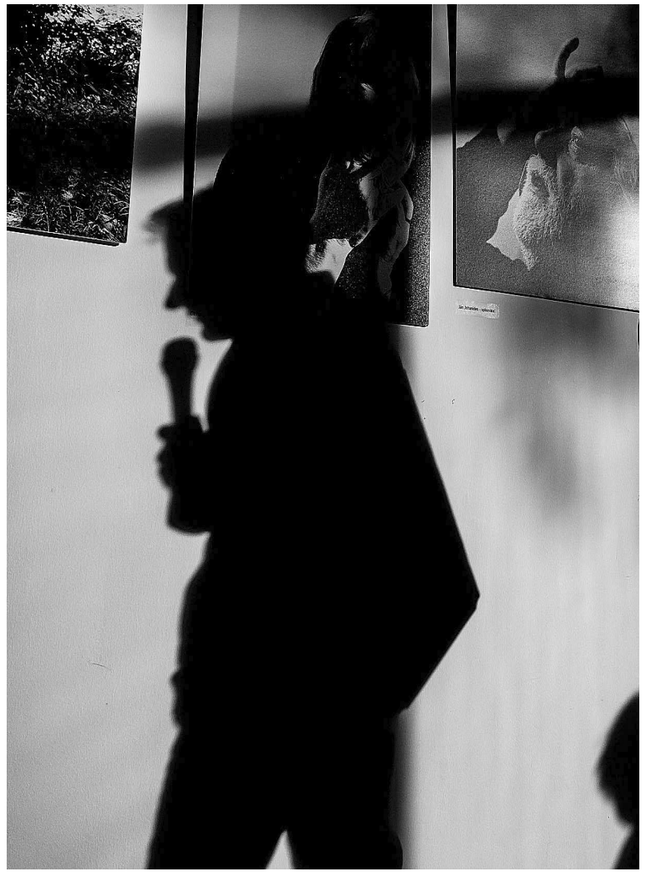

z vernisáže *Krajina tvári*, z archívu Matúša Zajaca, 2024

4.2 Matúš Zajac ako predstaviteľ súčasnej expresívnej dokumentárnej fotografie

Matúš Zajac zaujíma v súčasnej slovenskej dokumentárnej fotografii osobité postavenie. Nie je možné vnímať ho iba ako autora jednotlivých fotografických publikácií, ale aj ako fotografa, pedagóga, kurátora a aktívneho účastníka fotografického prostredia. Jeho tvorba sa rozvíja na pomedzí sociálneho dokumentu, reportáže, portrétu a subjektívnej autorskej výpovede. Práve táto poloha mu umožňuje nadväzovať na tradíciu slovenskej a českej dokumentárnej fotografie, ale zároveň ju rozvíjať smerom k expresívnejšiemu a osobnejšiemu fotografickému jazyku.

Zajacovo postavenie v slovenskej fotografii súvisí predovšetkým s jeho dlhodobým pôsobením v oblasti dokumentárnej fotografie. V kurátorských a výstavných textoch býva predstavovaný ako autor, ktorý sa venuje dokumentárnej fotografii a sociálnemu dokumentu viac ako tri desaťročia. Výstava *Bol som tam, kde neboli iní* v Galérii umenia Ernesta Zmetáka v Nových Zámkoch ho predstavila ako fotografa, pedagóga a kurátora, ktorého tvorba sa sústreďuje na komunity spojené so životným štýlom, subkultúrou, netradičnými profesiami a sociálne vylúčenými prostrediami.[142] Takéto zaradenie ukazuje, že Zajac nie je vnímaný iba ako autor izolovaných projektov, ale ako osobnosť, ktorej tvorba dlhodobo vstupuje do priestoru súčasného slovenského dokumentu.

Dôležitým aspektom jeho postavenia je aj schopnosť podieľať sa na formovaní fotografického prostredia mimo vlastnej autorskej tvorby. Zajac pôsobil ako fotograf Národnej rady Slovenskej republiky, bol kmeňovým fotografom a editorom časopisu .*týždeň*, zapájal sa do činnosti viacerých fotografických skupín a popri vlastnej tvorbe sa dlhodobo venoval pedagogickej činnosti na rôznych školách. Jeho význam teda nespočíva iba v samotných fotografických súboroch, ale aj v odovzdávaní skúseností mladším autorom a v aktívnej účasti na rozvíjaní dokumentárnej fotografie na Slovensku.

Zajacov prístup k dokumentárnej fotografii zároveň ukazuje, že dokument pre neho nepredstavuje iba vizuálny záznam určitej situácie. V rozhovore pre portál ePhoto zdôraznil, že dokumentárny fotograf by mal vedieť viesť dialóg.[142] Túto myšlienku možno chápať ako dôležité východisko jeho autorskej práce, pretože fotografia sa u neho stáva priestorom stretnutia medzi autorom, fotografovaným človekom a divákom. Nejde teda iba o zachytenie vonkajšej reality, ale aj o sprostredkovanie atmosféry, napätia a ľudskej skúsenosti, ktorá sa za fotografovanou situáciou nachádza.

[142] MÚZEUM.SK. Matúš Zajac: *Bol som tam, kde neboli iní.* muzeum.sk.
[143] PÁSTOROVÁ, Ivana. Matúš Zajac: *Dokumentárny fotograf by mal vedieť viesť dialóg*. ePhoto.sk, 2012.

Matúš Zajac so svojou mamou Altou Vášovou a Milotou Havránkovou počas vernisáže *Petra*, z archívu Matúša Zajaca, 2021

Jana Rajcová drží mobil s videohovorom s Matúšom Zajacom počas jeho spoločnej vernisáže s Andersom Petersenom v rámci Mesiaca fotografie, deň pred Zajacovou operáciou, z archívu Matúša Zajaca, Bratislava 2024

členovia združenia *PHOS* u Jindřicha Štreita v Sovinci, z archívu Matúša Zajaca, 2011

s Libušou Jarcovjákovou počas uvedenia knihy *IN*, z archívu Matúša Zajaca, 2021

V tomto zmysle možno jeho tvorbu zaradiť k expresívnej dokumentárnej fotografii. Expresívnosť však v jeho prípade neznamená iba výraznú vizuálnu formu alebo dramatickú atmosféru. Súvisí najmä s tým, že dokumentárny obraz nesie autorovu osobnú skúsenosť, emocionálne napätie a subjektívny vzťah k fotografovanému prostrediu. Zajac do svojich tém nevstupuje neutrálne, ale s vedomím vlastnej prítomnosti. Táto subjektivita sa nestáva nedostatkom dokumentu, ale jeho súčasťou.

Jeho miesto v slovenskej fotografii posilňuje aj skutočnosť, že sa jeho tvorba opakovane objavuje v odbornom a mediálnom priestore. *Forbes Slovensko* ho predstavil ako oceňovaného fotografa, ktorý sa venuje najmä životu v subkultúrach, pričom v rozhovore sa zdôrazňuje potreba naladiť sa na intímnu zónu človeka, s ktorým fotograf pracuje.[144] Táto charakteristika je dôležitá, pretože pomenúva jeden zo základných princípov Zajacovej práce, schopnosť dostať sa do blízkosti fotografovaného človeka bez toho, aby ho redukoval na tému alebo sociálny problém. Práve táto blízkosť dáva jeho fotografiám ľudský rozmer a zároveň ich posúva k expresívnejšej obrazovej výpovedi.

Postavenie Matúša Zajaca možno vnímať aj cez jeho účasť na širších fotografických projektoch, výstavách a súťažiach Slovak Press Photo a Czech Press Photo ukazujú, že jeho tvorba bola reflektovaná nielen v autorskom a výstavnom prostredí, ale aj v oblasti reportážnej a dokumentárnej fotografie. Zároveň potvrdzujú, že sa nepohybuje iba v jednej tematickej línii, ale dokáže dokumentárny prístup uplatniť v rozličných spoločenských, kultúrnych aj osobných kontextoch.

[144] CHRASTOVÁ, Dominika. *Od roku 2012 fotí schizofrenika. Oceňovaný Matúš Zajac zachytáva najmä život v subkultúrach*. Forbes Slovensko, 2020.

prezentácia knihy *Zlom*, z archívu Matúša Zajaca 2025

premiéra filmu *Zlom* počas Mesiaca fotografie, z archívu Matúša Zajaca, Bratislava 2025

Pri hodnotení tvorby Matúša Zajaca možno pomenovať aj jej výraznú vizuálnu a emocionálnu intenzitu. Jeho fotografie sa často nevyhýbajú témam bolesti, choroby, sociálneho vylúčenia, osamelosti alebo psychického napätia. Práve táto otvorenosť patrí k silným stránkam jeho autorského prístupu, pretože fotografovanú realitu nezjemňuje ani neprispôsobuje očakávaniu diváka. Zároveň však môže byť jeho vizuálny jazyk pre časť publika náročný až konfrontačný. Niektoré fotografie pôsobia surovo a neprikrášlene, čím môžu vyvolávať nepohodlie. Tento účinok však nie je samoúčelný, ale súvisí so Zajacovou snahou sprostredkovať tému v jej plnej ľudskej a emocionálnej intenzite.

Matúš Zajac tak v súčasnej slovenskej fotografii predstavuje autora, ktorý dokumentárnu fotografiu nerozvíja iba prostredníctvom jednotlivých tém, ale aj cez spôsob práce, pedagogické pôsobenie, výstavnú činnosť a premýšľanie o fotografii ako o forme dialógu. Jeho postavenie nevychádza iba z fotografických publikácií, výstav alebo ocenení, ale aj z dlhodobej aktívnej prítomnosti vo fotografickom prostredí. V tomto kontexte ho možno zaradiť medzi predstaviteľov súčasnej slovenskej dokumentárnej fotografie, ktorí klasický dokument rozvíjajú smerom k osobnejšej a expresívnejšej obrazovej výpovedi.

portrét Matúša Zajaca z vernisáže *Krajina tvárí*, z archívu Matúša Zajaca 2024

ZÁVER

Bakalárska práca bola zameraná na život a tvorbu Matúša Zajaca so zameraním na vývoj jeho dokumentárneho a expresívneho fotografického jazyka. Jej cieľom bolo vytvoriť ucelenejší pohľad na autora, ktorého tvorba je síce prítomná v rozhovoroch, článkoch, výstavných textoch a fotografických publikáciách, no doposiaľ nebola spracovaná v samostatnej rozsiahlejšej akademickej práci. Z tohto dôvodu bolo dôležité spojiť dostupné verejné zdroje s osobnými rozhovormi a s analýzou jeho fotografických publikácií.

Práca bola budovaná postupne od biografických a profesijných súvislostí k samotnej analýze tvorby. V prvej časti boli spracované okolnosti Zajacovho detstva, rodinného a umeleckého prostredia, štúdia, prvých fotografických skúseností a profesijných začiatkov. Tieto kapitoly ukázali, že formovanie jeho autorského prístupu nemožno oddeliť od prostredia, v ktorom vyrastal, od kontaktu s fotografiou už v mladosti ani od stretnutí s osobnosťami, ktoré ovplyvnili jeho pohľad na dokumentárnu tvorbu.

Ťažiskovú časť práce tvorila analýza vybraných fotografických publikácií. Prostredníctvom nich bolo možné sledovať, ako sa Zajacova tvorba vyvíjala v priebehu času, aké témy sa v nej opakovane objavovali a akým spôsobom sa menil jeho vzťah k fotografovanému prostrediu. Analýza zároveň ukázala, že jednotlivé publikácie nemožno vnímať izolovane, pretože spolu vytvárajú širší obraz autorovho dlhodobého uvažovania o dokumentárnej fotografii, človeku, komunite a osobnej skúsenosti.

Dôležitým prínosom práce boli osobné rozhovory s Matúšom Zajacom, ktoré umožnili doplniť informácie nedostupné v odbornej literatúre alebo verejných zdrojoch. Vďaka nim bolo možné presnejšie zachytiť okolnosti vzniku jednotlivých projektov, autorove tvorivé postupy, inšpirácie a osobné súvislosti, ktoré sprevádzali vznik fotografických publikácií. Rozhovory zároveň pomohli overiť a spresniť viaceré údaje týkajúce sa jeho štúdia, spoluprác, pedagogického pôsobenia a vývoja autorského prístupu.

Práca ukázala, že Matúš Zajac je autor, ktorého tvorba sa nedá obmedziť iba na jeden typ dokumentárnej fotografie. V jednotlivých kapitolách sa postupne ukázalo, že jeho fotografický jazyk vzniká na rozhraní dokumentu, reportáže, portrétu, sociálnej témy a osobnej výpovede. Významné je pritom nielen to, aké témy si vyberá, ale aj spôsob, akým sa k nim vracia, ako s nimi pracuje v dlhšom časovom horizonte a ako ich pretvára do fotografických celkov. Súčasťou práce bolo aj kritické zhodnotenie autorovho vizuálneho jazyka, ktoré umožnilo vnímať jeho tvorbu nielen cez jej tematickú závažnosť, ale aj cez spôsob, akým môže intenzívne pôsobiť na diváka.

Pri spätnom pohľade na jeho tvorbu sa ukazuje, že Matúša Zajaca nemožno vnímať iba cez jednotlivé fotografické publikácie, ale aj cez súvislosti, ktoré jeho prácu sprevádzali a ktoré sám postupne rozvíjal. Cieľom bakalárskej práce preto bolo predstaviť ho nielen cez

výsledné fotografické celky, ale aj cez životné, profesijné a fotografické okolnosti, osobné rozhovory a autorské rozhodnutia, ktoré formovali jeho tvorbu. Spojením dostupných zdrojov, výpovedí autora a analýzy publikácií vznikol celistvejší pohľad na vývoj jeho fotografického jazyka. Zajacova tvorba sa tak ukazuje ako súčasť slovenskej dokumentárnej fotografie, v ktorej sa osobná skúsenosť, dlhodobá práca a vedomý autorský prístup prirodzene prepájajú.

ZOZNAM VÝSTAV

Samostatné výstavy

2026 – *Bol som tam, kde neboli iní* – Galéria umenia Ernesta Zmetáka, Nové Zámky
2026 – *Subcultures* – Gallery 34, Brno
2025 – 35. Mesiac fotografie – *ZloM* – Kino Lumière, Bratislava
2025 – Martin Photo Fest – *Distant Proximity / Vzdialená blízkosť* – Martin
2024 – 34. Mesiac fotografie – *Distant Proximity / Vzdialená blízkosť* – Galéria Profil, Stredoeurópsky dom fotografie, Bratislava
2024 – *Krajina tvárí* – Galéria Starý Avion, Bratislava
2023 – *Twin – Mark I'm Back* – F-20 – Art of Slovakia
2023 – *Cesta k samostatnému životu* – Bratislava, Prešov, Banská Bystrica, Žilina
2022 – *Portréty* – Krajská knižnica Karola Kmeťka, Nitra
2019 – *Paradoxy života* – Galéria Nadácie Slovak Press Photo, Bratislava
2018 – *OUT* – Renesančný kaštieľ, Galanta
2017 – *Vatikán / Umenie ducha* – Jezuitská kaplnka, Piešťany
2016 – *Anton Srholec / Umenie ducha* – Jezuitská kaplnka, Piešťany
2014 – *Someones born to see the light, someone pass to endless night* – Galéria Velryba, Praha
2012 – *Keňa* – Noc múzeí a galérií, Stredoeurópsky dom fotografie, Bratislava
2012 – *Pozrime sa Afrike do očí* – Jazz Caffe, Nitra
2012 – *Podoby viery* – Dom Quo Vadis, Bratislava
2011 – *Slovenská menšina v Bihore* – Bukurešť, Rumunsko
2011 – *Slovenská menšina v Rumunsku* – Kluž, Rumunsko
2011 – *Mestské konfrontácie* – Galéria Topoľčany
2011 – *Krajina tvárí* – Galéria Domu umenia, Piešťany
2011 – *Mestské konfrontácie* – Kysucká galéria v Čadci, Kaštieľ Oščadnica
2010 – *Mestské konfrontácie* – 4. Európsky mesiac fotografie, Berlín
2009 – *Krajina tvárí* – Pálffyho palác, Zámocká ulica, Bratislava
2008 – *Podoby viery* – Nitrianska galéria, Nitra
2007 – *Città e paesaggio* – Cineclub, Rím
2004 – *Podoby viery* – Quo Vadis, Bratislava
2004 – *Wege und Kreuzungen* – Slovenský inštitút, Berlín
2003 – *Berlínske križovatky* – diplomová práca, VŠVU, Bratislava
2000 – *Slováci žijúci v Rumunsku* – bakalárska práca, VŠVU, Bratislava
1995 – *Slovensko* – Kultúrne stredisko Rača, Bratislava
1994 – *Jazz@Rock* – Kultúrne stredisko Ružinov, Bratislava
1993 – *Slovensko vo fotografii* – Kultúrne stredisko Ružinov, Bratislava

Vybrané skupinové výstavy

2026 – *Open Scene* – Blatenský Photo Fest – Blatná, Česká republika
2025 – *Trojpríbeh* – Slovenské národné múzeum v Martine, Múzeum Andreja Kmeťa
2024 – *Inside* – Stredoeurópsky dom fotografie, Bratislava
2023 – *Petra, Berlín* – Šumiac Photo Fest, Šumiac
2023 – *INSIDE* – Galéria Miloša Alexandra Bazovského, Trenčín
2022 – *Marián Varga vo fotografiách česko-slovenských autorov* – Danubiana Meulensteen Art Museum
2022 – *Portréty / Pocta Tiborovi Huszárovi* – Mestské múzeum, Senec
2021 – *Portréty* – Galéria 7AS, Trnava
2019 – *Šesť príbehov z dejín fotografie 1839 – 2019 / Portrét* – kurátorský projekt, Bratislava
2019 – *Fetiše súčasnosti* – Nitrianska galéria, Nitra
2018 – *Nasledovanie kríža* – Synagóga, Trnava
2017 – *Nórsko – Island – Slovensko / Festival umenia bez hraníc* – Bratislava
2016 – *Re/Migrácia obrazu* – Stredoeurópsky dom fotografie, Bratislava
2016 – Czech Press Photo – Staromestská radnica, Praha
2015 – Czech Press Photo – The Best of Czech Press Photo 20 rokov – Mesiac fotografie, Bratislava
2015 – Slovak Press Photo – Šport – Bratislava
2015 – Slovak Press Photo – Slovenský inštitút, New York, USA
2014 – Slovak Press Photo – Každodenný život – 3. cena za fotografiu *Antonio Srholec zo súboru Na pokraji,* Bratislava
2014 – *Nasledovanie kríža* – Slovenské národné múzeum, Spišské múzeum v Levoči
2014 – *Časť bez účasti* – Galéria Medium, Bratislava
2014 – Slovak Press Photo – Portrét – 3. cena za fotografiu *Na pokraji*, Slovenský inštitút v Moskve, Rusko
2014 – *Nasledovanie kríža* – Dom fotografie, Liptovský Mikuláš
2013 – Czech Press Photo – Príroda a životné prostredie – 1. cena za esej *ZOO Workers*, Staromestská radnica, Praha
2013 – Slovak Press Photo – Šport – 1. cena za fotografiu *Boxing Club zo súboru Na pokraji*, Bratislava
2013 – *Variácie II* – Matúš Zajac, Jindřich Štreit, Andrej Lojan, Malá synagóga, Trnava
2013 – Press Prize 2012 – *No Comment* – Open Gallery, Bratislava
2013 – Czech Press Photo – Umenie – 2. cena za esej *Šapitó*, Dom umenia, Bratislava
2012 – Czech Press Photo – Umenie – 2. cena za esej *Šapitó,* Staromestská radnica, Praha

2012 – Slovak Press Photo – Portrét – 3. cena za fotografiu *Na pokraji,* Bratislava
2012 – *Variácie I* – Matúš Zajac, Jindřich Štreit, Andrej Lojan, Západná bašta Zvolenského zámku
2012 – *Fotografia Europea 2012* – Reggio Emilia, Taliansko
2012 – *Umenie ducha* – Jezuitská kaplnka, Piešťany
2012 – *Marginesy* – Stará galéria ZPAF, Varšava, Poľsko
2012 – V4 Press Photo – Múzeum islamskej keramiky, Káhira, Egypt
2012 – Novinárska cena 2011 – *No Comment* – Open Gallery, Bratislava
2012 – Novinárska cena 2011 – ocenenie za najlepšiu reportážnu fotografiu, esej *HoPe*
2011 – PHOS / Matúš Zajac, Laco Maďar, Michal Fulier, Andrej Lojan / a Fero Guldan: *Krížová cesta – teraz a tu* – Dóm sv. Alžbety, Košice
2011 – *Mladé médium* – Dom umenia, Bratislava
2011 – Czech Press Photo 2011 – Staromestská radnica, Praha
2011 – *On the Margin of Society* – Luxembursko
2011 – PHOS – *Premeny* – Matúš Zajac, Michal Fulier, Andrej Lojan, Laco Maďar, Galéria G4, Cheb
2011 – *No Comment* – nominácia na Press Photo roka 2010, Open Gallery, Bratislava / Galéria Praha
2011 – *Pre-view, 20 rokov VŠVU* – Galéria GAMU, Praha
2011 – *PHOS – Premeny* – Matúš Zajac, Michal Fulier, Andrej Lojan, Laco Maďar, Galéria umelcov Spiša, Spišská Nová Ves
2011 – *PHOS – Premeny* – Matúš Zajac, Michal Fulier, Andrej Lojan, Laco Maďar, Stredoeurópsky dom fotografie, Bratislava
2010/2011 – Czech Press Photo 2010 – Staromestská radnica, Praha
2010 – *(Ne)viditeľné očiam: reflexia kresťanstva v modernom umení* – Dom umenia, Bratislava
2010 – *PRE-VIEW – 20 rokov Katedry fotografie a nových médií* – Národná galéria v Banskej Bystrici
2010 – *No Comment* – Press Photo roka 2009, Open Gallery, Bratislava
2009 – *FomaFotoFest* – Kaštieľ, Topoľčianky
2009 – *V kružnici M. Z.* – Galéria MaxArt, OC MAX, Nitra
2009 – *No Comment* – Press Photo roka 2008, Open Gallery, Bratislava
2008 – *Parlamenty pre občanov a pre Európu* – Brusel
2008 – *No Comment* – nominácia na Press Photo roka 2007, Open Gallery, Bratislava
2006 – *Rock-Pop-Jazz vo fotografii* – Katov dom, Trenčín
2006 – *Rock-Pop-Jazz vo fotografii* – Klub Delta, Praha
2005 – *Rock-Pop-Jazz vo fotografii* – Kultúrne stredisko Dúbravka, Bratislava

2005 – *Rock-Pop-Jazz vo fotografii* – Katov dom, Trenčín
2005 – *Rovnými nohami* – Matúš Zajac, Vít Šimánek, Karel Tůma, Galéria G4, Cheb
2005 – *Subjektives im Objektiv. Fotorundgang mit den zehn neuen EU-Ländern* – Tucher, Berlín
2004 – *Roma – Stand und Land* – skupina *Rovnými nohami*, Studio im Hochhaus, Berlín
2004 – *Rovnými nohami* – Galéria Profil, Bratislava
2004 – *Rock-Pop-Jazz* – Hotel Holiday, Bratislava
2004 – *Rock-Pop-Jazz* – Katov dom, Trenčín
2002 – *Z môjho pohľadu* – Gemersko-malohontské múzeum, Rimavská Sobota
2002 – *Spiritual life of East European countries* – Štrasburg
2002 – *Tri workshopy / Odovzdávanie správ* – Galéria Medium, Bratislava
2000 – *Výstava študentov VŠVU* – Galéria na Hlinkovom námestí, Žilina
1999 – *Výstava študentov Katedry fotografie VŠVU* – Galéria Medium, Bratislava
1998 – *Internationaler Photosalon Musik-Tanz* – Burghausen
1990 – *1. výročie Novembra* – Galéria Grémium, Bratislava
1989 – *Internationaler Photosalon Musik-Tanz* – Burghausen

MENNÝ REGISTER

Abbas – 80
Ackerman, Michael – 84
Araki, Nobuyoshi – 104

Ballek, Ladislav – 36
Belohradská, Ľuba – 40
Benická, Lucia – 137
Birgus, Vladimír – 36, 137
Blühová, Irena – 131
Bohúň, Peter Michal – 18
Breier, Pavol – 132
Brunovský, Albín – 18

Cipár, Miroslav – 17
Cudlín, Karel – 137

Čarná, Daniela – 83, 137
Česanek, Martin – 80

d'Agata, Antoine – 84
Dias, Pavel – 36
Dukát, Vojta – 137
Dušek, Dušan – 17

Economopoulos, Nikos – 80

Fila, Rudolf – 17
Fulier, Michal – 50

Geyer, Otto – 21
Goldin, Nan – 124

Hammel, Pavol – 17
Hanák, Dušan – 17
Haugová, Mila – 17
Havránková, Milota – 40
Hlaváč, Ľudovít – 137
Hrabušický, Aurel – 137

Huszár, Tibor – 24, 28, 33, 49, 66, 80, 124, 132

Chrappa, Pišta Vandal – 93, 96

Jakubisko, Juraj – 17
Jankovič, Jozef – 17
Jarcovjáková, Libuše – 137
Jurkovič, Dimitrij – 17
Jurkovič, Dušan (Dado) – 17
Jurkovič, Ilja – 17

Kadlečík, Ivan – 17, 36
Kállay, Karol – 22, 24, 28, 131
Kitajima, Keizo – 104
Kolář, Viktor – 36, 134
Kollár, Martin – 134
Koprda, pán – 22
Koudelka, Josef – 80, 134
Kratochvíl, Antonín – 50, 137
Krupa, Slavomír – 109
Kučera, Jaroslav – 137
Kyndrová, Dana – 137

Lapitková, Zuzana – 83, 106
Laučík, Ivan – 36
Leňo, Tomáš – 134
Lojan, Andrej – 50
Luskačová, Markéta – 80, 134

Macek, Václav – 112, 137
Maďar, Laco – 50
Mark, Mary Ellen – 80, 110, 112
Martinček, Martin – 131
Meluš, Pavel – 28
Mikloško, František – 78, 80
Mináčová, Zuzana – 22
Mlčoch, Ján – 137

Moriyama, Daido – 104
Mrázková, Daniela – 112, 137

Nimcová, Lucia – 134

Ondzik, Jozef – 134
Orbanová, Zuzana – 124

Pástorová, Ivana – 50
Pauer, Marián – 137
Paukov, Marián – 50
Petersen, Anders – 84, 104, 110, 112
Petra – 52, 102
Pospěch, Tomáš – 137

Rajcová, Jana – 137
Reiser, Andrej – 134
Richards, Eugene – 80, 104, 110, 112

Sedlák, Jozef – 40, 132
Srholec, Anton – 74, 93, 94, 96
Stacho, Ľubo – 40, 78, 132
Stehli, Iren – 137
Strömholm, Christer – 84
Studený, Michal – 18

Šimánek, Vít – 49, 137
Šmok, Ján – 36
Štreit, Jindřich – 36, 90, 134

Tanozcká, Iveta – 116
Towell, Larry – 80
Tůma, Karel – 49, 137

Ursiny, Dežo – 17

Varga, Marián – 17
Vášová, Alta – 17, 18, 21, 116, 124

Vilikovský, Pavel – 17
Vorobjov, Vladimír – 137

Weiner-Kráľ, Imro – 18

Zajac, Marek – 17, 115, 120, 124
Zajac, Matúš – priebežne v celej práci
Zajac, Peter – 17, 28, 116, 120, 124
Zownir, Miron – 104

Žabota, Ivan – 18

POUŽITÁ LITERATÚRA A ZDROJE

Knižné a fotografické publikácie

VANDAL CHRAPPA, Pišta – ZAJAC, Matúš. *Anton Srholec – Bezdomovec z povolania*. Bratislava: Limerick, 2015. ISBN 978-80-89647-26-2.

ZAJAC, Matúš. *Distant Proximity*. Bratislava: Matúš Zajac, 2024. ISBN 978-80-570-5228-9.

ZAJAC, Matúš. *In*. Bratislava: Matúš Zajac photography, 2020. ISBN 978-80-89647-58-3.

ZAJAC, Matúš. *Mimout*. Bratislava: Miloš Hutár a Matúš Zajac photography, 2014. ISBN 978-80-971554-9-0.

ZAJAC, Matúš. *Podoby viery*. Prešov: Vydavateľstvo Michala Vaška, 2011. ISBN 978-80-7165-836-8.

ZAJAC, Matúš. *Zlom*. Bratislava: Matúš Zajac, 2025. ISBN 978-80-570-6883-9.

Online zdroje

ARTFORUM. *IN* [online]. [cit. 2026-07-16]. Dostupné z: https://www.artforum.sk/katalog/144450/in

ARTFORUM. Matúš Zajac: *ZloM* [zvukový záznam online]. 7. októbra 2025 [cit. 2026-07-24]. Dostupné z: https://skpodcasty.sk/podcasty/artforum/epizoda/matus-zajac-zlom/

BREIER, Pavol. *Pavol Breier Photography* [online]. [cit. 2026-07-26]. Dostupné z: https://www.breier.sk/

CZECH PHOTO. Viktor Kolář – *Neklidné oko* [online]. 2025 [cit. 2026-07-26]. Dostupné z: https://www.czechphoto.org/detail-novinky/2653-47/viktor-kolar-neklidne-oko/

DOFOTO-MAGAZINE. *Rozhovor Matúša Zajaca s Andrejom Reiserom* [online]. 2016 [cit. 2026-07-26]. Dostupné z: https://www.dofoto-magazine.com/2016/12/05/rozhovor-reiser/

GALÉRIA UMENIA ERNESTA ZMETÁKA V NOVÝCH ZÁMKOCH. Matúš Zajac: B*ol som tam, kde neboli iní* [online]. 2026 [cit. 2026-07-24]. Dostupné z: https://www.gueznz.eu/vystavy

GAŽÍKOVÁ, Zuzana. TZ: *Martin Martinček* [online]. Artalk, 12. 6. 2013 [cit. 2026-07-26]. Dostupné z: https://artalk.info/news/tz-martin-martincek

HUSZÁR, Tibor. *Cigáni XI. 1977–1978* [online]. Slovenská národná galéria, SNG [cit. 2026-07-26]. Dostupné na: https://www.webumenia.sk/dielo/SVK:SNG.UP-DK_1354-11

CHRASTOVÁ, Dominika. *Od roku 2012 fotí schizofrenika. Oceňovaný Matúš Zajac zachytáva najmä život v subkultúrach* [online]. Forbes Slovensko, 15. 5. 2020 [cit. 2026-07-13]. Dostupné z: https://www.forbes.sk/od-roku-2012-foti-schizofrenika-ocenovany-matus-zajac-zachytava-najma-zivot-v-subkulturach/

JARCOVJÁKOVÁ, *Libuše. About* [online]. [cit. 2026-07-26]. Dostupné z: https://jarcovjakova.com/pages/about/

JOKELOVÁ, Romana Marie. *Fotit baletky je často těžší než fotit vážně nemocného bratra, říká dokumentarista Zajac* [online]. Aktuálně.cz, 21. 2. 2017 [cit. 2026-07-13]. Dostupné z: https://magazin.aktualne.cz/foto/je-to-tak-tezke-fotit-vlastni-dvojce-ktere-trpi-psychickou-n/r~4ffaddceef8611e69d89002590604f2e/

JOSEF KOUDELKA FOUNDATION. *Josef Koudelka* [online]. [cit. 2026-07-26]. Dostupné z: https://www.josefkoudelka.org/

KÁLLAY, Karol. *New York. 1965* [online]. Slovenská národná galéria, SNG [cit. 2026-07-13]. Dostupné z: https://www.webumenia.sk/dielo/SVK:SNG.UP-DK_1511-c

KAROL KÁLLAY. *Karol Kállay – Photographer* [online]. [cit. 2026-07-26]. Dostupné z: https://www.karolkallay.sk/en

KOLLÁR, Martin. *Field Trip* [online]. [cit. 2026-08-10]. Dostupné z: https://www.martinkollar.com/photography/field-trip

KOTUS, Julo. *Matúš Zajac* [online]. ePhoto.sk, 19. 10. 2010 [cit. 2026-07-13]. Dostupné z: https://www.ephoto.sk/fotoscena/fotografi-a-kuratori/matus-zajac/

KOUDELKA, Josef. *Portugal.* 1976. [online]. Magnum Photos [cit. 2026-07-26]. Dostupné z: https://www.magnumphotos.com/newsroom/society/josef-koudelka-exiles/

KRATOCHVIL, Antonin. *„Gazari" (gasoline people).* Romania, 1995 [online]. Moving Walls – Open Society Foundations [cit. 2026-07-26]. Dostupné z: https://www.movingwalls.org/moving-walls/3/broken-dream.html

KRŠIAKOVÁ, Valéria. Z múzea: *Irena Blühová (1904–1991)* [online]. Bratislava: Slovenské centrum dizajnu, 2024 [cit. 2026-07-26]. Dostupné z: https://scd.sk/clanky/z-muzea-irena-bluhova-1904-1991/

LEICA OSKAR BARNACK AWARD. Martin Kollar, *winner of the Leica Oskar Barnack Award 2014* [online]. [cit. 2026-07-26]. Dostupné z: https://www.leica-oskar-barnack-award.com/en/winners/winner-2014-martin-kollar.html

LUSKAČOVÁ, Markéta. *Photography in her own words* [online]. Light Readings Magazine, 2017 [cit. 2026-07-26]. Dostupné z: https://lightreadingsmag.wordpress.com/2017/05/07/marketa-luskacova/

MESIAC FOTOGRAFIE. 34. Mesiac fotografie 2024 – festivalový *bulletin* [online]. Bratislava: Stredoeurópsky dom fotografie, 2024 [cit. 2026-07-22]. Dostupné z: https://mesiacfotografie.eu/wp-content/uploads/2024/10/buletin-MF-2024-web.pdf

MESIAC FOTOGRAFIE. Festival Mesiac fotografie 2014 – *bulletin* [online]. Bratislava, 2014 [cit. 2026-07-18]. Dostupné z: https://www.photorevue.com/phprs/userfiles/file/Bratislava2014.pdf

MIKLOŠKO, František. Matúš Zajac: *Podoby viery* [online]. In: .týždeň, 18. 10. 2008 [cit. 2026-07-16]. Dostupné z: https://www.tyzden.sk/casopis/3452/matus-zajac-podoby-viery/

MÚZEUM.SK. Matúš Zajac: *Bol som tam, kde neboli iní* [online]. [cit. 2026-07-25]. Dostupné z: https://www.muzeum.sk/akcia/matus-zajac-bol-som-tam--kde-neboli-ini.html

NITRIANSKA GALÉRIA. *Ľubo Stacho — Dom mesta* [online]. [cit. 2026-07-26]. Dostupné z: https://nitrianskagaleria.sk/lubo-stacho-dom-mesta/

PÁSTOROVÁ, Ivana. Matúš Zajac: *Dokumentárny fotograf by mal vedieť viesť dialóg* [online]. ePhoto.sk, 2. 5. 2012 [cit. 2026-07-15]. Dostupné z: https://www.ephoto.sk/fotoscena/fotografi-a-kuratori/matus-zajac-dokumentarny-fotograf-by-mal-vediet-viest-dialog/

PHOTOREVUE.COM. *Jozef Ondzik* – SLOVENSKO / *Obrazová správa o stave krajiny* [online]. 2003 [cit. 2026-07-26]. Dostupné z: https://www.photorevue.com/archiv/2003/04

POSTOJ. Matúš Zajac: *Uveril som hľadačom Boha* [online]. 26. 11. 2011 [cit. 2026-07-16]. Dostupné z: https://www.postoj.sk/2362/matus-zajac-uveril-som-hladacom-boha

RAJCOVÁ, Jana. Matúš Zajac: *Chcem sa pozorovateľa hlboko dotknúť, aby o tom premýšľal* [online]. Paradajs Photo Mag, 10. 4. 2022 [cit. 2026-07-16]. Dostupné z: https://paradajsphoto.sk/clanok/chcem-sa-pozorovatela-hlboko-dotknut-aby-o-tom-premyslal

SEDLÁK, Jozef. *doc. MgA. Jozef Sedlák* [online]. [cit. 2026-07-26]. Dostupné z: https://www.jozefsedlak.sk/

STREDOEURÓPSKY DOM FOTOGRAFIE. Matúš Zajac – *ZloM*. In: 35. Mesiac fotografie: november 2025 Bratislava[online]. Bratislava, 2025, s. 15 [cit. 2026-07-24]. Dostupné z: https://mesiacfotografie.eu/wp-content/uploads/2025/10/buletin-MF-2025-strany.pdf

ŠTREIT, Jindřich. *Biography* [online]. [cit. 2026-07-26]. Dostupné z: https://www.jindrichstreit.cz/en/biography/

WORLD PRESS PHOTO. *Antonin Kratochvil* [online]. [cit. 2026-07-26]. Dostupné z: https://www.worldpressphoto.org/antonin-kratochvil

Zahliadnutie viery [online]. In: .týždeň, 16. 10. 2011 [cit. 2026-07-16]. Dostupné z: https://www.tyzden.sk/casopis/9911/zahliadnutie-viery/

ZAJAC, Matúš. *About Me* [online]. [cit. 2026-07-17]. Dostupné z: https://www.zajacphoto.com/en/About-me.html

ZAJAC, Matúš. *Čas s Tiborom Huszárom* [online]. DoFoto Magazine, 17. 4. 2017 [cit. 2026-07-13]. Dostupné z: https://www.dofoto-magazine.com/2017/04/17/cas-s-tiborom-huszarom/

ZAJAC, Matúš. *Life and Death* [online]. [cit. 2026-07-17]. Dostupné z: https://www.zajacphoto.com/en/portfolio/Life-and-Death.html

ZAJAC, Matúš. *Matúš Zajac – Portfolio* [online]. [cit. 2026-07-17]. Dostupné z: https://www.zajacphoto.com/en/Matus-Zajac.html

ZAJAC, Matúš. *Moje prvé stretnutie s fotografiou* [online]. DoFoto Magazine, 21. 3. 2017 [cit. 2026-07-13]. Dostupné z: https://www.dofoto-magazine.com/2017/03/21/prve-stretnutie-s-fotografiou/

ZAJAC, Matúš. *Nepreložiteľné (Direct Diary)* [online]. [cit. 2026-07-23]. Dostupné z: https://www.zajacphoto.com/en/Portfolio/Neprelozitelne-Direct-Diary.html

ZAJAC, Matúš. *Podporte vydanie knihy Matúš Zajac – ZLOM* [online]. Donio, 2025 [cit. 2026-07-24]. Dostupné z: https://donio.sk/matus-zajac-zlom

ZAJAC, Matúš. *Príbeh Tibora Huszára* [online]. Štandard, 31. 10. 2021 [cit. 2026-07-26]. Dostupné z: https://standard.sk/131820/pribeh-tibora-huszara

MATÚŠ ZAJAC

TEORETICKÁ BAKALÁRSKA PRÁCA

Tatiana Hutňanová

Vedúci práce: prof. PhDr. Vladimír Birgus
Oponent: MgA. Ing. Peter Korček, Ph.D.

Slezská univerzita v Opavě
Filozoficko-přírodovědecká fakulta v Opavě
Institut tvůrčí fotografie
Odbor: Tvůrčí fotografie
Opava 2026

počet znakov vrátane medzier: 120 508
počet normostrán: 67